

Маликаи БАХТИЁР

Дунёнинг безагидир набира

«Noshirlik yog‘dusi» нашриёти
Тошкент — 2018

УЎК: 821.512.133-32
КБК: 84(5Ў)7
М22

Маликаи Бахтиёр

“Дунёнинг беагидир набира” “Зевари дунёст набера”. — Тошкент, «Noshirlik yog‘dusi» нашриёти, 2018. — 172 бет.

Масъул муҳаррирлар:
Жумагул СУВОНОВА,
Асадулло ШУКУРОВ.

Тақризчилар:
Садри САЎДИЕВ филология
фанлари доктори, профессор,
Жўлибой ЭЛТАЗАРОВ филология
фанлари доктори, профессор.

Маликаи Бахтиёрнинг иккинчи китоби болалар ҳаётидан олинган ҳикоялар мажмуидир. Унда Гулҳаний Самарқандий хонадони кичкина ворисларининг ҳаётларидан лавҳалар келтирилган. Бобо ва набиранинг муносабатларини тасвирлаш замирида болалар тарбиясида оилавий муҳитнинг таъсири катта аҳамиятга эга эканлиги ифодаланади.

Мазкур китоб мактаб ёшигача бўлган болалар, бошланғич синф ўқувчилари, ота-оналар ва ёш авлод тарбияси билан шуғулланувчиларга тавсия этилади.

Китоб Ориф Гулҳаний Самарқандийнинг абираси-Жўрабек Орифийнинг маънавий ва моддий кўмагида чоп этилди.

ISBN 978-9943-5253-9-9

© Маликаи БАХТИЁР, 2018 й.
© “Noshirlik yog‘dusi” нашриёти, 2018 й.

**Китоб Биллур ШАМИЛ
хотирасига бағишланади**

ДУНЁНИНГ БЕЗАГИДИР НАБИРА

*Баҳру баримда гавҳари яктодур набира,
Ҳам завқи дилу зевари дунёдур набира.*

*Гулдир-ку тару тозаву хушбўйдур, сафодор,
Сўз гулшанида булбули гўёдур набира.*

*Фарзанд агар қандаки ўрик донагидир,
Ушбу донак мағзидур, аълодур набира.*

*Дуогўй боболар қомати дол бўлмагай деб,
Ғамхўру дуожўву тавонодур набира.*

*Ҳар мевали шох сермева авлоддан нишона,
Гулғунчаи наврастани бободур набира.*

*Меҳру сафо бирла лол этар оламни андоқ,
Зар конида гўёки тиллодур набира.*

*Ул Орифи даврондан мерос гул бирла ашғор,
Ҳар аҳли қаламға ошиқу шайдодур набира.*

**Нормурод КАРИМЗОДА,
тожик тилидан Ориф ҲОЖИ таржимаси.**

ШАФФОФ МУВАФФАҚИЯТ (Сўз боши ўрнида)

Ҳар биримизнинг истиқболимиз оила, фарзандлар, набира ва абиралар билан боғлиқдир. Бу борада уларнинг илму тафаккури, одобахлоқи, юсак дунёқараши, гўзал ички дунёси катта аҳамият касб этади. Уларнинг камоли эса ҳаётимизга зеб, қалбимизга гурур, умримизга мазмун бағишлайди. Муқимжон ака Орифийлар оиласида ҳам бу жиҳатларга катта эътибор қаратилади. Рафиқаси ва келинлари ҳам тарбия оилада қандай аҳамиятга эга эканлиги ҳақида жуда кўп мулоҳаза юритишадди. Ҳамиша устозлар ўғитларига амал қилишадди. Қизларининг ибодат-ҳаёси, ўғилларининг оқил ва фозил бўлиб вояга етишлари ҳамиша уларнинг асосий мақсади бўлиб ҳисобланади. Муқимжон ака адабиёт аҳли учун фидойи инсон бўлиб келган. У кишининг бобоси Ориф Гулханий, оталари Олимжон Орифий номларини абадийлаштириш ва ижодини кенг тарғиб қилиш мақсадида бир неча китоблар чоп эттирганлиги ҳам бунга яққол мисол бўла олади. Бугун мана шу эзгу фазилатларни инobatга олган ҳолда бу оиладаги тарбия ва муҳит ҳамда унинг фарзанд ва набиралар ҳаётидаги ўрни ҳақида ёзилган "Дунёнинг безагидир набира" китоби ҳам бу борадаги яна битта эзгу қадам десак, муболаға бўлмайди.

Самарқанд давлат университети тожик фи-

логия факултети магистратура бўлими битирувчиси Маликаи Бахтиёр томонидан ёзилган ушбу китоб болаларча бегубор, дунёнинг ўзига хос томонларини очиб беришга бўлган уришлари билан ажралиб туради. Муаллиф бу борада файласуфона ёки донишмандона фикрлар юритишдан бутунлай йироқ тарзда ўзи ҳам бир бола сифатида воқеаларга ҳаққоний ёндашади, хулоса қилади ва ўқувчига тақдим этади. Бугунги кунда болалар адабиётига бўлган эътиборнинг бир оз сусайгани боис болаларнинг оила давраида ўзини қандай тутиши, қай тариқа ҳаётга ўргатиш, улардаги муомала маданиятининг долзарблиги ҳақидаги китоблар деярли кўзга ташланмайди. Ташланганда ҳам улар мукамал даражага эришиб, тарбияда барча жабҳаларни қамраб ололмайди. Ваҳоланки, биз ушбу китобни ҳам мукамаллик даражасига кўтариш фикридан мутлақо йироқмиз. Аммо болалар дунёсига бир назар ёхуд бобо ва набира муносабатларига бир мисол десак, ўринли бўларди.

Икки тилда тартиб берилган бу мўъжаз тўплам содда, самимий, болалар тилида ёзилиши билан бир қаторда ҳар бир боланинг исмига алоҳида мувашшаҳ шаклида шеър битиш услубидан унумли фойдаланилгани билан ҳам эътиборга молик. Шунинг эътирофи этиш лозимки, ушбу кичик тўплам ўз ўқувчисини топади, деган умиддамиз. Зеро, “Ўқувчига китобнинг орифи маъқул. Семиз китобнинг юраги яхши тепмайди”, дейишади доноларимиз.

Шу ўринда кичик бир мувашшаҳни эътиборингизга ҳавола этмоқчимиз.

АҲМАДЖОН

*Азизликда бобога тортган,
Ҳалолликда момога ёққан.
Мўъжизага бой фазилатли,
Адолатли, шаффоф ниятли.
Дилга яқин юриш-туриши,
Жамшид каби умр қуриши.
Оиланинг орзу баҳори,
Нашъу намо топмоқ шиори.*

Бу кичик мувашшаҳда Аҳмаджон улуг инсон — бобосига тортганлиги, у каби фидойи ва саҳий, адолатли ва эзгу фазилатларга бой, қалби тоза ва шаффоф бўлишидан тортиб, оиланинг орзуси бўлишигача ифода қилинган. Бу ҳолатларга ҳар бир набиранинг воқеъларида эътибор берилган. Булар ҳали ёш, қалами тўла пишиб етилмаган, баъзи камчиликлардан холи бўлмаган муаллифимиз Маликаи Бахтиёрнинг шаффоф муваффақиятидир.

Жумагул СУВОНОВА,
*Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси аъзоси,
филология фанлари номзоди.*

БЕҒУБОР ОЛАМ САҲНИДА (Муҳаррирдан)

Инсон — барча яратилганлар орасида си-
ру синоатларга бой жавоҳирлар сандиғи. У та-
маддун гавҳари сифатида илму ҳикмат билан
сийланди. Ундан тараладиган маърифат ну-
ри асрлар оша инсонларни зиёга, илму маъ-
рифатга чорлаб келади. У пайдо бўлгандан бе-
ри ўзини танишга, табиат ва жамият воқеа-
ҳодисалари моҳиятини англашга, идрок
қилишга, мозийнинг алғов-далғовли даврла-
рида ўрганганларини тўплаб, бошқаларга ҳам
ўргатишга интилади. Самарқанд азалдан илм-
фан, маданияту маърифат ўчоғи сифатида
дунё аҳлини қизиқтириб келади. Илм- маъри-
фат истаган минглаб кишилар асрлар давоми-
да “сайқали рўйи замин” бўлган бу юртга ин-
тилди, бу ердаги ҳикмат эгалари ўғитлари таъ-
сирида оламга танилди. Шу боис Самарқанд
ижодий муҳити нафақат Марказий Осиё, бал-
ки инсоният цивилизацияси бешикларидан
бири сифатида бугунги кунга қадар ўзига хос
анъаналарни давом эттириб келмоқда. Ориф
Гулханий бошлаб берган сулола вакиллари
асрлар давомида маънавий қадриятлар, урф-
одатлар ва авлоддан авлодга ўтиб келаётган
анъаналар моҳиятини теран идрок қилиш би-
лан ўз билими, тафаккур доирасини кенгайти-
риш баробарида Самарқанд адабий муҳитида
ўзига хос ўрин эгаллаган.

Адабиётда Ориф Гулханийлар сулола-
си вакиллари ўзига хос шажара яратиб ул-

гурди. Улар нафақат бадиий ижод соҳасида қалам тебратишади, балки ижодга энди кириб келаётган ёшларни қўллаб-қувватлашга, Самарқандда яшаб, ижод қилган кишилар яратган асарлар билан халқни таништиришга ҳам муносиб ҳисса қўшиб келмоқда. Шу боис “Ориф Гулханий уй-музеи кутубхонасидан” рукни остида кейинги йилларда китоблар нашр қилиниб, китобхонлар оммасига тухфа қилинди. Самарқанд давлат университети тожик филологияси факультети магистратура бўлими битирувчиси, ёш ижодкор Маликаи Бахтиёр томонидан тайёрланган ушбу китобда Гулханий Самарқандий хонадони, Муқимжон Орифийнинг набиралари ҳаётидан қизиқарли воқеалар ҳикоя қилинган. Муаллиф бобо ва набираларнинг оиладаги муносабатларини тасвирлаш замирида болалар тарбиясида оилавий муҳитнинг катта аҳамиятга эга эканлигини кўрсатиб берган.

Муаллиф Гулханийлар хонадонида яшаш, Муқимжон Орифийнинг набираларига сабоқ бериш баробарида улар билан боғлиқ қизиқарли воқеаларга кўп маротаба дуч келади, набираларнинг ўзаро муносабатда муомала маданиятини эгаллаганлиги, одамларга ҳурмат руҳида тарбия топганлигига гувоҳ бўлган ҳамда кўрган, эшитганларини тўплаб, бошқалар билан баҳам кўришга ҳаракат қилган. Ана шу саъй-ҳаракатлар натижаси ўлароқ юзага келган ушбу жажжи ҳикоялар тўплами китобхонларга манзур бўлади деб ўйлаймиз.

Толиб Жўраев,
филология фанлари номзоди.

ШОИРУ ШЕЪРУ ШУУР

Беш йилдан ошдики, Ориф Гулханий хонадонига бориб тураман. Авваллари шоирлар — Ориф Гулханий Самарқандий ва Олимжон Орифийларнинг мухлиси сифатида бу хонадоннинг тадбир ва маросимларида иштирок этардим. Кейинчалик Муқимжон Орифийнинг набиралари билан машғулот ўтказиш жараёнида улар билан янада яқинроқ бўлдим. Муқимжон Орифийнинг набиралари билан биринчи танишган кунимдаёқ уларга нисбатан қизиқишим ва эътиборим кучайди. Зеро, улар ҳали ёш бўлса-да, билимдонлиги ва кенг дунёқарашу мантиқий фикрлаш қобилиятига эгалиги билан суҳбатдошини ўзига жалб этишарди. Ҳар бир саволимга фикрлаб, жавоб қайтаришарди. Ноўрин сўзламасдилар. Ҳатто Жамиламоҳнинг оналари 93 ёшли Кубарро она (руҳлари шод бўлсин!) абираларининг хатти-ҳаракатларини мушоҳада қилиб, Муқимжон Орифий ва қизларига «Набираларингиз ёшларига нисбатан олдинроқ боришяпти. Икки яшар Аминабонунинг хулқ-атвори, ўзини тутиши ўн икки яшар қизларга ўхшайди», - дердилар.

Мен «Гулханий хонадони санамлари» китобимни ёзаётган вақтимда бу хонадоннинг аёлларидан китобда қайд этилган эзгу хислатларни ўргандим. Набиралари билан бирга бўлиш вақтида эса Муқимжон Орифий ва умр

йўлдоши Жамиламоҳ Бўриевадан набираларига нисбатан эътибор ва қатъий талабу тарбиянинг тўғри йўллари кузатиб, ўзимча мушоҳада қилдим ва ибрат олдим. Кундан-кун ўзаро суҳбатлар жараёнида бу хонадоннинг моддий эҳтиёжлардан кўра, маънавий ғизоларга талаблари ниҳоятда кучли эканлигининг шоҳиди бўлардим. Бунинг исботини, инсон маънавий ҳаётида тарбиянинг роли катта эканлигини эса набираларининг хатти-ҳаракатларида, атрофдагиларга муносабатида кўрдим. Ушбу хонадон набираларининг юриш-туриши ва муомала маданияти эътиборга лойиқ. Улар билан яқиндан танишиб, суҳбатлашар эканман, бошқаларга ибрат бўлиши мумкин бўлган хусусияту хислатларини, ҳаётидаги ширин ва мазмунли лаҳзаларини ҳикоя шаклида қоғозга тушириш истаги туғилди. Кейинроқ бу истагимни Муқимжон Орифийга ҳам айтдим. У киши бу таклифимни хурсандчилик билан қабул қилиб, мени қўллаб-қувватладилар. Ҳикояларни ёзишда архивларидан ҳам фойдаланишимга рухсат бердилар.

Биз бу китобнинг таъсирчанлигини ошириш ва ҳар бир қаҳрамонимизнинг ички дунёси билан яқиндан танишиш мақсадида мақоламизда Муқимжон Орифийнинг набиралари билан ўтказилган алоҳида-алоҳида суҳбатларнинг мазмун-моҳиятини киритдик.

Улар ўз муваффақиятларининг асосий сабабини ота-оналарининг қулай шароит яратганларида ва Гулханий авлодининг муносиб вори-

си бўлишга ҳаракат қилаётганларида деб биландилар. Қулай шароитдан илм ва иқтидорларига сайқал бериш учун самарали фойдаланишларини айтдилар.

Муқимжон Орифийнинг набиралари қалбида эзгу орзу-умидлар бисёр. Улар орзулари рўёбга чиқиши учун кўпроқ китоб ўқиш, ўз устида тинимсиз ишлаш ва дунёқарашларини кенгайтиришлари кераклигини яхши биландилар. Гулханий хонадони еттинчи ҳалқасининг барча вакиллари агар ҳаётларида бирор хатокамчиликлар бўлса, албатта, уни сезиб, таҳлил қилиб, тан олиб, уларни бартараф этиш учун ҳаракат қилиш лозим деган фикрдалар. Улар бунини ҳаётда ўз ўрни ва мавқеини топиш йўлларида бири деб ҳисоблайдилар.

Кичик суҳбатдошларим оталарига, бошқалари эса бобо ва оналарига ҳавас қилиб яшашади ва уларни ўз идеаллари деб биландилар. Доно халқимиз «Қуш уясида кўрганини қилади», деганидек, улар ҳам иш юритишу муносабатда, муомала маданияти, кийинишу рўзгор тутиш бобида оиланинг катталари каби бўлишга ҳаракат қилишади.

Уларнинг ҳаётида оила асосий мавқега эга. Чунки оила ҳамиша ва қандай ҳолатда бўлмасин, уларни қўллаб-қувватлайди ва бирлаштиради. Шунинг учун ҳам доимо қўлларида келгунча оилаларини мустаҳкамлашга ҳаракат қилишади. Оила мустаҳкам қалъа мисоли бўлишини хоҳлайдилар.

Суҳбатимиздан маълум бўлдики, келажакда

Ширинбону, Амиржон ва Фарзонабоную Илёс-жонлар маҳоратли шифокор, Юсуфжон тадбиркор, Юнусжон дипломат, Комронжон дастурчи, Сардоржон ва Имронжон ҳуқуқшунос, Аминабону прокурор бўлишни хоҳлайди. Саккиз яшар Аҳмаджон эса адолатпарвар раҳбар бўлиш орзусида. Бу касбларни эгаллашдан уларнинг асосий мақсадлари инсонларга ёрдам бериб, она Ватанимизнинг тараққий этиши ва дунёда тинчлигу осудаликнинг барқарор бўлиши, жаҳон халқлари ўртасидаги дўстликнинг тобора мустаҳкамланиши учун ўз ҳиссаларини қўшишмоқчи.

Юқорида айтиб ўтганимиздек, Гулханийлар хонадонида китобхонлик маданияти жуда яхши йўлга қўйилган. Бугунгача улар бир нечтадан китоб ўқишган. Ҳатто китобларнинг мазмуни, гоёсини осонлик билан айта оладилар. Уларга кўпроқ фантастик, илмий, тарихий, умуминсоний муносабатлар, ҳажвий ва реал ҳодисалар ҳақида ёзилган китоблар ёқади.

Суҳбатдошларим дўстларининг сафи унчалик кенг эмаслигини таъкидлашди. Лекин бир жону бир тан сифатида дўстларига жуда ишондилар. Муқимжон Орифийнинг набираси Амиржоннинг дўсти Муроджонга «Онангни яхши кўрасанми ё отангни?» деган савол берилганда, у иккиланмасдан «Муҳаммад (с.а.в)нинг муборақ ҳадисида уч маротаба онангни, кейин отангни яхши кўриш кераклиги келтирилган», деб жавоб берди. Мазкур жавоб даврадаги суҳбатдошларнинг барчасига манзур

бўлди ва дунёқарашию тафаккури ўзаро монанд бўлган бу дўстларни олқишладилар.

Муқимжон Орифийнинг набиралари бошқа шахру мамлакатларга саёҳат қилиш имкониятига эга бўлсалар-да, ҳар йили ёзги таътилни аждодлари хонадони — Гулханийнинг боғ ҳовлисида ўтказишни афзал кўришади. Уларнинг айтишича, агар Гулханий хонадонини катта дарахтга ўхшатсалар, таътил унинг илдизларини мустаҳкамлаш учун хизмат қилади.

Гулханий хонадонида уч авлод кетма-кет гулпарварлик билан машғулдирлар. Бу машғулоти авлоднинг ҳар бир аъзоси ҳаётига ўз муҳрини босган. Шу сабабли ҳам барча кичик суҳбатдошларим гулпарварликни, табиат оғушида бўлишни ва тирик мавжудотларга озор бермасликни ўз олдиларига мақсад қилиб қўйишган. Шунингдек, ўз уйларида ҳам гуллар парваришлаб, истиқомат жойларини нафосатли ва чиройли масканга айлантирмоқдалар.

Кичик суҳбатдошларим бу китобни тузаётганимиздан хабардор бўлиб, жудаям хурсанд ва мамнун эканликларини билдиришди. Фахрланиб, «Биз ҳали ҳаётимизда кўзга кўринарли иш қилмаган бўлсак-да, эътиборга лойиқ бўлдик. Бу китоб бизни яхши йўлдан боришга, намунавий хулқли бўлишга ва аъло баҳолар билан ўқиб, ҳаётда ўз ўрнимизни топишга ундайди ва интилиш ҳиссини уйғотади», дейишди.

Китобнинг таҳрири ва таҳлилига ёрдам берганликлари учун болалар ёзувчиси ва шоира Маҳбуба Неъматзода, Самарқанд давлат уни-

верситети ўқитувчиси Дилшода Ҳазратқулиён, маҳоратли ижодкорлар Толиб Жўраев, Озод Ҳамидзода ва Гулҳанийнинг оила аъзоларига ўз миннатдорчилигимизни билдирамыз. Шунингдек, китобда ижодкорлар Нормурод Каримзода, Раҳимжон Наимий, Нўмон Маҳмудий, Меҳмон Нарзиқуловларнинг шеърларидан фойдаландик.

Маликаи БАХТИЁР.

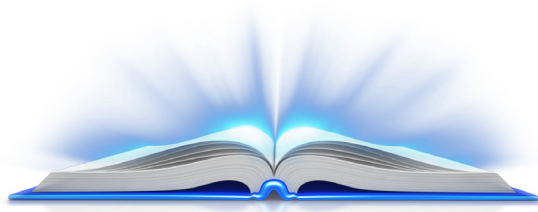
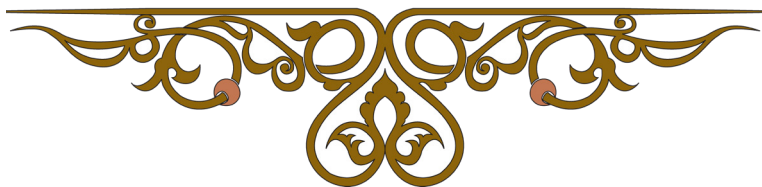

Эй ўғил, олимни изла, истасанг дарси калом,
Гоҳида бир нукта авло неча юз дурдонадин.
Яхшилик қилган кишининг қадрига етгил мудом,
Икки карра яхшилик қил, мард бўлиб мардонадин.

Ориф ГУЛХАНИЙ

Ҳикоялар

ОЗОДА ШИРИНБОНУ

Ширинбону Муқимжон амакининг тўнғич набирасидир. У энди бир ёшга тўлиб, юришни ўрганарди. Кичкиналигидан саранжом-саршталикни яхши кўрарди. Имкон борича хоналарни тартибга келтирарди.

Бир куни Ширинбону бобосининг хонасида ўйин билан овора эди. У хонадан бу хонага йиқилиб, туриб юрарди ва ўйинчоқларини олиб келарди. Бирдан кўзи гиламга тушди. Унинг бир бурчаги букилган эди. Ширинбону ўйинчоқларини қўйиб, гиламнинг ўша бурчагини тўғрилаб, кейин яна ўз ишини давом эттирди.

ШИРИНБОНУ

*Ширингина бува дилбанди,
Исми ўхшаш жисмига Ширин.
Руҳафзойим, зурриёд фарзанди,
Иқболимининг эъзозин бирин.
Номинг жонга туташ бир умр,
Барноликда беқийс гўзал.
Орзу жонбахш бўлмоғи ҳузур,
Нурли ижод мен учун ғазал!
Урфон тўла бўлсин ҳар кунинг!*

ОЛМА

Ёзнинг иссиқ кунларидан бирида Муқимжон амаки оила аъзолари билан чорпоя устида ўтиришарди. Дастурхон устида бошқа ноз-неъматлар қаторида олма ҳам бор эди. Ҳамма суҳбат билан овора эди. Шу пайт дарахтдан бир олма узилиб тушди ва чорпоянинг тагига юмалаб кетди. Икки яшар эътиборли Юсуфжон қийинчилик билан чорпоя тагидан ўша олмани олиб чиқди. Олмани сочиқча билан артиб, идишдаги бошқа олмалар устига қўйди. Юсуфжон гўё катта бир ишни ба-жаргандек фахрланарди ва атрофдагиларидан рағбатлантиришларини кутарди.

ЮСУФЖОН

*Юсуфжон зукко бола,
Сўзлари бурро бола.
У жуда тадбиркордир,
Фазл, файзда якто бола.
Жонимиз арзандаси,
Оромсиз тилло бола.
Нодирдир, гули лола.*

ПУЛЬТИ ҚАНИ?

Ориф Гулханий уй-музейида экспонатлар қаторида қадимги телевизор ҳам сақланади. Юнусжон музейда телевизор кўришни хоҳлади. Лекин уни қандай ишга туширишни билмай, ён-атрофга аланглади. Ўша қидираётган нарсасини топмади шекилли, иложсиз бобосидан сўради:

— Бобожон, бу телевизорингизнинг пульти қаерда?

Бобоси Юнусжонга эски телевизорлар пултсиз эканлигини ва улар махсус тугмачалар ёрдамида ишлатилишини тушунтириб берди. Юнусжон ХХІ аср фарзанди бўлганлиги учун телевизорнинг пултсиз ишлашини сира тасаввур қила олмасди.

ЮНУСЖОН

*Юнусжон қалби дарё,
Нағмаси Зарафшондай.
Учқунли кўзда зиё,
Саъдийи хушзабондай.
Жозиба буркаб олар,
Орифи давронликдан —
Навқирон бир умр қолар.*

МЕҲРИБОНЛИК

Илёсжон кўчада жўралари билан футбол ўйини билан овора эди. Бирдан қулогига аёлнинг йиғиси эшитилди, у ойисининг овозига ўхшарди. Копток Илёсжоннинг оёғида бўлиб, гол уриш имконияти катта эди. Шунга қарамасдан у бирданига ўйинни тарк этиб, ҳовлилари томон югуриб кетди. Ойиси овқат пишириш билан банд эди. Илёсжон онасининг олдига келиб, унинг юзига диққат билан қаради ва ундан:

— Ойижон, мабодо сиз йиғламадингизми? Мен йиғлаган овозингизни эшитгандек бўлдим, — деб сўради.

— Йўқ, болажоним, мен йиғлаганим йўқ, — деб ойиси ўз ишини давом эттирди.

— Ойижон, агар сизни биров ранжитса, менга айтинг. Мен ўзим у одамнинг адабини бериб қўяман, — деди Илёсжон.

Ўғлининг бу меҳрибонлигидан ойиси Дилафрўзмоҳ жудаям қувониб, жавоб берди:

— Хўп бўлади, ўзимнинг ғамхўр ўғилгинам.

Илёсжон онасининг бу ширин сўзларидан мамнун бўлиб, яна кўча томон югуриб кетди.

ИЛЁСЖОН

*Илёсжон зўр спортчи,
Лойиғи етмиш ҳунар.*

*Ёвар, оз-моз ва лофчи,
Сиртидан иқбол унар.
Жасурликда алсифат,
Оқил, чаққон футболчи —
Номига мос бир хислат.*

“УЯТЧАН” ГУЛ*

Бир куни Муқимжон Орифийнинг набиралари билан қайси гулни яхши кўришлари ва гулнинг хусусиятлари ҳақида суҳбатлашдик.

Муқимжон амакининг доно набиралари «аввал мен», «аввал мен» деб қўл кўтардилар. Улар яхши кўрган гулларининг ҳиди ва чиройини бирма-ма бир таърифладилар. Доно Комронжон шундай деди:

— Менга «уятчан» гул ёқади.

Мен ҳайрон қолдим. Олдин бунақа гулнинг номини эшитмагандим.

Комронжон менинг ҳайратимни кўриб, қўлимдан ушлаб, ўша гул томон чорлади. У гулнинг ҳиди ҳам, чиройи ҳам кишини лол қолдирмасди. Комронжондан сўрадим:

— Нима учун бу гул сенга ёқади?

— Бу гул уятчандир. қаранг, у қандай мендан уялади, - деб Комронжон унинг япроқларига қўл теккизди. Гул уятчан қиздек япроқларини ўз ичига олди ва ерга қаради.

Комронжон буни менга кўрсатиб, фахрланиб, кўтаринки руҳият билан илова қилди:

— Кўрдингизми, бу эртактаги гулларга

*Мимоза

ўхшайди. Бошини қимирлатади, одамдан уялади, худди тирик жисмга ўхшайди. Бобожонининг боғи эртақдагидек.

Мен у гулни кўрганимдан ва кичкина Комронжоннинг сўзларидан ҳайратда қолдим.

УМРНИ УЗАЙТИРУВЧИ ДОРИ

Тўрт яшар Комронжон телевизорда бир буюк инсоннинг дафн маросимини кўриб ва бу мавзунинг муҳокамасини оила аъзоларидан эшитиб, фикрга чўмди. Бир пасдан сўнг бобосидан сўради:

— Нима сабабдан одамлар вафот этишади, бобожон?

— Одам қариганида ва ё тузалиб бўлмас касалликка чалинганида оламдан ўтади, жоним, - Комронжоннинг кичкиналигини инобатга олиб, бобоси унга қисқагина шундай жавоб беришни маъқул топди.

— Катта бўлсам, шифокор бўламан ва янги дори ихтиро қиламан. У дори одамларни қаритгани қўймайди. Сиз ва бувижоним ҳам у дорини истеъмол қилиб, қаримайсизлар, - деб ўзининг бу ўйлаган фикридан хурсанд бўлди Комронжон.

САБАБСИЗ ЖАЗО

Нимадир бўлди-ю, Комронжон ва Сардоржоннинг сингиллари Фарзонабону билан

ўрталаридан гап ўтди. Улар баланд овозда Фарзонабонуни койидилар. Фарзонабону жаҳл қилиб, хонадан чиқиб кетди.

Комронжон билан Сардоржон яна ўз ўйинлари билан овора бўлдилар.

Орадан бир-икки соат ўтди. Комронжон билан Сардоржонни бувиси тушлик қилиш учун чақирди. Улар оёқ кийимларини кийиб, озгина ҳўллигини сездилар. Сардоржон Комронжонга деди:

— Бу Фарзонабонунинг иши. Биз уни уришдик, у биздан аламини олиш учун оёқ кийимларимизни ҳўллаган.

Комронжон иккиланиб, укасининг фикрига қўшилди:

— Ака, биз ҳам Фарзонабонунинг оёқ кийимини ҳўллаб қўямиз.

Улар Фарзонабонунинг ошхонадалигини кўриб, фурсатни бой бермайлик, деб унинг туфличаси устидан сув қуйдилар ва ошхонага кириб ўтирдилар. Ҳамма дастурхон атрофида ўтириб овқатланаётган пайтда бувилари эр-калатди:

— Комронжон, Сардоржон, мен боя оёқ кийимларингизни ювиб, офтобда қуриштиб, яна ўз жойига қўйдим. Сизлар ўйин билан бўлиб, ҳатто менинг бу ишимни сезмадингиз ҳам.

Комронжон Сардоржонга, Сардоржон эса Комронжонга қараб, ўз ишларидан пушаймон бўлдилар. Комронжоннинг ишораси билан Сардоржон астагина ташқарига чиқиб, Фарзонабонунинг туфличасини офтобга қўйди.

МАНТИҚИЙ БАҲОНА

Баъзи болаларга ўхшаб Комронжон ҳам кийим алмаштиришни ёмон кўрарди. Бувиси унинг кийимини алмаштираётган вақтда доимо йиғлаб, инжиқлик қиларди. Бир куни бувиси унинг тихирлик қилишига қарамасдан, кийимларини алмаштирди. Лекин Комронжон пайпоғини кийишни хоҳламай, қочиб кетди. Бобоси уни ушлаб, пайпоғини кийгизди.

— Мен сизни ёмон кўраман, - деди жаҳл устида бобосига Комронжон.

Бир неча кундан кейин Комронжон бобосидан музқаймоқ олиб беришини сўради. Бобоси унга эслатиб, шундай деди:

— Ахир сен анави куни “Сизни ёмон кўраман”, - дединг-ку. Энди айтганингни бажармайман.

Комронжон бир неча дақиқадан сўнг фикрлаб, шундай деди:

— Йўқ бобожон, мен сизни ёмон кўраман деганим йўқ. Кеч тушган, уй қоронғироқ эди. Мен қоронғуда сизни ёмон, яъни яхши кўра олмаяпман дедим.

ПАШША

Жажжигина Комронжонга бобоси билан сайр қилиш жуда ёқарди. Шундай пайтларда бобоси у билан катта одамларга ўхшаб суҳбатлашарди. Ҳамсоялар, ўсимликлар, гул-

лару дарахтлар, йўллару бинолар, қушлару ҳайвонлар ва умуман, йўлда учраган ҳар қандай нарса ҳақида маълумотлар берарди. Тушлик вақтида Комронжон бобосидан қатъият билан уни сайрга олиб чиқишини талаб қилди. Бобоси:

— Овқатимизни еб бўлгандан кейин сайрга чиқамиз, — деди.

Комронжон бу истагини яна бир неча марта такрорлади. Лекин ҳар доим рад жавобини оларди. Бу хоҳиши амалга ошмагани учун бобосидан ранжиди. Нозик ва мулойим қўлчалари билан бобосининг қўлига урди. Атрофдагилар Комронжоннинг бу ишидан ҳайрон бўлдилар. Чунки бу ҳолат биринчи марта юз берганди. Бобо норозилик билан Комронжонга қаради.

Комронжон бу ишидан уялиб, ўзини оқламоқчи бўлди ва шундай баҳона қилди:

— Сизни урганим йўқ, бобожон, қўлингизда пашша ўтирган эди, уни ҳайдамоқчи бўлдим.

ШАРБАТ

Бобо билан буви махсус ускуна ёрдамида боғ меваларидан шарбат чиқаришарди. Сўнгра пиёлаларга солиб, чангу губор ўтирмаслиги учун устини бошқа пиёлалар билан ёпиб қўйишарди. Набиралар хоҳлаган пайтларида мева сувини ичиб, мазза қилардилар.

Бир куни Комронжон ойиси билан уйлари-Тошкент шаҳрига бориши лозим эди. Шу вақт бобо набирасидан сўради:

— Бобосининг жони, энди Тошкентда ойинг сенга шарбат тайёрлаб берармикин?

— Агар шарбат чиқарадиган аппаратингизни менга совға қилсангиз, албатта, ойим ҳам менга меваларнинг сувини тайёрлаб берадилар, - деди ҳозиржавоблик билан Комронжон.

САМАРҚАНДНИНГ ДИЛБАНДИ

Комронжон ойиси билан Тошкентга бориши керак эди. Лекин у кичкиналигидан бобоси ва бувисининг қўлида, Самарқандда катта бўлганлиги сабабли Тошкентга боришни хоҳламасди. Шунинг учун Комронжон бобосидан сўради:

— Бобожон, агар ҳозир сизнинг ёнингизда ўтириб, ухлаб қолсам, ойим мени тополмасдан, менсиз Тошкентга бораверадиларми?

Унинг бу сўзларини ойиси эшитиб қолди:

— Ўғлим, игнага ўхшаб кичкинагина, кўринмайдиган бўлсангки, мен сени тополмасам.

Ойисининг бу сўзларидан Комронжон ғамгин бўлиб, яна бошқа чора изларди. Амакиси Фирдавсга юзланиб деди:

— Амакижон, бошқа уйда ухланг. Мен сизнинг орқангизга яширинаман. Ойим мени тополмасдан ўзлари Тошкентга кетадилар.

— Хомхаёлларни бас қил, Комронжон, Тошкентга боришимиз зарур, - деди ойиси жиддий.

— Агар бобожоним билан бувижоним биз би-

лан борсалар, мен ҳам бораман, - шарт қўйди Комронжон.

Бобо билан буви набираларини ранжитмаслик учун бир неча кундан кейин Тошкентга боришга ваъда беришди.

Комронжон бобоси билан бувиси ҳеч қачон ёлғон гапирмаслигини биларди, шунинг учун ҳам кўнгли тўқ бўлиб, Тошкентга кетишга рози бўлди.

КАШФИЁТ

Комронжоннинг истаги билан бобоси унга вертолётча харид қилди. Агар унинг орқасидаги ипини тортсангиз, нафақат унинг гилдиракчалари, балки устидаги парраги ҳам айланарди. Комронжон бу ўйинчоғини жуда яхши кўрарди. Уни ҳатто овқатланиш пайтида ҳам қўлидан қўймасди.

Бир куни Комронжон севимли вертолётчасини пиёланинг устига тескари қўйди ва орқасидаги ипини тортди, бобоси ва бувисига қараб, қувониб деди:

— Қаранг, мен гўшт майдалагич ясадим. Гўштни пиёлага солинглар, вертолётчам уни майдалаб беради.

АНДИЖОНУ АМИНЖОН

Муқимжон амаки опалари Мунирамоҳ билан Андижондан келин туширган бир қариндошлари ҳақида суҳбатлашардилар. Комронжон суҳбатни эшитиб, бобосидан сўради:

— Бобожон, Андижон билан Аминжон бир нарсами?

— Йўқ, бобосининг жони. Андижон бу— Ўзбекистоннинг шаҳарларидан бири. Аминжон эса одамнинг исми, — тушунтирди бобо.

— Ажойиб-а, Андижон жўрамнинг исми Аминжонга ўхшар экан.

ОДОБЛИ КОМРОНЖОН

Бобо баъзи нарсалар олиш учун набираси икки ёшли Комронжон билан бирга дўконга кирди. Хариддан кейин набираси Комронжоннинг қўлидан ушлаб, дўкондан чиқиб кетмоқчи бўлди. Шу пайт Комронжон астаги-на бобосининг қулоғига пичирлаб, деди:

— Бобожон, агар чўнтагингизда ортиқча пул бўлса, менга бир дона шоколад олиб беринг.

— Хўп бўлади, бобосининг жони, нима учун харид қилиб бўлганимиздан кейин, бунинг устига паст овозда айтаяпсан? — сўради бобо.

— Агар пулингиз бўлмаса, сотувчининг олдидан яна уялиб қолманг дедим-да, - жавоб берди Комронжон.

ЖАЗО

Комронжоннинг дўсти Азизжон бувисининг гапларига қулоқ солмай, бетонли ариқнинг у томонидан бу томонига сакрайверди. Ногаҳон оёғи нимагадир қоқилди-ю, ариқнинг ичига йиқилиб тушди. Боши урилиб, ҳамма ёғи қон-

га беланди. Оила аъзолари унинг бу аҳволини кўриб, зудлик билан «Тез ёрдам» чақиришди. Шифокорлар Азизжоннинг бошига малҳам қўйиб, дока билан боғлаб қўйишди. Бу воқеани қўрқув билан кузатаётган Комронжон бобосидан сўради:

— Бобожон, нима учун Азизжон йиқилиб тушиб, бошини ёриб олди?

Бобо жавоб берди:

— Кимки катталарнинг гапига қулоқ солмаса, ана шундай жазосини олади, тушундингми, жоним?

— Ҳа, тушундим, бобожон, - жавоб берди Комронжон. — Яхши бола жазо олмайди - а?

КОМРОНЖОН

*Қутилмаган ҳар иш келар қўлингдан,
Орзулари осмон, рангин, Комроним!
Мунтазирлик тортар бувинг йўлингга,
Равшанзамир, зукко, жонга дармоним.
О, бунчалик суюклисан, сурурли,
Нурга чўмган порлоқ гултож — қуёшим.
Жасоратга бой, бахтиёр, ғурурли,
Омадлилик йўлдошингдир, жондошим!
Номинг сени жонимга берур жон.*

МАСЪУЛИЯТ

Бобо набираларига пластик шишаларга водопроводдан сув тўлдиришни буюрди. Ариқда сув йўқ. Сув уч кун бу идишларда тургач, хлор

ва бошқа зарарли моддаларини йуқотади. Натижада гулларга сув бераётганда зарар етказилмайди. Набиралар бобонинг топширигини бажаришга киришди. Лекин ишнинг охирига етказмасдан, аксарияти турли баҳоналар билан ўйин пайида бўлишди. Фақат Сардоржон шавқ билан бобосининг айтганини бажарарди. Бобоси кўчадан келиб, Сардоржоннинг аҳволини кўриб, сўради:

— Нима учун бир ўзинг идишларни тўлдирияпсан, бошқалар қани?

— Бошқалар билан ишим йўқ. Мен ваъда бердимми, бажаришим шарт.

САРДОР

*Сайқали рўйи замин дилбандисан,
АҚШда гар таваллуд топган бўлсанг ҳам.*

Раббано амри — шажарам бандисан,

Доимо меҳри бор ҳеч бўлмагай кам.

Орифу Олим, Муқим айлар дуо,

Ранж чекмай комга ҳеч ким эришмагай.

СУРАТЗЕБ

Қачонки Женевадан интернет сайтлари орқали бир ёшли Сарваржоннинг расми Самарқандга юборилса, уни кўриб, Муқимжон амакининг оила аъзолари ва яқин қариндошлари ҳайратда қоладилар. Чунки Сарваржон сураатга жуда чиройли тушадики, гўё биров ўргатгандек. Ҳатто баъзи катталар минг

хоҳлашса ҳам бундай расмга тушолмайдилар. Суратларнинг бирида Сарваржон дадасининг дўсти Зафаржон билан бирга тушган. Унга қараб, буюк устод шогирдига дарс бераяпти-ю, шогирд эса бутун хаёлини жамлаб, устозига қулоқ солаяпти деб хаёл қилади одам.

САРВАРЖОН

*Сарварлигинг тортиб қолсин аждодга,
Авлод аҳли некномликка пайваста.
Равзабеҳишт яратилди авлодга,
Вориси бўл жисминг ила дилбаста.
Аржуманд бўл бу маъво маъносига,
Равшан этган силқинг, вафонг бир даста.
Жон мағзида бўлгин меҳри волидайн,
Орифийлар туйсин сени гулдаста —
Новвот янглиғ тотли бўлсин самарлар!*

КУТИЛМАГАН СОВҒА

Бир куни Фарзонабону билан Имронжон бобосидан илтимос қилишди:

— Бобожон, ташқарига чиқинг, сиз учун биз кутилмаган совға тайёрладик.

— Хўп бўлади, сизлар бораверинглар, мен ҳозир ишларимни тугатиб олай, кейин ортингдан бораман, — мулойимлик билан жавоб берди бобо.

Аммо бобоси чиққунича Фарзонабону билан Имронжон сабр қила олмадилар. Бир пасдан сўнг Имронжон жажжи қўлларига бир ни-

мани панжаларини орасига олиб, Фарзонабону билан яна бобосининг олдига келишди.

Фарзонабону нозиккина бармоқчалари билан Имронжоннинг қўлига ишора қилиб, бобосига деди:

— Бир қаранг, бобожон, биз нима тутдик.

Муқимжон амаки Имронжоннинг қўлида тошбақани кўриб, болаларча қувонди ва ҳаяжон билан тошбақа ҳақида набираларига ажойиб маълумотларни айтиб берди. Аслида меҳрибон бобо тошбақани набираларининг хурсандчилиги учун ўтган куни бир дўстининг боғидан олиб келиб, ҳовлининг гулзорига қўйиб юборганди.

ФАРЗОНАБОНУ

*Фарзи айнди ҳар киши олам аро,
Арзу ҳоли ҳам бўлур оҳанрабо.
Равзаликлар одами аъмолига,
Зархаридлик кўрсатар жамолига.
Ора-чора ярашади ноз-нузи,
Навбаҳордек гоҳи инжиқ кундузи.
Азм-қарори ўзига хос малика,
Бинафшадек ифори хуш солиҳа.
Офтобжамол оиланинг ўриги,
Нозикниҳол, ғоят шаффоф юраги —
Умрбоқий қолгин шундай, азизам.*

ЛОЛА ГУЛИ

Қишнинг сўнгги кунларидан бирида Имронжон уйқусидан туриб, ҳовлида лола гули-

нинг ниҳоли ердан энди бош кўтараётганини кўриб қолди. Имронжон бу янгиликни бобосига айтишни хоҳлади. У иссиқхонада гулларнинг парвариши билан шуғулланаётган бобосига деди:

— Бобожон, кўзингизни юминг, мен сизга бир нарса кўрсатаман.

Бобо норозилик билан деди:

— Жоним, агар кўзимни юмсам, кейин қандай юраман?

— Бобожон, сиз юмаверинг, мен ўзим сизни олиб бораман, — деди Имронжон ва бобосининг қўлидан ушлаб, йўл бошлади.

Озгина юргандан кейин Имронжон деди:

— Энди кўзингизни очинг, бобожон.

Бобо кўзларини очган пайтда Имронжон қувончу шодлик билан нозик қўллари билан қарсак уриб, деди:

— Лола гули чиқибди, бобожон, хурсанд бўлинг. Ҳовлимизга баҳор келди, баҳор.

ЖИНДИ ЭМАС, БИНДИ*

Имронжон опаси Фарзонабону билан урушиб, «жинди — жинди» деб бақирди. Унинг овозини дадаси эшитиб қолиб, ёнига келди*.

— Нима учун ўзингдан каттани жинни дейсан? — сўради жиддий тусда дадаси.

Имронжон дадасининг вазоҳатидан қўрқиб, зудлик билан жавоб берди:

** Бинди тожик тилида бурун деган маънони англатади. (Жинди (жинни) билан бинди сўзлари ҳамоҳанг бўлганлиги учун асл шаклида қолдирилди).*

— Йўқ, дадажон, мен опамни жинни демадим. Опамнинг бурнига қараб: «бинди-бинди» деяпман. Сизнинг қулоғингизга шундай эшитилгандир—да.

ЯХШИ ДАДА

Фарзонабону бобоси ва бувисига шикоят қилди:

— Дадам яхши дада эмас, у киши менга танбеҳ бердилар. Мен энди дадамга қиз бўлмайман. Бугундан бошлаб мен сизнинг қизингизман, бобожон.

Фарзонабонунинг бу гапларини укаси Имронжон эшитиб, баланд овозда деди:

— Йўқ, дадамни ёмон дема, у киши яхши дада. Ахир тунов куни дадам иккаламизга туфлича олиб бердилар-ку.

ИЛТИМОС

Бобо ҳар куни набираси Имронжонни боғчага олиб борарди. Бир куни Имронжон боғчага боришни хоҳламади ва бобосининг олдига келиб деди:

— Бобожон, илтимос, бугун мени боғчага олиб бориш учун «вақтим йўқ» деб айтинг.

— Ие, жоним, мен кийимларимни кийиб, сени олиб боришга тайёр бўлиб ўтирибман-у, сен эса... Бобо набирасининг бу ишидан таажжубланиб, ҳатто гапининг охирини ҳам айтолмади.

— Бугун боғчага боргим келмаяпти, бобожон. Агар буни ойимга айтсам, уришадилар. Илтимос, шу бугун боғчага бормай, — ялинишда давом этди Имронжон.

Бобо набирасининг бу илтимосу ялинишларини кўриб, унинг дилини оғритмаслик учун баланд овозда деди:

— Бугун ишим жудаям кўп. Бошқа ишим йўқмидики, сени ҳар куни боғчангга олиб бораман. Бор, ким хоҳласа, сени ўша боғчага олиб бораверсин.

— Раҳмат, бобожон. Шунинг учун ҳам мен сизни яхши кўраман-да, — деб Имронжон бобосини қучоқлаб, яноқларидан ўпди ва бу хабарни ойисига етказиш учун уйга чопиб кирди. Лекин ойиси боғчада байрам тадбири ўтказилишини эслатди.

Имронжон ўйланиб қолди. Ниҳоят қатъий қарорини бобосига айтди:

— Бобожон, мени боғчага олиб боринг. Эсимдан чиқибди. Бугун у ерда ойижонимга бағишлаб шеър ўқишим керак.

ДАҲШАТЛИ ТУШ

— Бобожон, биласизми, мен бу кеча қандай туш кўрдим? — сўради Имронжон.

— Хўп, эшитайлик, қани, бобосининг асали қандай туш кўрибди?

— «Страшный» туш кўрдим, — деб Имронжон кўзларини катта—катта очиб, қўлларининг панжаларини ҳаракатга келтириб, давом этди.

— «Страшный» сўзи тожик тилида «даҳшатнок» бўлади. Сен даҳшатли туш кўргансан, жоним.

— Бобожон, мен энди бугун боғчага бормайин.

— Нима учун бормайсан, асалим?

— «Страшный» туш кўрдим деб айтдим-ку, бобожон. Агар боғчага борсам, кўрган тушимдан яна ёмонроқ қўрқаман. Ёмон қўрқсам, кейин касал бўламан, касал бўлсам, кейин хавотир оласизлар, ташвишларингиз кўпаяди. Шунинг учун бугун боғчага бормайман.

— Агар «страшный» сўзи тожик тилида нима бўлишини айтсанг, майли бугун боғчага бормайсан. Лекин, агар бу сўзни айтолмасанг, албатта, боғчага борасан. Шу шартга розимисан?

Имронжон озгина фикрлаб айтди:

— Бош ҳарфини айтинг, бобожон.

— «Д» жоним, қани давомини айт-чи.

— Д..., д.... орасидаги ва охиридаги ҳарфларни ҳам айтинг, бобожон.

Бобо ёрдам бериш мақсадида яна айтди:

— Ораси «ш» охири «к» эди.

— Ўзингиз айтинг-у қўйинг, бобожон? Ахир мен сизнинг набирангизман!

— Хўп мен ўзим «страшный» сўзининг таржимасини айтаман, лекин сени боғчага олиб бораман.

Имронжон шартда ютқазгани учун боғча томон йўл олди. Йўлда бобосининг ёрдами билан «даҳшатнок» (даҳшатли) сўзини ўзлаштириб олди.

ЎЙИНЧОҚЛАРИМ РАНЖИЙДИ

Тўрт яшар Имронжон нонуштани еб бўлгач бобосининг фотиҳасини кутди. Бобоси ва бошқалар ҳалиям овқатланаётганини кўриб, ўзи пичирлаб омин қилиб, чиқиб кетмоқчи бўлганда бобоси тўхтатди:

— Жоним, нима дегандим, ҳамма овқатланиб бўлгунча, дуо ўқилмасдан ҳеч ким жойидан қимирламайди.

— Ишим кўп ахир, бобожон, - жавоб берди Имронжон. — Нариги уйда ўйинчоқларим мени кутиб ўтиришибди. Тезроқ бормасам, улар мендан ранжишади.

МУШКИ АНБАР

Муқимжон амаки одатда дам олиш кунлари ва байрамларда набиралари билан биргаликда Самарқанднинг муқаддас қадамжоларини зиёрат қилишади. Саёҳат давомида набираларининг хоҳиши билан бобо уларга эсдалик учун совға олиб беради. Шунингдек, набираларидан кўрган ва эшитганларини ўз кундаликларига қайд қилишларини талаб қилади. Чунки кундалик келгусида тарих сифатида хизмат қилишини ўқтиради.

Шундай зиёратларнинг бирида бобо набиралари учун мушки анбар атирини сотиб олди. Набираларига бу атирнинг хусусиятлари ҳақида гапирди.

Бир неча кундан кейин Муқимжон амаки-

нинг боғидаги Жимолость капридоля номли чечак гуллади. У гулнинг жудаям ажойиб ва лаззатбахш ҳиди бор эди. Имронжон у гулни ҳидлаб, бобосига айтди:

— Бобожон, бу гул сиз олиб берган атирчанинг ҳидига ўхшар экан. Ё сиз бу гулга ўша атирчадан сепиб қўйдингизми?

ЗАЙТУН

Имронжон доимо бобоси билан юрарди-ю, кичик бўлсаям унинг гулпарварлик ишларига кўмаклашарди. Шундай вақтларда бобоси унга гуллар ва ўсимликлар тўғрисида турли маълумотлар ва воқеаларни айтиб берарди. Имронжон боғчада рус гуруҳида тарбияланарди, шунинг учун ҳам кўпгина сўзларни шу тилда талаффуз қиларди. Бобо набирасига ўз она тилини ўргатиш мақсадида сўзларнинг тожикча талаффузини ўргатарди.

Тушлик вақтида стол устида зайтуннинг доналари турарди. Болалар иштаҳа билан уни еб, русча «оливка» деб аташарди. Муқимжон амаки набираларига юзланди:

— Қани, ким билади, «оливка»нинг тожикча номи қанақа?

Ҳамма бу ўсимликнинг номини айтишга ҳаракат қилди, лекин эслашолмади. Имронжон чаққонлик билан жавоб берди:

— Номи зайтун!

Тўрт яшар бола бу ўсимликнинг тожикча номини қаердан билади деб ҳамма ҳайратда. Бувиси ундан сўради:

- Имронжон, сен буни қардан биласан?
- Менга бобожоним бу ўсимликнинг ниҳолини гулхонада кўрсатиб, айтгандилар, — фахр билан жавоб берди Имронжон.

ИМРОНЖОН

*Ичим ўпирилиб тушгандай бўлар,
Меҳрингдан бенасиб қолсам, набирам.
Разм солсам, йўлга жисму жон сўлар,
Оромсиз бўламан дийдорсиз бирам.
Номалар битаман соғинч келган он,
Жон интилар бот-бот сени кўришга.
Оламга сиғдирмас имконсиз имкон,
Нофелет** йўл қўймас хаёл суришга.*

РАВБАТЛАНТИРИШ

Адабий тадбирда Фарзонабону катта бобоси Гулханийнинг ижодидан шеър ўқиши керак эди. У шеърни ёдлади. Тадбир куни тобора яқинлашарди. Фарзонабону шеърни бобосига ўқиб берди. Бобо эса шеърнинг баъзи мисраларини тўғри талаффуз қилишини, ифодали ўқишини таъкидлади.

Фарзонабону бобосининг айтганларига амал қилиб, шеърни қайтадан ўқиб берди. У шеърни баланд ва ифодали ўқиган вақтда бир ярим яшар Ирфонжон ўрнидан сакраб туриб, хурсандчилик билан қарсак чалди. Фарзона укасининг бу қарсаги ва хурсандчилигидан жуда мамнун бўлди.

*Нофелет – тесқари шакли телефон.

ИРФОНЖОН

Илму урфон — Тангри неъмат,

Рози ниҳон кўп бўлур унда.

Фазл-камолот етук хислатин

Олам-жаҳон топасан шунда.

Номинг қолар мангулик сари,

Жавлон урсанг тадқиқот ила.

Орифийлар бахти сингари

Нурли бахт қуч, болам, бир йўла.

САМАРҚАНДНИНГ ТОШЧАЛАРИ

Аминабону Сардоржон томонга олазarak қараб, ҳовлининг тўрт томонидан ниманидир изларди. Эрка қиз бўлганлиги учун дарров йиғини бошлади. Уйларни ҳам қидирди. Бобо узоқдан уларнинг бу аҳволини кўриб, сўради:

— Ҳа, бобосининг асаллари, бунча йиғи, жанжаллар нима учун?

Аминабону йиғи аралаш деди:

— Мен чиройли тошчаларни топиб, ювиб клозетнинг* ичида яшириб қўйган эдим. Америкага кетаётганимда уларни ўзим билан олиб кетмоқчи эдим. Лекин манави Сардоржонингиз у тошчаларни қаергадир ташлабди.

— Тошчалар учун шунча жанжалми? Нахот Америкада тош бўлмаса? Йиғини бас қил, жоним. Ойингнинг ўзи зўр тошларни Америкадан сенга топиб беради.

Аминабону норозилик билан деди:

* Клозет — инглиз тилида шкаф маъносини англатади.

— Америкада тошчалар жудаям кўп. Ҳатто дўконларда ҳам сотишади. Лекин Самарқанднинг тошчалари бошқача. Уларнинг бир қисмини дугоналаримга совға қилиб, яна бир нечтасини ухлайдиган ўриндигимнинг ёнига, стол устига қўймоқчиман. Ухлайдиган вақтимда ва уйқудан турганимда кўзим тошчаларга тушади-ю Самарқандда ўтказган кунларим эсимга келади ва хурсанд бўламан. Энди тушундингизми, бобожон?

ИЛОЖ

Стоуни Брук университети ётоқхонаси. Бир ярим яшар Аминабону жудаям шўҳ қизалоқ эди. У бувисининг барча ишларига ёрдам беришни хоҳларди. Бувиси овқат пиширишни бошласа, Аминабону шу заҳоти бу ишларга қўшилишни истарди. Лекин унинг ёрдамидан кўра, зарари кўпроқ тегарди. Агар ёрдам беришга қўйишмаса, дарҳол кичкина укаси Амиржонни уйғотарди. Амиржон эса йиғлашни бошларди. Бувиси Амиржонга қараш билан овора бўларди. Аминабону яна ошхонада мақсадини амалга оширарди. Баъзида идиш—товоқларни ҳам синдириб қўярди. Бувиси унинг бу ишларидан сиқилиб, турмуш ўртоғига дерди:

— Бу шўҳ набирангизни сайрга олиб боринг. Бўлмаса, мен унинг дастидан на уй юмушларини қила оламан ва на Амиржон ором олади.

Бобоси Аминабонуни сайрга олиб чиқарди.

Ётоқхона боғида турли ёшдаги болалар учун мўлжалланган спорт жиҳозлари ва ўйин анжомлари ўрнатилган эди. Аминабону ўз ёшига мос бўлмаган, олти-етти ёшли болаларга мўлжалланган ўйин анжомларига чиқиб оларди. Бобоси унинг бу ишидан ҳайратга тушиб, йиқилиб тушмасин, деб уни ўзининг ёшидаги ўйин анжомларига чиқиб ўйнашини айтарди. Лекин бобонинг бу ҳаракатлари умуман фойда бермасди. Бу сайр кунига уч-тўрт марта такрорланарди. Аминабону ҳеч нарсадан қўрқмасди. Ҳатто бобо ва бувисининг койигани ҳам унга таъсир қилмасди.

Бир куни Аминабону пашшани кўриб, дод солди. Буни бувиси кўриб, «Аминабонуни тарбиялашнинг иложини топдим», - деб хурсанд бўлди.

Энди у гапга қулоқ солмаса, ё шўхлик қилса, дарров бувиси ўлган пашшани олдига олиб келиб қўярди. Бувиси ишларини якунига етказгунча пашша Аминабонунинг олдига турарди. Аминабону эса «Илтимос, бувижон пашшани олинг. Мен бошқа шўхлик қилмайман. Ҳамма гапларингизга қулоқ соламан», - деб илтижо қиларди.

Пашшанинг ёрдами туфайли Аминабону қобил ва гапга қулоқ солувчи қизга айланди.

МОДА НАМОЙИШИ

Уйда меҳмонлар бор эди. Шу вақт Аминабону астагина бувисидан сўради:

— Бувижон, Америкадан олиб келган кийимларини кийиб, меҳмонларга кўрсатсам майлими?

Буви набирасини ранжитмаслик учун боши билан розилигини билдирди.

Бир пасдан сўнг модалар намоиши бошланди. Аминабону укаси билан бир йил муддатга Самарқандга келган эдилар. Ойиси йилнинг тўрт фаслига мувофиқ уларнинг кийимларини юборган эди. Қизиғи, кузнинг бошланиши — иссиқ кунлар бўлса ҳам, Аминабону қишки қалин ва иссиқ кийимларини ҳам кийиб чиқарди. Бу билан қониқмасдан, у бир стулчанинг устига чиқиб, бир айланарди-да, меҳмонларнинг мақташларини эшитиб, яна бошқа кийимини кийиб келиш учун кетарди.

Бу намоиш қарийб бир соат давом этди. Икки ёшли Аминабону эса ҳеч кимнинг ёрдამисиз ўзи кийимларини алмаштириб чиқарди.

Бу намоиш табиий ва тайёргарликсиз қилинган бўлса-да, меҳмонлар жудаям хурсанд бўлишди.

ЧИРОЙЛИ РАҚС

Дам олиш куни Аминабону ота-онаси, бо-бо-бувиси ва укаси билан кийим-кечак харид қилиш учун катта дўконга киришди. Кийимларни танлаш вақтида дўконнинг радио қарнайидан шўх мусиқанинг овози эшитилди. Аминабону барча “ишларини” бир томонга қўйиб, югуриб бориб, кўйлакларни намоиш қиладиган баландликка чиқиб, мусиқага му-

вофиқ рақсга туша бошлади. Аввал оила аъзолари, кейинроқ дўконнинг барча харидорлари унинг атрофини ўраб, қарсак чалишди. Одамларнинг бу эътиборидан Аминабону руҳланиб, янада чиройлироқ рақсга тушарди.

АМИНА

*Асалдан ҳам ширин мағзи данагим,
Маҳтоб каби мунаввар бўл, гул қизим!
Ироданги, мустаҳкамдир метиндек,
Номинг улуг бўлгай сира билмай чек —
Аллоҳимдан гар дил, умид узмасанг.*

РАҚС МУСОБАҚАСИ

Кичкина Аминабону машҳур қўшиқчилар Шабнами Сурайё ва Асилбек Амонуллонинг ашулаларини жудаям яхши кўрарди. Уларнинг қўшиқларига чиройли рақсга тушарди. Тушлик ва кечки овқатдан сўнг унинг хоҳиш ва талаби билан бу қўшиқлар қўйиларди ва Аминабону рақсга тушишни бошларди.

Кунларнинг бирида мусиқа овози баланд бўлди. Олти ойлик Амиржон оиланинг тенг ҳуқуқли аъзоси сифатида ўзининг махсус стулчасида ўтирарди. Шу вақт аввал Амиржоннинг оёғи, кейин қўлчалари ва охирида ҳатто танаси ҳам ҳаракатланиб, рақсга тушди. Энди оила аъзоларнинг диққат-эътибори Амиржонга қаратилди. Бу ҳолат Аминабонуга ёқмади. У оила аъзоларнинг диққатини ўзига жалб қилиш йўлини изларди. Аминабону бу сафар

овқатланиб, дастурхон йиғиштирилгач, энг чиройли кийимларда стол устига чиқиб рақсга туша бошлади.

Ҳамма Амиржоннинг рақсидан ва Амина-бонунинг кашфиётидан хурсанд бўлдилар.

АМИРЖОН

*Амр этса юрак, жон бажаришга тайёр,
Мафтун этади нияти пок, хушрафтор.
Иzzат топади ул кишики хушахлоқ,
Ром айлагувчи бўлар чунонам бир боқ.
Жонин беради, агар керак бўлса жон,
Ориф ул киши бўлса дўсти бегумон.
Номус ва ор безантирар камтарни.*

ДАРАХТГА ШАФТОЛИ БЕР

Биз Муқимжон амаки билан биргаликда ҳовлида ижодий иш билан машғул эдик. Набиралари амакига турли саволлар билан муурожаат қилардилар. У мулойимлик ва ширин сўзлар билан уларга дерди:

— Бобосининг жони, асаллари, ҳозир мен бандман, ишим тугаса, кейин ҳамма саволларингизга жавоб қайтараман.

Улар «хўп, бобожон» деб ўз ўйинлари ва ишлари пайида бўлишарди. Фақат Аҳмаджон бобосига шартлар қўярди. У мевалардан шафтолини кўпроқ яхши кўрарди ва доимо бобосидан дарахтдан шафтоли узиб беришини сўрарди. Лекин у Америкада туғилиб, яшагани туфайли тожик тилида фикрини баён қилиш учун қийналарди. Кўпинча ҳаммага «сен» деб

муружаат қиларди. Бу сафар ҳам у бобосидан «Дарахтдан шафтоли узиб беринг» дейиш ўрнига:

— Бобожон, аввал дарахтга шафтоли бер. — деб сўради.

Унинг бу сўзларини эшитиб, атрофда ўйнаб юрган набиралар қаҳ-қаҳ уриб кулишди.

АҲМАДЖОН

*Азизликда бобога тортган,
Ҳалолликда момога ёққан.
Мўъжизага бой фазилати,
Адолатли, шаффоф нияти.
Дилга яқин юриш-туриши,
Жамшид каби умр кўриши —
Оиланинг орзу баҳори,
Нашъу намо топмоқ шиори.*

ИМОНА

Мазкур китоб нашрга тайёр бўлганидан кейин 2018 йилнинг 2 июл куни Имонабону дунёга келди. Биз уни ҳам набиралар қаторидан четда қолмаслигини хоҳладик. Шу сабабли мазкур мувашшаҳ ижод қилинди:

*Имона ширу шакар,
Мисоли дуру гавҳар.
Осмондаги оқ каптар,
Нилуфарнинг япроғи.
Анваржоннинг чироғи.*

ЯШАШ ТАРЗИ ВА ДАРСИ ЎЗГАЧА ЭДИ...

Муқимжон Орифийнинг уйларида набиралари билан машғулот ўтказиш учун борганимда ўқитувчи Биллур Шамил ҳақида кўп эшитардим. Ҳатто набиралари ҳам машғулот вақтида унинг номи ва яхши амалларини тез—тез тилга олишарди. Бу аёлнинг яшаш тарзи, фаолияти ва донишмандлигига жуда қизиқдим. Биллур Шамил ҳақида кўпроқ билишни хоҳладим. Шу сабабдан ҳам Муқимжон Орифийдан бу борада бир неча маротаба сўрадим. У киши авваллари Биллур Шамил ҳақида аниқ ва тўлиқ маълумотлар берардилар. Кейинчалик охири йўқ саволларимни эшитиб, мени Биллур Шамил билан яқиндан таништиришни истадилар. Шу мақсадда қиш кунларининг бирида Муқимжон Орифий билан Самарқанд шаҳрининг Саратепа масканида жойлашган уйига бордик. Тўрт хонадан иборат, ҳашамат ва безаклардан холи бўлган бу уйда китоб ва газеталар кўп эди. Муқимжон Орифий мени у билан таништирдилар. Биллур Шамил мени синаш учун бир нечта савол берди. Мен ҳаяжондан бўлса керак, барча саволларига жавоб қайтара олмадим, у бундан норози бўлиб, «Талаба ва журналист, албатта, ҳамма нарсадан хабардор ва ҳозиржавоб бўлиши лозим», деди. Ярми куйган шамни тескари қилиб, шакли нимага ўхшабини сўради. Мендан керакли жа-

вобни олмагач, Муқимжон Орифийга қаради. Муқимжон амаки уни кенгуруга ўхшатдилар. Биллур Шамил менга қараб, жиддий оҳангда: «Одам фантазияга бой бўлиши лозим. Фантазияси бой инсон, албатта, янгидан — янги нарсаларни кашф қила олади. Ижодкор ҳам, албатта, шундай бўлиши керак», деди.

Биллур Шамил билин танишганимиздан кейин маълум бўлдики у 1931 йилнинг 16 апрелида Россиянинг Санкт-Петербург шаҳрида таваллуд топган экан. Отаси — Даниэл Усинович Шамил қурилишда механик сифатида фаолият юритган. Онаси — Айше Иззатовна врач-ортопед, педиатр бўлган. Иккинчи жаҳон урушидан кейин улар оила аъзолари билан Самарқанд шаҳрига кўчиб келдилар. Биллур Шамил мазкур шаҳарнинг 34-умумтаълим мактабида таълим олиб, уни 1947 йилда муваффақиятли битирган.

Кейинчалик Самарқанд тиббиёт институтида ўқиб, уч йилдан кейин ўқишини Москва шаҳрида давом эттирган. Таҳсилни 1953 йили тугатган. Биллур кичкиналигиданоқ рус тили ва адабиётига меҳр—муҳаббат қўйганди. У рус адибларининг асарларини мутолаа қилиб, уларнинг шеърларини ёддан билар ва осонлик билан мазмун-моҳиятини ҳис қиларди. Назм ва насрнинг меҳри ва рус тилининг сеҳри уни 1963 йили Самарқанд давлат университетининг рус филологияси факультетига бошладди. Бошқалар каби Биллур Шамил оиласининг ҳам иқтисодий аҳволи огирроқ эди. Шу

сабабли у ўқиш билан биргаликда «В. Куйбышев» номли собиқ жамоа хўжалигида ишлаган. Оғир меҳнати баробарида ўқишини имтиёзли диплом билан битирганлиги қувонарли эди.

Рус тили ва адабиёти ўқитувчиси сифатида аввал фаолиятини Самарқанд шаҳрининг 60 ва 5—ўрта таълим мактабларидан бошлади. Кейинчалик 28 йил Самарқанд туманининг 25—умумтаълим мактабида (ҳозирда Самарқанд шаҳрининг 69—умумтаълим мактаби) фаолият кўрсатиб, 65 ёшида нафақага чиққан.

Инсон руҳиятини яхши билгани сабабли ҳар қандай ўқувчи билан тез тил топишиб, кўнглидан жой оларди. Биллур Шамил раҳбарлик қилган ва дарс берган ўқувчилар олимпиада ва мусобақаларда ғолиб чиқиб, туман ва мактабда алоҳида ҳурматга сазовор эдилар. Зеро, Биллур Шамилнинг дарс бериш тарзи ўзгача эди.

— 1954 йил Самарқанд шаҳрининг Қўқон (собиқ Тали регак) гузарига кўчиб келганимизда, унинг чиройли манзаралари мени ўзига ром қилганди. Ҳовлимизнинг ёнидаги Новадон ариғи (ҳозирги Чашма ариғи) да шоҳбалиқ ва турли бошқа балиқлар мавжуд эди. Ариқнинг атрофи кўкаламзор бўлиб, ҳар хил буталар ўсарди. Уларнинг томошасидан одам ҳаловатланарди. Булоқлар сувидан вужудга келган ариқ доимо бир маромда оқарди. Йил давомида табиатнинг бу ажойиб манзараси қарийб ўзгармас эди. Онам эн-

ди биз ўз яшаш жойимизни топдик, дердилар. Бир куни бу булоқдан сув олаётганимда нуроний отахонни кўриб қолдим. Унинг эғнида оқ кўйлак, устидан Хўжанд адрасидан тикилган бухорий жома ва бошида салла бор эди. Бу кийимини тарзи унга жуда ярашарди. У киши мени кўриб табассум билан:

— Сен ўзинг жудаям кичкинасан-у, қандай қилиб икки челақ сувни уйинггача олиб борасан? Кел, мен сенга ёрдам бераман, - деб, кўлимдан челақларни олдилар.

Мен у пайтлар тожик тилини унчалик яхши билмасдим, лекин хатти-ҳаракати ва челақларга қараб гапиришидан у кишининг мақсадини тушундим ва ўз она тилимда миннатдорчилигимни билдирдим. Биз уйимизгача татар ва тожик тилларида суҳбатлашиб келдик. Мен суҳбат давомида бу нуроний чол Ориф Гулханий Самарқандий эканлигини ҳис этдим. Гапиришлари ва савол беришларидан донишманд ва юқори маданият соҳиби бўлганлиги сезип турарди. Шу билан мен уларнинг хонадонларига ва Ориф Гулханий бизларникига, яна у кишининг муаррифликларида бошқа қўшнилар билан яқиндан танишдик. Кўп вақтлар Гулханий оила аъзолари ва ўзларидан маслаҳатлар сўрардим ва оилаларимизнинг борди-келдиси кундан-кунга мустаҳкамланарди.

Ўтган асрнинг 60-йилларида Самарқанд туман халқ маорифи бўлимида услубчи ва-зифасини бажарардим. Бир куни туманининг 14-умумтаълим мактабига бориб, Олим-

жон Орифийнинг дарсларида иштирок этиб, унинг дарс бериш услубига қойил қолдим. Зеро, у юксак билим соҳиби ва кучли педагог эди. Шу сабабли ўқувчиларнинг бор диққат-этиборини ўзига жалб қилиб, дарсни жуда мазмунли ўтказарди, — деди Биллур Шамил.

Биллур Шамил нафақага чиққанидан кейин ҳам Ориф Гулханий Самарқандий уйида ўзининг мактабини ташкил қилиб, шоир зурриёдлари ва атрофдаги болаларга рус тили ва адабиётдан дарс берарди. У ўқувчиларига бу фаннинг ўргатишдан ташқари, яна уларнинг дунёқарашларини кенгайтириш, маданий-маърифий савиясини ошириш ва инсониятнинг яхши хислатларини ўргатишга ҳаракат қиларди. Ҳозирда устознинг шогирдлари Рустам Шарифов, Ифтихор Раҳимов, Муқимжон Орифий, Фаридун Ҳамроқулов, Толиб Дўстмуҳаммедов, Фолиб Арзиқулов, Лола Раҳимова, Дилрабо Насимий, Одил Турсунов, Дилафрўз, Жўрабек, Фирдавс, Нилуфар Орифийлар, Шаҳзодхон Эшонов, Темур Жунайидов ва бошқалар муносиб ишлари ҳамда фаолиятлари билан Ватан ривожига учун ўз ҳиссаларини қўшмоқдалар.

Биллур Шамил Гулханий хонадонидида дарс берган вақтида Муқимжон Орифийнинг набираларига чексиз меҳр қўйгани ва уларнинг ҳар бири мусиқага қизиқишларини биларди. Шу сабабли у “Музкомбинат Киев” номли шахсий пианиносини уларга совға қилди. Пианино муаллим онанинг муқаддас хоти-

раси сифатида Ориф Гулханий уй—музейида сақланыпти.

Биллур Шамил охирги уч йил ичида Саратепа мавзеида яшади. Халқ табобати соҳасини яхши ўзлаштиргани учун кўпгина ўсимликлар, мева ва сабзавотларнинг хусусиятларини биларди ҳамда ўз қўшнилари ва бошқалардан бу соҳадаги маслаҳатларини дариг тутмасди. Умри беҳуда ўтмаганлигидан хурсанд эди, шогирдлари доимо ундан хабар олиб, қувонч бағишлардилар.

Муаллима Саратепа масканида яшаган бўлса—да, унинг меҳрибончиликлари собиқ қўшнилари ва яқинларига заррача кам бўлмади. Қарийб ҳар куни телефон орқали ҳол-аҳвол сўраб, маслаҳатлар берарди.

Суҳбатимиз давомида унинг манзили Ориф Гулханий Самарқандийнинг ҳовлиси билан ёнма-ён жойлашганидан доимо фахрланишини англадим.

Афсуслар бўлсинки, бу мақолани тайёрлаётганимизда азиз муаллима 84 ёшида оламдан ўтди. Руҳи шод, охирати обод бўлсин!

Маликаи БАХТИЁР,
«Овози Самарқанд» газетаси.
2015 йил, октябрь

P.S.

Муаллима билан танишганимдан сўнг ундан кўп нарсаларни ўргандим ва ўз устимда тинмай ишлаб, у айтганидек талаба, ижодкор ва журналист деган номга муносиб бўлишга ҳаракат қилмоқдаман. Моҳир шоир Лойиқ Шерали айтганидек:

*Ин умр, ки чун оби равон мегузарад,
Аз раҳгузараи пиру ҷавон мегузарад.
Ҳарчанд, ки оҳиста варо сарф кунед,
Пинҳону аёну барқсон мегузарад.*

Маъноси: Бу умр оқар сув мисоли ўтади. Унинг йўлидан ёшу қари ҳам ўтади. Ҳарчанд уни секинлик билан харж қилсангиз ҳам пинҳону ошкора ва яшин мисол ўтади.

Биллур Шамил ҳам ўша йили оламдан ўтди. Ўшанда мен СамДУнинг тожик филологияси факультетида учинчи босқич талабаси эдим. Ҳозир шу факультетнинг магистратура бўлимини битириб «Овози Самарқанд» вилоят газетаси мухбири сифатида фаъолият кўрсатаёпман. Яна бир маротаба вақтнинг ҳар бир лаҳзасидан самарали фойдаланиш кераклигига амин бўлдим. Зеро, ўтган вақт умуман такрорланмасдир. Муаллимани ҳам бир маротабагина кўрдим-у, лекин унинг айтганлари ва мулойиму жиддий чеҳраси бир умр хотирамда қолди.

Муаллима билан боғлиқ яна бир унутилмас ҳолатни китобхонлар билан баҳам кўришни

лозим топдим. Билмадим нима сабабдан Биллур Шамил суратга тушишни ёқтирмасди. Мақола ёзиш учун суҳбат давомида ҳам газета учун суратга тушишини бир неча мартаба таклиф қилганимизда у рад қилди. Шунинг учун мазкур китобда унинг мақолалар матнининг мазмунига қараб суратларини қўйиш имконияти бўлмади. Шу сабабли китобда талабалик даврида тушган суратидан фойдаландик.

СУЛОЛАНИНГ САОДАТЛИ ДАВОМЧИЛАРИ

*“Тарбия биз учун ё ҳаёт, ё мамот,
ё нажот, ё ҳалокат, ё саодат,
ё фалокат масаласидир”.*

Абдулла Авлони

Оила жамият пойдевори, тинч ва фаровон ҳаётимиз асосидир. Ватан остонадан бошланади. Халқнинг маънавий дунёқараши, эътиқоди, инсоний муносабатлари ҳам дастлаб оилада куртак ёзади. “От изини той босар” деганларидек, кишидаги одатлар, ижобий ёки салбий хусусиятлар унинг болалигида шаклланиб улгуради. У қайси муҳитда ўсса, қандай оилада тарбия топса, ўша оилага хос жиҳатлар руҳиятида, атрофдагиларга муносабатида ўз аксини топади. Зеро, ота-она фарзандлар учун андаза ҳисобланади. Ота-онанинг ўзаро муносабати, оилада ўз масъулиятли вазифаларини қай даражада бажариши фарзандлар

учун ўрнак ҳисобланади. Шунинг учун оилада фарзанд тарбияси мавжуд вазифаларнинг энг муҳими, энг масъулиятлиси ҳисобланади. Оилада бола тарбияси учун талаб қилинадиган ҳамма нарсанинг муҳайё қилиб қўйилиши билан кўзланган мақсадга эришиб бўлмайди. Тарбияда гап кўп. Тарбия дегани фақатгина болани едириб-ичириш, чиройли кийимлар кийдириб қўйиш ёки улғайгач, нуфузли олийгоҳларда ўқитишдан иборат эмас. Тарбия фарзанднинг гўдаклик чоғидаёқ бошланадиган ва бир умр давом этадиган жараён. Тарбия аввало, руҳият меъмориридир. Ота-она фарзанди ҳаётининг қай тартибда кечишини кузатиш баробарида уларнинг иймонли, диёнатли, ақлли ва одобли бўлишлари учун руҳий-маънавий, ахлоқий, жисмоний, ақлий ва жинсий тарбия бериш билан шуғулланишлари лозимки, бу инсониятга берилган умр аталмиш илоҳий нематнинг асосини ташкил қилади. Фарзандларимизнинг ҳаётда тўғри йўлдан юришлари, эл орасида ўзининг муносиб ўрнини эгаллаши, маънавий-ахлоқий жиҳатдан комиллик хусусиятларини эгаллашлари учун уларга ёшлик чоғиданоқ муомала маданиятини ўргатиб бориш аслида энг муҳим маънавий эҳтиёж эканлигини бугун ҳаётнинг ўзи кўрсатиб турибди.

Фарзандлар тарбиясида энг катта устоз муаллим бу — ҳаётнинг ўзи. “Бирни кўриб, шукур қил, бирни кўриб, фикр қил”, деб бежиз айтишмаган. Бола улғайган сари унинг ташвишлари ҳам орта боради. Ота-она зиммаси-

даги масъулият ҳам шунга мос тарзда кучаяди. Мен ҳам бу борада маълум қийинчиликларни бошимдан ўтказганман. Фарзанд тарбиясида баъзан турмушда учраб турадиган муаммоларга дуч келганда шошилмай фикрлаб, ўқиганларим ва кўрганларимга, боболаримнинг панду насиҳатларига, маънавий қадриятларимизга, урф-одатларимизга мос иш тутишга интилдим, Гулханийлар сулоласининг асрлар синовидан ўтиб, даврлар силсиласида тобланган ҳаётий тажрибасига таяндим, авлодимизнинг «Бола азиз, тарбияси ундан ҳам азиз» шиорига амал қилдим. Бугун фарзандлару набиралар қуршовида ўтирар эканман, суҳбатимиз мавзуси, албатта, одога, тарбияга келиб тақалаверади. Бобом Гулханий Самарқандийнинг «Агар фарзандингни ҳақиқатан ҳам яхши кўрсангу бағринга босиб, эркалаб, ўпишни хоҳласанг, фақат бу ишни уйқусида қилгин ва биргина пешонасидан ўпиш билан қаноатлан. Зеро, ҳаддан кўп фарзандингни яхши кўришингни очиқойдин намоийш қилсанг, жигаргўшанг худбину эрка, тантиқ вояга етиб, бемавқе гапини ўтказадиган ва шунга ўхшаш номақбул ҳислатларга эга бўлади», деган насиҳати ёдимга тушади ва шу асосда набираларга муносабатда бўлишга ҳаракат қиламан.

Тарбия беришнинг усул ва воситалари кўп. “Сен ундай қилма, бундай қил” деявериш ҳардоим ҳам ижобий натижа беравермаслигини биламан. Шунинг учун аввало, ўзимиз фарзандларга ибрат бўлишимиз лозим. Шу ўринда

бир ҳикоят ёдимга тушди.

Ота-онанинг бир фарзанди бўлиб, ширинликни жуда ёқтирар экан. Улар фарзандларининг бу одатини ташлаши учун табибу уламоларга олиб борибдилар. Аммо фойдаси бўлмабди. Бир кун олис қишлоқда бир кучли донишманд борлигини эшитиб, унинг олдига боришибди. Унга фарзандининг ширинликни ёқтириши, қўлидан қанд тушмаслигидан нолиб, ёрдам сўрашибди. Донишманд уларнинг сўзларини тинглаб, болани қирқ кундан кейин келтиришини сўрабди. Орадан қирқ кун ўтгач, ота-она фарзандини етаклаб, яна донишманд ҳузурига йўл олишибди. Донишманд боланинг қўлидан тутиб, бир четга олиб ўтибди ва қулоғига нимадир деб пичирлабди. Сўнгра ота-онага “Энди ўғлингиз ширинликларни рухсат берсангиз, ейди. Хавотирланмасангиз ҳам бўлади. У ҳаммасини тушунди”, -дебди. Донишмандга миннатдорчилик билдирган ота-она хурсанд бўлиб, ўғлини етаклаганча уйга қайтишибди. Орадан бир ҳафта ўтибди. Ҳақиқатан ҳам бола ширинликдан бутунлай юз ўгирибди. Бундан ҳайратланган ота ўғлидан донишманд уни даволаш учун қандай дуолар ўқиганлигини сўрабди. “Менга ҳеч қандай дуо ўқимади. Ширинликни кўп ейиш соғлиғимга зарарли эканлигини айтди, холос”, -дебди ўғил. Отанинг бу гапдан жаҳли чиқиб, ўғлини етаклаб, донишманд ҳузурига қайтибди. “Дуо ўқимай, ширинлик ема деган гапни айтиш учун бизни овора қилиб, қирқ кун куттириш шартмиди? Биринчи марта келганимизда шу гапингизни айтсангиз бўларди-ку!” деб до-

нишмандга ўз норозилигини билдирибди. Донишманд мийиғида кулиб: “Сизлар дастлаб келганларингизда мен ҳам ширинликни ёқтириб, жуда кўп истеъмол қилардим. Мана, қирқ кун бўлдики, парҳез сақлаб, оғзимга ҳатто бирорта парварда солмадим. Агар ўғлингизни биринчи кундаёқ ширинлик ейишдан қайтарганимда сўзларим унга таъсир қилмас эди. Шу боис менинг гапларим унга таъсир қилди. Киши ўзи айтганига амал қилмаса, бошқалар унинг айтганига амал қилмайдилар”, -деган экан.

Қиссадан ҳисса шуки, ота-она тарбия жараёнида ўзида бор хислатларни фарзанддан талаб қилишга ҳақлидир. Бугун набираларимнинг хатти-ҳаракати, айтган сўзларига эътибор қилар эканман, гапларининг маъзини чақишга ҳаракат қиламан, ҳаракатларидан маъно ахтараман. Отамдан менга омонат қолдирилган панду ўғитлар, хусусияту амалларни фарзанду набираларимга тўғри етказаяпманми, Гулханийлар анъанасини муносиб давом эттира олаяпманми, деб ўйлаб қоламан.

Отам Олимжон Орифий ярим асрдан кўпроқ ёшларга таълим-тарбия бериш билан машғул бўлдилар. Фарзанд тарбиясида кўпроқ илмий жиҳатга катта эътибор берардилар. Доймо бизнинг хатоларимизни мулоимлигу меҳрибонлик билан тушунтирардилар. Баъзида доно халқимизнинг шеърү мақоллари билан бизга тўғри йўл кўрсатардилар. Отам бизни баланд овозда койиганлари эсимизда йўқ.

Онам қанчалик биз фарзандларига нисбатан

қаттиққўл бўлишни хоҳласалар ҳам, аммо отамнинг йўл-йўриғидан четга чиқолмасдилар. Аллоҳга шукроналар бўлсинки, онамнинг қаттиқўлликлари, отамнинг ҳикматли сўзлари, ё маҳаллада ва қавм-қариндошлар орасида оиламизнинг ижобий муҳити сабаб бўлдимиз, мен, опа-синглим ҳаётда ўз йўлимиз ва мавқеимизга эга бўлдик. Доимо одамлар авлодимизнинг пок номини ҳамиша яхшилик билан хотирлашига ҳаракат қилдик.

Боболаримизнинг «Ўзингни эҳтиёт қил» деган насиҳату васиятига ҳамиша амал қилганман. Бугун эса буни ўз фарзандларим ва набираларимдан ҳам талаб қиламан.

Дунёда одамларни дўстлигу иноқликка, тинчлик ва осойишталикка, меҳрибонлигу салимий муносабатларга, огоҳлик ва яхши ҳислатларга чорловчи панду насиҳатлар, буюкларнинг сўзлари жамланса, минглаб жилд китоблар бўлади. Одамлар ҳеч бўлмаганда, бу сўзларнинг бир қисмигагина риоя қилишганида, бугун олам гулистон бўларди-ю, ёмонликлар йўқ бўлиб кетарди. Мурасасизликлар ва муноқишанинг асосий сабаби бир-биримизни яхши тушунмаслик, ёлғон, ифво, бўҳтон ва ноҳўя амаллар, соғлом фикрламаслик ва буюкларнинг яхши йўлда қилган даъватларини бутун вужудимиз билан ҳис қилмасликдир.

Аждодларимизнинг “Ўзингни эҳтиёт қил” деган насиҳат ва васиятини оддий гапга ўхшатамиз. Агар ҳар биримиз бу ҳикматларнинг маъносини чуқурроқ англаб, амал қилсак, ал-

батта, ҳаётимиз хурсандчиликда ва осойишталикда ўтади. Зеро, бу сўзнинг ҳаётдаги амали бизни ҳар қандай хавф-хатар, ёмонликлардан асраб, доимий огоҳликка даъват қилади. Бу даъватни доимий дастуруламалимизга айлантирсак, авлодимиз номига қора доғ тушмаслигига ҳисса қўшамиз. Одамнинг аждоди ёмонотлиқ бўлса, бу қора доғдан халос бўлиш учун икки-уч авлоднинг умри ҳам камлик қилади.

Фарзанд тарбияси учун ота—она тенг ҳисса қўшадилар. Аввало, фарзандларимизга ёшлигидан мантиқий фикрлашни ўргатишимиз лозим. Агар ҳар бир киши аввал мантиқан фикрлаб, кейин иш тутса, албатта, муваффақиятга эришади. Мантиқан фикрлаш учун ақл, заковат, билим керак. Бу каби хислатларнинг соҳиби бўлиш учун эса доимо китоб мутолаа қилиш лозим. Бугунги кунда тўғри ёзиш ва ўқиш кишининг саводхонлик даражасини белгиламайди. Балки оғзаки ва ёзма нутқнинг кимга қаратилганлиги, нима мақсадга сўзланаётганлиги ва қандай натижага эришиш кўзда тутилиши том маънода саводхонлигининг мантиқий асосини белгилаб беради. Мен ҳамиша оила аъзоларим, фарзандларимиз олий маълумотли бўлишлари учун ҳаракат қилганман. Ҳаётимда кўпгина меҳнатсевар ватандошларимизнинг хориж давлатларига бориб, жуда оғир азобу машаққатлар эвазига пул топанликларининг гувоҳи бўлганман. Лекин ўша пулларни мантиқан ўйламай сарф қилганларининг ҳам шоҳиди бўлганман. Минг азоб би-

лан топган маблағларини бир кунда дабдабали маъракаларни ўтказиш, қимматбаҳо автомашиналару номдор фирма кийим-кечакларини харид қилишга ёки ҳашаматли иморатлар қуришга сарфлашади. Ўзларини кўз-кўз қилиб, обрў олишни хоҳлайдилар. Мантиқсиз обрў талашиш ўрнига фарзандларимизга маълумот берсак ва ё бирор касб-ҳунарни ўргатсак, келгуси авлод учун мустаҳкам пойдевор бўларди. Агар олий маълумотлию яхши мутахассис бўлсак, жамиятда муносиб жойимизни топиб, обрў ва эътиборга эга бўламиз. Акс ҳолда, бошқаларнинг қўлида қарам ва хизматкорга айланамиз.

Шу ерда бир доно, оқила аёлнинг ҳаёти ҳақида тўхталиб ўтсам. Зеро, бу шахс оиламиз аҳлининг маънавий камолотга етишлари учун арзирли ҳиссасини қўшган. Хонадонимизда «муаллима она» сўзини муқаддас калом сифатида тилга оладилару у кишининг меҳрибон, ҳалим ва жиддий чеҳраси кўз ўнгимизда жилваланади. Кичкиналигимдан бундай илмсевар ва меҳрибон шахс билан қўшниликда яшадик. У билимим сайқал топишининг сабабчиларидан бўлди. Бу донишманд аёл иккита олий мактабни — тиббиёт институти ва университетнинг рус филологияси факультетини муваффақиятли битирган. Шу сабабдан билими мустаҳкам, фикрлари қатъий ва асосли эди. Биллур Шамил ўқитувчи эди. Баъзи қийин саволларни тушунишга қийналсам, беминнат ёрдам берарди. Тарих, рус ти-

ли ва адабиёти, география, астрономия фанлари бўйича баҳслашардик. Қаноатланмасак, у фикрини исботлаш учун бирор китоб, журнал ва ё газеталардан фойдаланарди. Мен илм борасида шундай суянган инсоним борлигидан жудаям хурсанд эдим. Ҳатто жигарбандларимнинг олий мактабларга тайёрлашда ҳам кўмаклашди. Оиламизга яқин инсон сифатида «Боғи Гулҳаний»да ўзининг махсус мактабини ташкил қилди. Набираларим билан бирга қўшниларимиз ва қариндош-уруғларимизнинг фарзандларига ҳам таълим-тарбия берди. «Қайси жойда рақобат бўлса, ўша ерда интилиш бўлади. Шу сабабли ҳам агар набираларинг бошқа болалар билан биргаликда дарс ўрганса, албатта, бир-бири билан баҳслашади, билимларини ривожлантириш учун ҳаракат қилишади», дерди Биллур Шамил.

Биллур Шамилнинг ўрни оиламизда шу қадар юқори эдики, ҳатто набирамиз Юсуфжон бир яшарлигида гапиришни «муаллима она» сўзидан бошлаганди. У ҳам Юсуфжонни ўз фарзандидек яхши кўрарди ва эркалатарди.

Набирам Комронжон ҳақида эса алоҳида тасаввурга эга эди. «Бу набиранг бошқа оламдир. Келгусида у буюк шахс бўлиб, юксак ишларни амалга оширади ва сизлар у билан фохрланиб юрасизлар», деб бир неча мартаба таъкидлаганди. Ўзи унга қарарди ва тахминан бир ярим-икки ёшига кирганидан бошлаб ҳар куни ёнғоқдан талқон қилиб берарди. «Ёнғоқ мияни тўлдиради. Комронжонга кўпроқ ёнғоқ

бериб туриш керак»,- дерди. Вақтини дариф тутмасдан, унинг тарбияси учун педагогик нуқтаи назаридан турли ўйинлар воситасида фикрлашини ривожлантириб, ҳар томонлама етук бўлиши учун доимо қайғурарди.

Кўп китоб ўқирди. Бизларга ҳам китоб ўқиш йўллари, китобнинг маъноси ва мазмунини таҳлил қилишни ўргатарди. Инглиз, ўзбек, татар, рус ва тожик тилларини жуда яхши биларди. Тожик мактабида дарс бергани сабабли сўзларида шу тилдаги зарбулмасал ва мақолларни жуда кўп ишлатарди. Абдурахмон Жомийнинг мазкур шоҳмисралари ўқитувчининг доимо тилида эди:

***Аниси кунчи танҳой китоб аст,
Фурўғи субҳи доноӣ китоб аст.***

Маъноси: Ёлғизликда сенга дўст китобдир, доноликнинг бошланиши ҳам китобдандир.

Муаллима она баъзан жуда қаттиқ гапирарди. Унинг бу сўзлари ҳаммага маъқул бўлмаса ҳам, лекин баъзи камчиликларни бартараф қилиш учун ёрдам берарди.

Ўзи яхши фазилатли инсон бўлганлиги учун ваъдага вафо қилмаслик, ёлғончилик, тухматчи ва гийбатчи инсонларни жуда ёмон кўрарди. Хон Грей (қрим татарларининг охириги хони) авлодидан эканлигини доимо фахр билан таъкидларди. Хонларнинг ўзига хос юриш-туриш маданиятини намойиш қиларди.

Ҳаёт тақозоси билан Биллур Шамил оила

қурмаган эди. У доимо «Инсонлар ва табиат тирик мавжудотларнинг яшашдан мақсадлари наслни давом эттиришдир. Агар насл давом эттирилмаса, ҳаётда мазмун қолмайди ва тугайди», дерди.

Мен кичкиналигимдан наботот оламида вояга етганим сабабли уларнинг яшаш тарзини мушоҳада қилиб, муаллима онанинг бу сўзларини ҳатто ўсимликлар ҳаётида ҳам кўрганман. Жумладан, Манвиллея Саксиколла гули оқ рангли, жудаям катта ва чиройли гул бўлиб, фақатгина кечаси гуллайди. Унинг хушбўй ҳиди атрофни муаттар этади. Кечаси гуллаб, хушбуй ҳид тарқатишининг сабаби кўршапалакни ўзига жалб қилишдир. Фақатгина кўршапалак шу гулнинг устига қўниб, уни уруғлантиради. Шу тариқа гул табиий йўл билан кўпаяди. Яъни, ўз наслини давом эттиради. Гулнинг умри бир кеча бўлиб, кундузи нобуд бўлади.

Стапелия нобилис номли гул эса жудаям чиройли кўринишга эга, лекин ҳиди ёмон. Бадбўй бўлишининг сабаби ҳам насл орттиришдадир. Бу гул катта кўк пашша ёрдамида ўз наслини давом эттиради. Биламизки, пашша кўпроқ бадбўй нарсаларга интилади. Мен ўсимликларнинг бу хусусиятлари ҳақида Биллур Шамилга сўзлаб берганимда, юзида табасум пайдо бўлди ва айтганларини табиат мисолида эшитиб, хурсандчилик билан менга: «Бирор мавжудот ҳаётдан ёлғиз ўтмаслиги керак. Худо ёлғизликдан ҳар бандасини ўзи асрасин.

Зеро, Парвардигор ҳамма нарсани ўз жуфти билан яратган»,-деб чуқур, ғамли оҳ тортди.

Юқорида айтганимиздек, Биллур Шамил юқори малакали ўқитувчи бўлиш билан бир қаторда тиббиёт сирларидан ҳам хабардор эди. Юз-кўринишимиздан ва ё набираларимнинг хатти-ҳаракатидан бетоблигимизни билиб, зудлик билан қандай шифокорга мурожаат қилишимиз, қандай дори зарурлигини айтарди. Муаллима она халқ табобатларидан ҳам яқиндан хабардор бўлганликлари сабабли асосий эътиборни овқатланишга ва унинг таркибидаги ҳар хил витаминларга қаратишни доимо такрорларди. Бу борада ўзининг маслаҳатлари ва тавсияларини берарди. Ҳамиша «Инсоннинг ақлу ҳусни асосан оғиздан киради», дерди. У доимо инглизларнинг машҳур мақоли «Ҳар кун агар бир дона олма есанг, шифокорнинг кимлигию касалликнинг нималигини унутасан», деб такрорларди. Шунингдек, «Ҳар кунлик овқатланишнинг таркибида кўпроқ мева, сабзавотлар ва уларнинг шарбатларини қўшсак, фойданинг кони бўлади. Қуюқ овқатни чайнамай ютиш, суюқ овқатни эса чайнаб ютиш лозим», дерди. Мен у кишининг охириги айтган сўзларининг маъносини сўрардим. Муаллима она ўзига хос табассум билан менга «Сен доно боласан-ку, ўзинг фикрлаб, бу айтганларимнинг маъносини англа», дерди. Мен ҳазиллашиб: «Шаҳримни сизга бердим, муаллима она, ўзингиз тушунтириб беринг», деб у кишининг жавобларини кутардим. Муаллима она шундай жавоб берардилар: «Қуюқ овқатни

хоҳласанг ҳам, хоҳламасанг ҳам чайнаб ейсан. Суюқ овқатни эса ҳамма вақт чайнамасдан истеъмол қилаверасан. Еган овқатинг яхши ҳазм бўлиши учун оғиз сўлаги асосий жойни эгаллайди. Шу сабабли суюқ овқатни ҳам албатта чайнаб истеъмол қилиш лозим».

Яшаш жойи, кийиниш, овқат пишириш, шахсий гигиенага алоҳида эътибор қаратарди. Бу борада ўзининг фойдали маслаҳатларини берарди: «Мамлакатимизда халқни вакцинация (эмлаш) учун жиддий эътибор берилади. Бу муҳим тадбирни амалга ошириш учун миллионлаб маблағлар (валюта) сарфланади. Лекин баъзи вакциналар ўрнига одамларга кир ювиш совунини тақдим қилишса, кўпроқ фойда келтириши мумкин. Чунки юз—қўлни совунсиз ювиш, бу аъзоларни умуман ювмаслик билан тенгдир».

Муаллима она суҳбатдошнинг фикрини қандай ўзига жалб қилиш йўллари айтарди: «Бировга мурожаат қилиш вақтида аввало, муомала маданиятига риоя қилиш керак. Иккинчидан, бировга фикрингни баён қилишдан олдин, албатта, қўйидаги ибораларни «Сиз яхши биласизки...», «Сизга маълумки...», «Агар шу масала бўйича фикрингизни баён этганингизда...», «Биз биламизки, сизнинг дунёқарашингиз жуда ҳам кенг бўлиб, керакли ва фойдали маслаҳат берасиз...»ларни ишлатиш лозимлигини уқтирар эди.

Муаллима онанинг айтганларини бажарганимизда, албатта, яхши натижаларга эришардик. Баъзи вақтлар у ёрдам учун шогирдлари-

нинг бири, юқори малакали болалар шифокори Рустам Ҳайитовичга мурожаат қиларди. У муаллима онанинг айтганларини сўзсиз бажарарди. Айтиш жоизки, Биллур Шамил Рустам Ҳайитовичнинг тиббиёт фанлари доктори унвонига сазовор бўлишига ва ўз ҳаёт йўлини топишига устоз сифатида ҳисса қўшганлардан бири ҳисобланарди.

Ўтган асрнинг етмишинчи йилларида муаллима она оғир касал бўлиб қолди. Бироздан сўнг у кишининг касалликлари тузалмас эканлигини билиб қолдик. Оила аъзоларимиз ва қўшнилар хусусан, онам Муҳтарамамоҳшундай яхши инсондан эрта жудо бўлаётганимиздан жуда афсусланардик. Муаллима она юқори малакали шифокорлар, маҳоратли табибларнинг маслаҳатлари ва ўзини ўзи даволашининг натижасида бу оғир дарддан халос бўлдилар. Дори-дармонлар сабаб бўлдимиз ёки ўзининг оққўнгиллиги, яхшиликлари оқибатидами Парвардигор унга иккинчи маротаба умр берди. Дард бошқа, ажал бошқа эканки, у яна 40 йил умр кўрди.

Оила аъзоларимиз Биллур Шамилни оиламиз шифокори сифатида кўрарди.

Опам Мунирамоҳ Орифий 2002 йилнинг охирларида оғир касалликка чалиндилар. Шифокорларнинг текширувидан кейин маълум бўлдики, у кишининг ўтхалталарига тошчалар йиғилиб, бу аъзони ишдан чиқариши ҳам мумкин экан. Шу сабабдан зудлик билан жарроҳлик қилиш тавсия этилди. Жарроҳлик воситаси-

да ўтхалтани олиб ташлаш жудаям мураккаб бўлди. Шифохонадан чиққанларидан кейин у кишига алоҳида эътибор кўрсатиб, доимий кузатув остида бўлишлари ва яхши парваришlash керак эди. Рафиқам Жамиламоҳнинг таклифи ва турмуш ўртоғи Мираббос почтамнинг розиликлари билан опамни уйимизга келтирдик. Муаллима она бундан хабардор бўлиб, шифокор сифатида бу масъулиятли ишга қўшилишни ўз зиммасига олди. Опам Мунирамоҳ бир ҳафтадан ортиқроқ уйимизда яшадилар ва Биллур Шамилнинг назоратида бўлдилар. Юқори малакали ҳакимлар каби ҳар куни шифокорларнинг айтганларини ва жарроҳ боғлаган жойини янгилашни моҳирлик билан бажарарди. Шу тариқа опам тузалиб, ўз уйларига қайтдилар.

Биз оиламиз аҳли меҳрибон Биллур Шамилдан жудаям миннатдормиз. Афсуски, у бугун биз билан бирга эмас ва унинг ўрни ҳамиша билинади. Илоҳо, жойи жаннатда ва руҳи ҳамиша шод бўлсин!

Миннатдорчилик рамзи сифатида ҳамда муаллима онанинг хотирасини абадийлаштириш мақсадида оила аъзоларимиз билан маслаҳатлашиб, муаллифнинг розилигини олиб, мазкур китобни Биллур Шамилнинг хотирасига бағишlashга қарор қилдик.

Бугун шукроналар айтаманки, бобом ва отамнинг насли сифатида уларнинг ишларини имкониятим борица давом эттиряпман. Бу ишларни амалга ошириш учун менга бобом ва

отам ижодиётининг мухлислари, қариндош-уруғлар, ёру биродарлар ва шогирдлар ёрдам беришади. Ҳозирда Гулханийлар сулоласи ҳаёти ва фаолиятининг тадқиқотчиларидан бири, Самарқанд давлат университети тожик филологияси факультетининг магистратура бўлими битирувчиси Маликаи Бахтиёр томонидан Гулханий авлодининг давомчилари, яъни набираларим ҳақида китоб тайёрланди. Бу китоб унинг хонадонимизнинг ҳаёти ва фаолияти ҳақидаги иккинчи китобидир.

Бироз муддат аввал таниқли шоир Нормурод Каримзода каминага бағишлаб, «Зевари дунёст набера» («Дунёнинг беағидир набира») номли шеър ёзган эди. Бу шеърни истеъдодли ижодкор Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси аъзоси Ориф Ҳожи ўзбек тилига ўгирди. Таниқли ва хушовоз хонанда Ихтиёр Султонов бу шеърга мусиқа басталаб, санъат бўстонида янги дилтортар қўшиқ пайдо бўлишига сабабчи бўлди. Бу ашула ҳатто қўшни Тожикистон давлатининг баъзи ҳудудларида ҳам янграмоқда. Янги китобнинг номланишига шу шеър бизни илҳомлантирди.

Таъкидлаш жоизки, ўз авлодим давомчиларининг улғайиши ва бахту камолини кўриш мен учун бахт. Ҳар бир набирам ўзига хос феъл-атвор ва хусусиятларга эга. Мен ва рафиқам Жамиламоҳнинг улар билан боғлиқ қувонарли ва эсда қоларли хотираларимиз бор.

Тўнғич фарзандимиз Дилафрўзмоҳ Орифий ва унинг умр йўлдоши Санжаржон Юсуфов-

ларнинг фарзандлари тўрт нафар: Ширинбону, Юсуфжон, Юнусжон ва Илёсжонлар. Ширинбону Самарқанд шаҳри, Сўзангарон тиббиёт коллежини битириб, Самарқанд давлат тиббиёт институти, педиатрия факультетига давлат гранти асосида қабул қилинди. Ҳозирда фаол ва аълочи талаба сифатида шу масканининг бешинчи босқичида ўқимоқда. 2015 йили республика олимпиадасида ва халқаро илмий-амалий конференцияларда иштирок этиб, фахрли ўринларни эгаллади.

Юсуфжон озиқ-овқат коллежини 2015 йил тугатиб, иқтисодиёт ва сервис институтига кирди. Ҳозирда спортнинг кураш тури билан шуғулланади. Кўпгина мусобақаларда қатнашиб, муносиб ўринларни эгаллаган. қатор фахрий ёрлиқлар билан тақдирланган. 2016 йил эса Рус тили фани бўйича республика олимпиадасида иштирок этиб, фахрли учинчи ўринни эгаллади.

Юнусжон Самарқанд шаҳри, озиқ-овқат коллежи талабасидир. Математика ва Инглиз тили фанларини жуда яхши кўради. Компьютер ва ҳозирги замон технологияларини яхши тушунади. Акаси каби кураш билан шуғулланади. Кўпгина мусобақаларда қатнашиб, муносиб ўринларни эгаллаган. Америкада таҳсил олиб, тоғаси Жўрабек Орифийнинг изидан бориш орзусида. Гул парваришида бобосининг яқин ёрдамчисидир.

Илёсжон эса Самарқанд шаҳрининг 37-умумтаълим мактабида таҳсил олмоқда. Ях-

ши ва аъло баҳоларга ўқийди. Спортни жуда яхши кўради. Бўш вақтларини кураш ва футбол ўйнаш билан ўтказади. Спорт мусобақаларида 10 та медаль (1 та олтин, 6 та бронза ва 3 та кумуш) олган.

Гулханий хонадони еттинчи ҳалқасининг биринчи вакили, яъни ўғлимиз — Жўрабек Орифий ва унинг рафиқаси Мадина Ҳакимоваларнинг тўнғич фарзанди Комронжон Орифийдир.

2003 йилнинг 5 июн куни меҳрибон Аллоҳ инояти билан Гулханийлар оиласида икки-та бир-бирига боғлиқ қувончли воқеалар юз берди. Биринчиси, Самарқанд туман Мирзо Турсунзода номидаги 12-умумий ўрта таълим мактабида узоқ йиллар давомида кимё ва биология фанларидан халқимиз фарзандларига таълим-тарбия берган падари бузрукворим Олимжон Орифий таваллуд топган куннинг 90 йиллигига бағишланган тантаналар бошланиши муносабати билан Самарқанд шаҳар Хожа Зудмурод жоме масжидининг имом-хатиби, муҳтарам зот Мустафоқул Меликзода томонидан Қуръони карим оятлари тиловат қилинди. Иккинчиси эса шу сана Америка қўшма Штатларининг иккинчи шаҳри Нью-Йоркда ўғлим Жўрабекнинг фарзанди Комронжон дунёга келди. Бундан ташқари, турфа йилларнинг шу кунида набирам Юсуфжон дунёга келган, меҳрибон онам Муҳтарамамоҳ дорулфанодан дорулбақога риҳлат қилганлар. Бу эса қоларли, сиру синоатли воқеа ва ҳодисаларни

Ўз ичига олган кун мени қўлимга қалам олишга ундади:

*Гулханию, ўғли Олимжон эрурлар сарфароз,
Ҳар бирининг руҳи поки қўллагай розу ниёз.
Қонлари токи зурриёд томирида оқадир,
Умри боқийдир уларнинг бу жаҳонда дилнавоз.*

*Комрон бўлди таваллуд Орифийнинг тўй куни,
Хонадоннинг сарвари — авлоду аجدод мафтунни.
Бахт таширф айласа, хурсандчилик асносида,
Бу шарафнинг лаззатин ҳар кимса туймас тафтини.*

*Орзиқиб кутган эдилар бу саодат дамларин,
Жўрабеку Мадинаой пуштларининг гавҳарин.
Одами фарзандда топгай бахту тахтин мевасин,
Тўлдириб боргай улар-чун турмушининг камларин.*

*Эй, бувангнинг дил қувончи, марҳабо, олам аро,
Кўзларимга нур таратдинг беқийёс дуркун зиё.
Эй умидим раҳнамоси, кексалигим ҳассаси,
Ҳар дамим бўл жўр овози, элни айлаб кўп ризо.*

*Комрон эркан кишининг дилдаги хуш мақсади,
Рустами достонсифат топ касбу коринг маснади.
Кўп яша, то бор экан дунё аро нону насиб,
Камтарин бўл, хушсухан, ораста нахлининг қади.*

Бу набирамизни гўдаклигидан бувиси билан вояга етказганмиз. Комронжонни икки ойлигида онаси Ўзбекистонга олиб келди. Мен, рафиқам ва дўстим Алишер Азимов уларни Тошкент аэропортида кутиб олдик. Комрон-

жон тўрт ойлик бўлганда онаси ўқишини давом эттириш учун яна АҚШга парвоз қилди. Шу сабабдан Комронжонни парваришлаш яна бизнинг зиммамизга тушди.

Комронжон уч ёшида хасталанди. Биз уни Самарқанд вилоят кўптармоқли болалар шифохонасига олиб бордик. Мен унга йўлда бораётганимизда укол қилиш вақтида йиғламаслигини тушунтирдим. У жавобан «Бобожон, ахир мен энди катта йигит бўлдим—ку. Йиғласам, уят бўлади», деди. Ҳақиқатан ҳам Комронжон тиббий кўрикдан ўтаётганида ва ҳатто таҳлил учун қон олиш вақтида ҳам умуман йиғламади, овози ҳам чиқмади. Унинг бу аҳволини кўриб, шифокорлардан бири ҳазил тарзида айтди: «Мабодо набирангиз маникен эмасми?»

Ўша вақтлардаги нимжону кичкина ва оромсиз Комронжон ҳозир жудаям хушқомат, чиройли йигит бўлган. Билимини орттириш учун доимо ҳаракат қилади. Мусобақа ва олимпиадаларда ҳаминиша омад у билан бирга. Ҳозирда Швейцариянинг Женева шаҳридаги Ду Леман коллежининг 10—синф ўқувчисидир. Синфидаги 16 нафар ўқувчилардан фақатгина унга уч йилдан буён кетма-кет академик маҳорат сертификати берилмоқда.

Келажакда ўзининг шахсий блогларини интернет сайтларида яратиб, тиб соҳасини ривожлантириш учун ўз ҳиссасини қўшмоқчи. Ҳозирданоқ бу орзусини амалга ошириш учун ҳаракат қилмоқда. У янги замонавий техноло-

гиялар тўғрисида ўзининг махсус блогини очган. Бу блог «Техникавий ақл» деб номланади. Унда ҳар куни янги маълумотлар ўқувчиларга тақдим этилади. Бундан ташқари, Комронжон коллеж қошида ташкил этилган тўғаракда интернет сайтларини лойиҳалаштириш бўйича толиби илмларга сабоқ бермоқда. Бу неварамнинг сиймосида орзуларимни илк куртаклари очилиши мени қувонтирмоқда. Сулоланинг шарафли ўтмиши, бугуни ва истиқболини тарғиб қилиш мақсадида Комронжон интернет тармоғида **Orifon.com** сайтини яратиб, бир авлод мисолида халқимиз анъаналари ва урфу одатлари билан дунё аҳлини таништириб боришни ўз олдида мақсад қилиб қўйган.

Ўғлимиз Жўрабекжоннинг иккинчи фарзанди — Сардоржон Орифий 2005 йилда АҚШда таваллуд топган. Сардоржон ҳақида гапиришдан олдин ўғлимизнинг оилавий ҳаётидан баъзи бир воқеаларни ўқувчиларга гапириб беришни афзал билдик.

2008 йили хотиним билан АҚШнинг Мичиган шаҳрида оиласи билан яшаб, фаолият кўрсатаётган ўғлимиз Жўрабекжонни кўргани бордик. Аввал Нью-Йорк шаҳрига бориб, кейин Детройт шаҳрига парвоз қилдик. Детройт аэропорти катта шаҳарга ўхшаб кетади. Бу каби ҳашаматли аэропортни биринчи мартаба кўриб, ҳайратландим. Бизни ўғлимиз фарзандлари — Комронжон ва Сардоржонлар билан кутиб олди. Йўлга тушдик. Йўлда Комронжон пичирлаб дадасидан бир нарсани сўради. Дадаси аввал рад жавобини бериб,

«Сабр қил, у кутилмаган совға бўлади»,- деди. Лекин ўғли ҳол-жонига қўймагани учун охир-оқибат сирни баён қилишига рози бўлди. Кейин Комронжон менга қараб, «Бобожон, биз ҳаммамиз сизларни уйингизни шундай безадикки, кўрсангиз жудаям хурсанд бўласиз», - деди. Ўғлимизнинг уйида бизга ажратилган хонага кирдик. Ҳақиқатан ҳам хонанинг жудаям чиройли, гуллар билан безатилганлигининг гувоҳи бўлдик. Хонанинг шароити шоҳона эди. Янги келин- куёв уйини эслатарди.

Ўғлимизнинг ҳовлиси Самарқанднинг гузарларига ўхшаш мавзеда жойлашган эди. Унинг атрофини табиий ўрмонзор ва фермерлик ерлари ўраганди. Бу «маҳалла»да тахминан 100 та ҳовли жойлашган бўлиб, катта ва кенг кўчалар бетон, асфальт ва ё гринканада ўти билан ёпилган эди. Чанг ва ғубор йўқ эди. Кўчага чиқиб келсак, бир маротаба ҳам оёқ кийимимизни тозаламасдик. Кечалари чироқларнинг ёруғлигидан кундуздек равшан эди. Набираларим билан кечки овқатдан сўнг сайрга чиқардик. Улар билан суҳбатлашиб, савол-жавоблар қилардик. Бир куни суҳбат вақтида Сардоржон чангалзордаги кичкинагина хоначани кўрсатиб, «Эчки ва унинг болаларининг уйи» деб бизга кўрсатди ва илова қилди «Кетдик, бобожон, кўрайлик—чи, эчкининг ини қандай бўлар экан? Болалари тандир ва токчаларда яширишганмикин?» Комронжон эса: «Йўқ, бобожон, бормаимиз. Балки у ерда бўри бордир», деб йўлимизни тўсди. Наби-

раларимизнинг бу суҳбатидан жудаям хурсанд бўлдик. Зеро, биз айтган эртақ ҳалигача эсларида экан. Мен эса уларга шу эртақни қайтадан айтиб бердим.

Бир куни сайр вақтида асосий йўлнинг бир четида ўлик қушчани кўриб қолдик. Комронжон: «Бобожон, бу қушнинг ота-онаси уни излаб юришган бўлса кераг-а? Агар фарзандларининг ўлганини билишса, қандай аҳволга тушишади? Нима учун бу қушча ўлган экан-а?», деб саволлар берарди. Оққўнгил ва ғамхўр бўлганлиги учун қушчага раҳми келар ва умуман атрофдагиларга ёрдам бериш учун доимо тайёр эди.

АҚШнинг Мичиган штатидаги ўғлимизнинг ҳовлиси ўн сотих ер майдонида жойлашган бўлиб, унда яшаш учун уч хона, ошхона, ертўла ва гараж мавжуд эди. Бир куни ертўланинг эшиги очиқ қолганлиги сабабли Сардоржон у ерга тушиб кетди. Жудаям баландликдан тушиб кетган бўлса ҳам бирон жойи лат емади. Ўғлимнинг устоди — жаноб Пол меҳмон бўлиб келганида биз бу воқеани унга гапириб бердик. Пол тажрибали ҳуқуқшунос сифатида бу хабарни эшитганидан сўнг таажжубланиб айтди: «Сардоржонни Худо асрабди. Агар у жароҳат олганида, сизларни бепарволигингиз учун Американинг қонунлари асосида ҳатто ота-оналик ҳуқуқидан ҳам маҳрум қилишлари мумкин эди».

Бошқа куни Ҳом Депо гипермаркетидан панжара сотиб олиб келдик ва ертўла эшиги-

нинг олдини маҳкамладик.

АҚШнинг мазкур штатида ҳовлиларнинг сатҳи асосан гринканада ўтию гуллар билан ёпилган ва уйнинг ер майдони атрофларида манзарали дарахтлар ўтқазилган эди. Ернинг бу тарзда фойдаланаётганлигидан ҳайратланиб икки кун давомида набираларим билан ҳовлининг икки метр квадрат қуёшли ерини ўтлардан тозаладик. Махсус дўкондан помидор, бодринг, бақлажоннинг тайёр ниҳолчалари, редиска ва кўкатлар уруғлари олиб келиб, шу майдонга экдик. Ўсимликларни ёввойи қуёнлар ва оҳулар емаслиги учун атрофини симтўр билан ўраб қўйдик. Ҳар куни Комронжон ва Сардоржонлар билан бу ўсимликларни парваришлаб, уларнинг хусусиятлари ҳақида набираларимга ҳикоя қилардим. Кўп ўтмай, меҳнатларимиз ўз самарасини бера бошлади. Дастурхонимиз ўзимиз парваришлаган бодринг, помидор ва кўкатлар билан тўлди. Набираларим ҳам меҳнатларининг натижасини кўриб, катта завқ ва хурсандчилик билан овқатланишарди.

Ҳозирда Сардоржон Швейцариянинг Женева шаҳридаги Ду Леман коллежининг 8-синф ўқувчисидир. Шахмат ва футбол ўйинларига жудаям қизиқади.

Ўғлимиз Жўрабек Орифийнинг учинчи кенжа фарзанди — Сарваржон камина каби кичкиналигидан табиатга меҳр қўйган. У кўпроқ хиёбонларда сайр қилишни, жониворларни томоша қилишни яхши кўради. Овқатланиш

ва ё дам олиш вақти бўлса ҳам уйга қайтишни истамайди.

Иккинчи ўғлимиз Фирдавсжон ва унинг турмуш ўртоғи Комилабону Тўрақуловаларнинг фарзандлари — Фарзонабону, Имронжон ва Ирфонжонлар Самарқандда дунёга келиб, воёга етаяптилар. Улар аждодлари ҳовлисида бирга яшашимиз туфайли гўдаклигидан бизларни доимий ўз сирдошлари деб биладилар.

Ҳозир Фарзонабону Самарқанд шаҳридаги 37-умумтаълим мактабининг 6-синф, Имронжон эса шаҳардаги 45-умумтаълим мактабининг 3-синф ўқувчилари.

Иккалалари ҳам аъло баҳолар билан ўқишади. Фарзонабону бу мактабда иқтидорли ўқувчи сифатида махсус синфда таълим олади. Имронжон эса йил давомида фақат беш баҳолар олиб, мактаб маъмурияти томонидан фахрий ёрлиқлар билан тақдирланиб келмоқда.

Бу икки нафар набираларимиз билан ўзаро келишиб олганмиз. Агар улар бир ўқиш кунда фақат беш баҳо олишса, бувилари севган тортларини пишириб беради ё мен китоб дўконидан биргаликда яхши кўрган китобларини олиб бераман. Кўпинча Самарқанд шаҳридаги «Китоб олами»га борамиз. Бу дўконнинг раҳбари бизларни хурсандчилик билан кутиб олади. Китобларни олиб бўлганимиздан сўнг набираларимдан ёдлаган шеърларини ва ё ўқиган ҳикояларининг мазмунини сўрайди.

Доною зебо, мушоҳидалию зийрак, одоблию

хушахлоқ, азизу меҳрибон Ирфонжонимиз эса гўдаклигидан ҳамма нарсага эътибор беради. Ҳар бир сўзини катталардек жойида, мавриди билан баён қила олади. Ҳаммага ёрдам беришга интилади. Гуллар парваришида қўлидан келганча ёрдам бериш учун доимо гулхона томон ошиқади. Ирфонжоннинг яхшиликларидан хурсанд бўламиз-у, унинг бу хислати янада ривожланишини ва Гулханийлар хонадонининг етук давомчилари бўлишини хоҳлаймиз.

Кенжа қизимиз Нилуфармоҳ ва унинг турмуш ўртоғи Анваржон Аҳроровларнинг фарзандлари — Аминабону, Амиржон, Аҳмаджон ва Имонабонулар. 2007 йилда қизимизнинг оиласида иккинчи фарзанди Амиржон дунёга келганида биз унга ёрдам бериш учун АҚШга парвоз қилдик. Зеро Нилуфармоҳ тиббиёт касбини ўзлаштириш учун ҳужжатларини Стоуни Брук университетига топширганди. Шу сабабдан ўқишини давом эттириши лозим эди. Таҳсил олаётган жойи АҚШнинг Нью-Йоркдаги Лонгайленд мавзеида жойлашган эди. Бизга талабалар ётоқхонасидан жой беришди. Икки ойдан ортиқ бу хонада қизимиз ва унинг икки фарзанди билан бирга яшадик.

Икки ойлик Амиржон жудаям босиқ бола, унинг бир ярим яшар опаси Аминабону тиниб-тинчимас, ҳаддан ортиқ шўх қизча эди. Нилуфармоҳ эрта тонгдан кечгача ўқиш билан шуғулланарди-ю, рўзгорнинг барча ишлари, юмушлари ва фарзандларига қараш Жамиламоҳ ва менинг зиммамизда тушган

эди.

Ётоқхонада 1000 нафардан кўпроқ талаба яшарди. Лекин Марказий Осиёдаги давлатлар орасидан биргина вакил — самарқандлик қиз, Гулханий хонадони аъзоси — Нилуфармоҳ эди. Бундан биз фахрланардик.

Айтиш жоизки, Нилуфарбону бу университетни тугатгандан кейин ўз касбини такомиллаштириш мақсадида ўқишини магистратура босқичида давом эттирди ва анестизолог ассистенти мутахассислигига эришди.

Бироз муддатдан сўнг биз Аминабону ва Амиржонлар билан Самарқандга қайтдик.

Кичкина Амиржонга қараш учун биз умуман азият чекмадик. Бир куни овқатланиб бўлганимиздан кейин дам олиш учун бошқа хонага ўтдик. Бир ёшга тўлаётган Амиржон тик туриш учун ҳаракат қилди. Йиқилса ҳам йиғламасдан яна қайтадан турарди. қувонарлиси, 10–12–маротабадан сўнг тик туришга муваффақ бўлди. Бизга узоқ қараб, гўё «Мен ҳам сизларни сафингизга қўшилдим», дейишни хоҳларди. Кўзларидан нур ёғиларди. Уни қўлимга олдим-у, Бедилнинг мазкур мисралари беихтиёр:

***Тифливу домони модар хуш бихиште будааст,
Чун ба пойи худ равон гаштем, саргардон шудем.***

(Гўдаклигу онанинг бағрида бўлганимиз жаннат экан. Ўз оёғимиз билан юришни бошлади-гу сарсон бўлдик) хаёлимга келди. «Сенинг ҳам сарсонликларинг бошландими, жоним?» деб набирамни эркатладим. Кейинча-

лик «Биринчи қадамларинг муборак бўлсин. Доимо йўлинг беҳатару ёруғ бўлсин. Умрингга, наслингга, касбингга, ризқингга Худо барака берсин. Тани сиҳатлик, хотиржамлик ва дили беғамлик доимий ҳамроҳинг бўлсин», деб Амиржонни дуо қилдим.

2008 йилнинг апрель ойида бизга қизимиз таҳсил олаётган Стоуни Брук университетида мактуб ва расмий таклифнома келди. Мактубда қизимиз Нилуфармоҳ мазкур муассасани аъло баҳолар билан битирганлиги, намунавий хулқи, “магна кум лауде” номли имтиёзли диплом олганлиги, шунингдек, Нилуфармоҳга яхши таълим-тарбия берганлигимиз учун маъмурият томонидан бизга миннатдорчилик билдирилган эди. Бундан ташқари, имтиёзли диплом олганлиги сабабли биз қизимизнинг Градуюйшн номли диплом олиш тадбирига даъват қилинган эдик.

Ўша йилнинг май ойида иккинчи маротаба АҚШга парвоз қилдик. Олдимизга асосан уч мақсад қўйган эдик: аввало, набираларимизни сиҳат-саломат ота-онасига етказиш, иккинчиси, қизимизнинг диплом олиш маросимида иштирок этиш ва учинчиси — АҚШнинг Мичиган штатида оила аъзолари билан яшаб, фаолият кўрсатаётган ўғлимиз Жўрабекжонни кўришга бориш. Ўз мақсадларимизга етиб, у ердан яхши хотиралар билан Самарқандга қайтиб келдик.

Ҳозирда бобосининг Замон маликаси, яъни Аминабону 13 ёшга кирган. У ўқишини яхши

ва аъло баҳоларда давом эттирмоқда. Мактабнинг иқтидорли математика ўқувчиси сифатида эътироф этилган. Оилавий ишларда онасининг беминнат ёрдамчисидир.

Вазмин, инсонсевар, одобли Амиржон эса зиммасига юклатилган жамоатчилик вазифани бажариш учун ҳар куни дарсдан кейин синфдошларини бирма-бир мактаб ҳудудидан кузатиб қўяди. Яхши ва аъло баҳоларга ўқийди. Маҳалласидаги ёш футболчилар гуруҳининг ҳужумчисидир. Ҳар бир ўйинда, албатта, рақиб дарвозасига бир-иккита гол киритади. У келажакда яхши, моҳир футболчи бўлишни хоҳлайди.

Ҳаммага меҳрибон кичкина Аҳмаджон эса шу йил учинчи синфга борди. У жудаям ҳаракатчан, ғайратли, тартиб-интизомли ва эътиборли бола. Ҳамма воқеа-ҳодисалардан хабардор бўлиб, муаммоларни ҳал қилиш учун ҳаракат қилади. Унинг дўстлари жудаям кўп ва аксариятининг ёши ундан каттароқ. Ажиб хислатларидан бири — дўстларига совға беришни яхши кўради. Ўзи биладиган бирон нарса-ни бошқаларга ҳам батафсил тушунтириб беришни ёқтиради. Ҳуқуқ-тартибот ишчиларидан қўрқса ҳам, ўзи келажакда ушбу соҳа вакили бўлишни хоҳлайди. Унинг ҳам футбол ўйинига шавқи баланд ва келажакда бу спорт тури билан мунтазам шуғулланмоқчи.

Швейцария давлатининг Женева шаҳрида бир ойлик дам олишдан сўнг Ватанимизга қайтишга тайёргарлик кўрардик. Ўша кеча соат ўн

иккиларда Анваржон ва Нилуфармоҳларнинг оиласида тўртинчи қиз фарзанд, бизлар учун ўн тўртинчи набирамизнинг туғилганлиги ҳақидаги хабарни эшитдик. Тун бўйи қавм-қариндошлару яқинларимизнинг табрик сўзлари ва гўдакка нисбаттан билдирилган эзгу тилакларни эшитиб, кўзларимизга уйқу келмади. Набирамиз туғилгунча учта номлардан бирининг қўйилиши борасида қариндошларимиз орасида турли муҳокамалар мавжуд эди. Ўша кеча биз бу номларни қуйидаги тартибда: Имона, Олия, Лайло дея қудаларимиз томонига интернетнинг телеграмм сайти орқали юбордик. Эртаси эрталаб эса қудаларимизга Имона деган ном маъқул тушганлиги ҳақида хабардор бўлдик.

Набирамизга Аллоҳ даргоҳидан соғлиқ-саломатлик, узоқ умр ва исму жисмига монанд, иймон аҳлидан бўлишини, хонадоннинг арзанда фарзанди сифатида вояга етишини сўраймиз.

Маълумки, инсон умрининг меваси фарзанддир. Фарзанднинг фарзанди эса гўёки мева данагининг мағзи кабидир. Агар оиладда қиз набира туғилса, мисоли бошнинг тожи, ота-онанинг чин дўсти, бахти, бобою бувисининг ғамхўри, опа-сингиллару ака-укаларнинг дилсўзи ҳисобланади. Аллоҳга шукрки, ўн тўрт набирамдан тўрттаси қиз набирадир.

Шу туфайли набираларим орасида қиз набираларимнинг меҳру муҳаббати, меҳрибонлиги, оқилалиги, паривашлиги ва дилнавоз сўзлари

билан алоҳида ажралиб туради. Эҳтимол улар туғилганда исмларидан олдин Малика деб улуғлашимга мендаги шодлик, фараҳмандлик ва ифтихор туйғулари сабаб бўлгандир. Масалан, тўнғич набирам Ширинбону мен учун Маликаи хубон бўлса, Аминабону Маликаи замона, Фарзонабону эса Маликаи ягонадир. Мумтоз сифатларга эга бўлсин деб ният қилиб, кенжа набирам Имонабонуни Маликаи мумтоз деб эркаладик. Тақдир тақозосига қарангки, мазкур китоб ижодкори, маликаларнинг маликаси Маликаи Бахтиёр ҳам қиз набира сифатида ушбу силсила занжирининг маънавий фарзанди ҳисобланади. У ижод маликаси сифатида юртимиз — мустақил Ўзбекистоннинг адабиётини, Самарқанд адабий муҳитининг ўрганилмаган томонларини ва гулханийлар хонадони шажарасини тадқиқ этувчи кўплаб илмий-бадий ишларни амалга оширишига ишонамиз.

Маорифпарвар шоирлар — бобом Ориф Гулханий Самарқандий ва отам, «Ўзбекистонда хизмат кўрсатган ўқитувчи», «Республика халқ маорифи аълочиси» унвонлари соҳиби, ижодкор Олимжон Орифийларнинг номларини абадийлаштириш учун саъй-ҳаракатларни ўтган асрнинг етмишинчи йилларининг охирида бошлаган эдик. Аввал ҳар йили мунтазам ўтказиладиган маданий-маърифий тадбирлар учун назм мухлислари, қариндош-уруғлар, дўстлар, бобом ва отамнинг шогирдлари иштирок этиб, у тадбирларнинг яхши ва аъло даражада ўтказилиши учун ўз ҳиссаларини

қўшардилар. Ҳозирда бу ишларда улар билан биргаликда набираларим менинг беминнат ёрдамчиларим бўлишган. Алалхусус, 22 ёшга тўлган набирам Ширинбону, унинг 21 ёшли Юсуфжон ва 17 ёшли Юнусжон номли укалари ва бошқа набираларим тадбирларни тайёрлаш, меҳмонларни қабул қилиш ва гулларни парваришlashда катта ҳисса қўшмоқдалар.

Имоним комилки, Гулханий хонадони сулолаласининг байроғи келажак авлоднинг қўлида янада баландроқ ҳилпирайди. Сулоланинг ҳар бир аъзоси бу байроқни жаҳонга машҳур қилишидан умидворман.

Муқимжон ОРИФИЙ

Маликаи БАХТИЁР

Зевари дунёст набера

Нашриёти «Noshirlik yog‘dusi»
Тошканд — 2018

Маликаи Бахтиёр. “Зевари дунёст набера”

Дуввумин китоби Маликаи Бахтиёр маҷмӯаи ҳикоёт аз ҳаёти бачагон аст. Дар он аз рафтору гуфтори ворисони хурдсоли хонаводаи Гулхании Самарқандӣ нақл мешавад. Зимни тасвири муносибати бобо ва набера муаллиф дар тарбияти дурусти бачагон чӣ андоза муҳим будани муҳити солими оилавиرو ифода менамояд.

Китоби мазкур барои кӯдакони синни томактабӣ, хонандагони синфҳои ибтидоӣ, падару модарон ва ононе, ки бо тарбияи насли наврас сару кор доранд, пешбинӣ шудааст.

*Китоби мазкур бо дастгирии маънавӣ ва мод-
дии абераи Ориф Гулхании Самарқандӣ-Ҷӯрабек
Орифӣ нашр гардид.*

**Китоб ба хотираи Биллур
ШАМИЛ бахшида шуд.**

ЗЕВАРИ ДУНЁСТ НАБЕРА

*Дар баҳру барам гавҳари яктост набера,
Ҳам завқи дилу зевари дунёст набера.
Гулҳои тару тозаи хушбӯи баҳорӣ,
Дар боғи сухан булбули гӯёст набера.
Фарзанд агар донаки зардолуи қанд аст,
Пас мағзи ҳамон донаки аълост набера.
То ҳам нашавад қомати пирони дуоғӯ,
Ғамхори дуочӯву тавоност набера.
Аз рӯди адаб оби ҳаёт нӯш кун, эй ҷон,
Дар хастагӣ, ваҳ, мӯҷиби эҳёст набера.
Ҳар нахли самаровари аҷдод нишонест,
Гулғунчаи наврустаи бобост набера.
Дар куртаи худ ҳеҷ нағунҷад каси дилишод,
Бо ҷӯшу хурӯш пайрави дарёст набера.
Бо меҳру сафо маст кунад олами тифлон,
Дар кони шараф, ростӣ, тиллоист набера.
Аз Орифи даврон, ки ба мо шеърӯ адаб монд,
Бар аҳли қалам ошиқӯ шайдост набера.*

Нормурод КАРИМЗОДА.

ПЕШГУФТОР

Аз таърих маълум аст, ки дар Самарқанд бисёр намояндагони илму маърифат, санъати волою донишмандони номӣ ба камол расидаанд, ки дар тамаддуни инсоният ҳиссаи арзандаи худро гузоштаанд. Бо асарҳои безаволи худ насли наврасро аз ҳар ҷиҳат таълиму тарбия дода, онҳоро ба дӯст доштани халқу Ватан, эҳтирому эъзоз намудани мероси маданияву маънавия ва қадриятҳои миллиамон ҳидоят кардаанд.

Яке аз чунин инсонҳо шоири маърифатпарвар Ориф Гулҳании Самарқандӣ ва писари ӯ, Муаллими хизматнишондодаи Ўзбекистон, Аълочии таълими халқи Республика, эҷодкор Олимҷон Орифиянд, ки ҳаёту фаъолияти худро барои тарбияи насли наврас бахшидаанд. Бо шеърҳои пур аз панду ҳикмати худ барои ба комили расидани ҷавонон то қадри имкон ҳиссагузор шудаанд.

«Фарзанди хуб-боғи падар» - гуфтаанд. Муқимҷон Орифӣ ҳамчун фарзанди шоиста корҳои хайри бобо ва падари худро давом дод. Барои пос доштани хотираи неки онҳо хонаи оддиашонро ба «Хона — музейи Гулҳанӣ», ба зиёратгоҳи пиру барно мубаддал гардонд. Боғи Ориф Гулҳанӣ ва Олимҷон Орифӣ имрӯз сарсабзу гулфишону бемуболиға ба боғи ҷаннатосо монанд аст.

Муқимҷон Орифӣ ва ҳамсари меҳрубонаш Ҷамиламоҳ Бӯриева соҳиби чор фарзанд ва

чордаҳ набераанд. Мисли аксарияти падар-бузург ва модаркалонҳои Самарқанд онҳо ба набераҳояшон хеле ғамхору меҳрубонанд. Бобову бибӣ лаззату саодати зиндагиро дар чеҳраи зебо ва нигоҳҳои пур аз меҳри бачаҳои фарзандонашон мебинанд. Бо ҷону дил мекӯшанд, ки дар тарбияи набераҳо, ки давомдиҳандаи авлод ҳастанд, ҳиссагузор бошанд.

Ба муаллифи ин китоб — воқеанигори ҷавон, хатмкунандаи бахши магистратураи факултети филологияи тоҷики Донишгоҳи давлатии Самарқанд Маликаи Бахтиёр комёбӣ ёр гардид. Якчанд сол инҷониб бо хоҳиши Муқимҷон Орифӣ ба набераҳои вай, ки дар кишварҳои гуногуни рӯи дунё зиндагӣ мекунанд ва таътили тобистонаро дар ҳавли аҷлодӣ - “Боғи Гулҳанӣ” мегузаронанд, якҷоя машғулоти орошта, онҳоро бо маданияту урфу одатҳои самарқандиён наздиктар ошно мегардонад.

Маликаи Бахтиёр ҳангоми ҳамроҳи онҳо будан шоҳиди чандин воқеаҳои завқовар гардида, аз доной, ҳозирҷавобӣ ва ҳушёрии абераҳои Ориф Гулҳанӣ завқ бурд. Ниҳоят, қаламкаши ҷавон дидаву шунидаҳояшро дар шакли ҳикоячаҳои хурд моҳирона рӯйи қоғаз овард, то мову шумо низ аз он баҳраманд шавем.

Ба Маликаи Бахтиёр комёбии эҷодӣ орзу намуда, умед дорем, ки ин китоб низ мисли китоби пешинаи ӯ «Бонувони хонадони Гулҳанӣ» писанди хоҳири шумо, хонандагони азиз, мегардад.

Маҳбуба НЕЪМАТЗОДА,
шоира ва нависандаи бачаҳо.

АЗ МУҲАРРИР

Сухан аз адабиёти бачагон аст. Банда дар баъзе аз мақолаҳои худ дар бораи вазъи инкишофи он дар сарзамини мо чанд ишорате карда, оиди баъзе хусусиятҳои осори бачагонаи вакилони намоёни ин адабиёт Маҳбуба Неъматзода, Зебуннисо Тоҳириён ва Дилрабо Насимӣ баъзе нуктаҳоро ҳам қайд намудаам. Ба ҷуз аз Маҳбуба Неъматзода, ки дар ташаккули насри бачагонаи тоҷик ҳам саҳмгузор аст, дигарон шеър мегӯянд.

Дар чанд баёзе, ки шеърҳои шоирони Сурхондарёву Самарқанду Фарғонаро ҷамъ овардаанд, ашъори барои бачагон гуфташуда ва шеъри кӯдакона ба ҷашм мерасанд, аммо бо боварии комил гуфтан метавон, ки имрӯз адабиёти бачагона ба маънои тош дар Самарқанд рушд мекунад ва намояндагони барҷастаи ин адабиёт барои инкишофи назм ва насри бачагона заҳмат мекашанд. Маҳбуба Неъматзода ҳамчун вакили солору пуртаҷрибаи ин адабиёт баъди бозгашт аз Душанбе ҳам чандин китоби бачагонро ба таърифи расонид, ки дар онҳо намунаҳои беҳтарини шеърҳо ва ҳикояҳо гирд омадаанд. Пайравии соҳибқаламони ҷавон аз Неъматзода шаҳодат медиҳанд, ки ӯ мактаби адабии худро дар ин самт ташаккул медиҳад. Агар Дилрабо Насимӣ дар мавриди шеър гуфта аз ӯ таҷриба омӯхта бошад, Маликаи Бахтиёр дар офаридани осори насри барои бачагон

дар баробари Бахтиёр Чумъа аз навиштаҳои Неъматзода низ баҳравар аст. Ба ин тартиб, ба туфайли кори эҷодии як адиби ҷавон, ки ҷиддан дар насрнависӣ таҷриба меандӯзад, насри бачагонаи тоҷик аз паи инкишоф аст.

Омӯзиши вазъи рушди насри тоҷик дар Ўзбекистон, ҷи барои калонсолон бошад, ҷи барои бачагон, аз масъалаҳои муҳими адабиётшиносии тоҷик аст. Дар масъалаи инкишофи шеъри тоҷик дар кишвари мо олимони адабиётшинос дар рисола ва мақолаҳои алоҳида изҳори ақида намудаанд. Фурсати он расидааст, ки адабиётшиносони ҷавон дар тадқиқи ҳолисонаи насри тоҷики кишвар ва равиши инкишофи он ҳиммат варзанд. Зеро ҳарчанд имрӯз дар рӯзнамаҳо, баёзҳо намунаҳои фаровони таронаву ҳикояву очерку қиссаҳо ба таъб мерасанд, касе нест то муаррифи кунад, ки кӣ беҳ меғӯяду кӣ носаҳеҳ. То бад-ин тартиб муаллифони низ ба кори худ андеша кунанд ва насри мо дар баробари насри ҳамзабонони бурунмарзӣ қадам занад ва пеш равад. Чун шеъри мо бо ҳама арзише, ки дорад, ба андозаи муайян барои хонандагони бурунмарзии ҳамзабон муаррифи гаштааст ва инак насри тоҷик ҳам бояд ин иқтидорро касб кунад, то аз ҷониби дигарон эътироф шавад ва дар байни хонандагони беруна ҳам эътибор ёбад.

Насри бачагона ҳамчун қисмати таркибии адабиёти тоҷик ниёз ба эътибори адибону мунаққидон дорад. Дар ин самт кӯшишҳои нависандаи ҷавони умедбахш Маликаи Бах-

тиёр ҷолибанд. Ў аз дастпарвардагони бахши суханшиносии тоҷики Донишгоҳи давлатии Самарқанд буда, аз овони мактабхонӣ дар рӯзнамаҳо ва баёзи «Армуғони Самарқанд» ҳикояҳояш ба таъ риасаанд. Дар ҷараёни навиштани нахусткитобаш «Бонувони хонадони Гулханӣ» таҷрибаи зиёди адабӣ адибиро андӯхтааст ва акнун дуҷумин китобашро, ки маҷмӯи ҳикоятест аз ҳаёти бачагон, ба дӯстони хурдсоли худ ҳадя карданист. Дар он аз рафтору гуфтору кирдори ворисони хурдсоли хонаводаи Гулхании Самарқандӣ нақл мешавад ва ин китоб маҳз бо ташаббус ва эҳтимоми номбару номбардори ин дудмон — Муқимҷон Орифӣ таълиф ёфтааст.

Ҳикоятҳо гоҳо хеле мӯъҷаз, забон ва тарзи баён сода ва мувофиқи фаҳмиши бачагони хурдсол аст. Табиати ҳоси кӯдакон, ҳушзеҳнию ҳушёрӣ онҳо ва дигар хислатҳои ҳоси бачагона дар ҳикояҳо ифода ёфтаанд. Образи бобо ва набера дар аксари нақлҳои бадеӣ тасвир мешаванд ва ба ин восита дар тарбияти дурусти бачагон ҷӣ андоза муҳим будани муҳити солими оилавӣ ва нақши бузургсолон дар ин муҳит зимнан ифода меёбад. Хонанда аз рафтору гуфтори хурдсолон, «кашфиётҳо»-и онҳо завқ мебарад ва дар лаҳзаи мувофиқ панде барои худ мегирад. Хулласи калом, маҷмӯаи мазкур мувофиқи таъбу завқи бачагон ва тӯҳфаи муносибе барои онон аст.

Умедвор ҳастем, ки Маликаи Бахтиёр метавонад бо ҳамияти зиёд минбаъд ҳам ба-

рои бачагон бо услубҳои нав, бо тарзи бештар сайқалёфта ҳикояву қиссаҳои тозаро армуғон оварад.

Дилшодаи ҲАЗРАТҚУЛИЁН,
номзади фанҳои филология.

ШОИРУ ШЕЪРУ ШУУР

Зиёда аз панҷ сол аст, ки бо хонадони Ориф Гулҳании Самарқандӣ рафтуо дорам. Аввал ҳамчун як мухлиси эҷодиёти ин ду шоири зулҳисонайн Ориф Гулҳании Самарқандӣ ва Олимҷон Орифӣ дар тадбири ҷамъомадҳои ин хонадон иштирок мекардам. Баъдтар бо хоҳишу дархости Муқимҷон Орифӣ барои машғулотгузаронӣ бо набераҳои он кас боз ҳам наздиктар шудам. Аз рӯзҳои аввали бо набераҳояшон шинос шудан нисбати онҳо шавқу эътибори ман баланд шуд. Зеро онҳо ҳоло хурд бошанд ҳам, дониши қавӣ ва ҷаҳонбинии васеу фикрронии бомантиқ доштанд. Ба ҳар як саволи ман фикр рондаву андеша карда, пас ҷавоб медоданд. Беҳудаву ноҷоя сухан намеронданд. Ҳатто модари Ҷамиламоҳ — Кубаробибии 93-сола (руҳашон шод бод!) кирдору рафтор ва ҳатту ҳаракатҳои аберагонашонро мушоҳида намуда, ба Муқимҷон Орифӣ ва духтарашон «Наберагонатон нисбати синну соли худ пеш рафта истодаанд. Донишу фаросат ва рафтору гуфтори Аминабонуи дусола бошад, ба духтарони 12 — сола шабоҳат дорад» мегуфтанд.

Ман дар вақти таълифи китоби «Бонувони хонадони Гулханӣ» аз занҳои ин хонадон хислатҳои ҳамидаи онҳоро, ки дар китоб қайд шудааст, омӯхтам. Дар давоми ҳамроҳи набераҳояшон будан бошад, аз Муқимҷон Орифӣ ва ҳамсари он кас Ҷамиламоҳ Бӯриева нисбати давомдиҳандагони худ, яъне набераҳояшон эътибор ва талаби қатъиву роҳҳои тарбияи дурустро мушоҳида кардам ва ибрат гирифтам. Рӯз аз рӯз шояди он мешудам, ки дар ин хонадон нисбати эҳтиёҷҳои модӣ ба ғизоҳои маънавӣ талаб хеле калон аст. Исботи инро дар симои наберагонашон медидам. Ҳар як гуфтору рафтор ва кирдори наберагони ин хонадон диққати касро ба худ ҷалб мекард. Фикр кардам, ки ҳаёт ва зиндагии онҳо барои дигарон ибратбахш мешавад. Аз ин рӯ, хостам лаҳзаҳои ширину пурмазмунӣ ҳаёти онҳоро дар шакли ҳикоячаҳо ба рӯйи қоғаз фарорам. Баъдтар ин хоҳишамро ба Муқимҷон Орифӣ низ баён кардам. Он кас ин таклифамро бо хушнудӣ қабул карда, маро дастгирӣ намуданд ва барои таълифи ҳикояҳо аз ҳуҷҷатҳои бойгонияшон истифода бурданро ҳам гӯшзад намуданд.

Бо мақсади фикри набераҳои Муқимҷон Орифиро ҳарҷониба омӯхтану чуқуртар дарк кардан бо онҳо дар алоҳидагӣ мусоҳиба кардем ва мазмуну моҳияти ин сӯҳбатҳоро барои навиштани мақолаи мазкур истифода бурдем.

Онҳо сабаби асосии муваффақиятҳои худро аз шароитҳои мусоид фароҳам овардаи во-

лидон ва кӯшиши вориси арзандаи авлоди Гулханӣ шудан медонанд. Фикр доранд, ки барои сайқал додани илму дониши худ аз тамоми шароитҳои мусоид босамар истифода бурда истодаанд.

Наберагони Муқимҷон Орифӣ дар дил орзуву умедҳои неку наҷиб мепарваранд. Онҳо медонанд, ки барои рӯёб гардидани мақсадҳояшон бисёр китоб хондан, дар болои худ пайваста кор кардан ва васеъсозии ҷаҳонибинияшон лозим аст. Ҳамаи намояндагони ҳалқаи ҳафтуми хонадони Гулханӣ дар он фикранд, ки агар ягон хатову камбудие дар ҳаёт содир гардад, албатта онро дарку таҳлил намуда, тан гирифта, барои бартараф кардани онҳо кӯшиш бояд кард. Онҳо инро яке аз роҳҳои дарёфти ҷову мақом дар ҳаёт медонанд.

Як — ду нафар мусоҳибони хурдсоли ман ба падарашон, дигарон бошанд, ба бобову модарашон ҳавас карда, зиндагонӣ мекунанд ва онҳоро идеали худ меҳисобанд. Чи тавре ки халқи доноямон «парранда дар лонааш дидаашро мекунад» мегӯяд, инҳо низ ба корбариву муносибат, маданияти суханронӣ, либоспӯшиву тартибу интизоми рӯзгордорӣ, эътибори ҷудогона нисбати фарзандон ва ба дигар хислатҳои неки калонсолони оилаашон, ки дар пеши назари онҳо содир мешавад, барои пайравӣ кардан ҳаракат мекунанд.

Дар ҳаёти онҳо оила мавқеи асосиро ишғол мекунад. Чунки оила ҳама вақт ва дар кадом ҳолате ки набошад, онҳоро дастгирӣ ва

муттаҳид месозад. Барои ҳамин ҳам, онҳо қўшиш менамоянд, ки ҳарчи аз дасташон ояд, оилаашонро мустаҳкам гардонанд. Оила бояд ҳамчун қалъа мустаҳкам ва пойдор бошад.

Аз мусоҳиба маълум гашт, ки дар оянда Ширинбонуву Амирҷон ва Фарзонабонуву Илёсҷон шифокори бомаҳорат, Юсуфҷон тадбиркор, Юнусҷон дипломат, Комронҷон барномасози касбӣ, Сардорҷон ва Имронҷон ҳуқуқшинос, Аминабону додситон шудан мевоҳанд. Аҳмадҷони ҳаштсола бошад, роҳбари адолатпарвар шуданро орзу дорад. Мақсади асосии инҳо аз интиҳоби касбҳои мазкур ин аст, ки ба инсоният шахсони манфиатрасон шуда, ба ривочу тараққиёт ва нигоҳ доштани сулҳу амнияти Модар — Замин ҳиссагузор бошанд.

Чи тавре ки дар боло ишора кардем, ҳамаи онҳо ба мутолиаи китоб завқу шавқи беандоза доранд. То имрӯз ҳар яки онҳо чандин китобҳоро хонда, ба итмом расониданд. Ҳатто маънову мазмун ва ғояи асосии онҳоро бо осонӣ гуфта метавонанд. Ба онҳо бештар китобҳои фантастики, илмӣ, таърихӣ, муносибатҳои байналхалқӣ, ҳаҷвӣ мазҳакавӣ ва рӯйдодҳои воқеӣ маъқул аст.

Мусоҳибон таъкид карданд, ки доираи дӯстонашон он қадар васеъ нест. Лекин ҳамчун як тану як ҷон ба дӯстонашон боварии комил доранд. Яке аз дӯстони ҷонии набераи Муқимҷон Орифӣ Амирҷон, Муродҷон ба саволи «Модаратро дӯст медорӣ ё падара-

тро?» бе ҳеҷ дудилағи «модарамро» гӯён ҷавоб дода будааст. Вақте ки аз ӯ «Чаро модаратро дӯст медорӣ?» гӯён пурсидаанд, вай дар ҷавоб «Дар ҳадиси мубораки Муҳаммад (с.а.в) се маротиба модаратро, баъд падаратро дӯст доштан омадааст», гӯён ҷавоб додааст. Ҷавоби мазкур ба ҷамъомадагон маъқул шуд ва аз ҷиҳати тафаккуру ҷаҳонбинӣ ба ҳам монанд будани ин ду дӯст аҳсантҳо гуфтанд. Ин гуфтор барои Амирҷон намунаи меҳру муҳаббат нисбати модараш мебошад.

Гарчанде ки онҳо имконияти васеи таътилно дар дигар шахру мамлакатҳои дунё гузарониданро дошта бошанд ҳам, лекин ҳамаи онҳо мехоҳанд ҳар сол таътили тобистонаро дар хонадони авлоди — ҳавлибоғи Гулхани гузаронанд. Ба фикри онҳо агар хонадони Гулханиро ба як дарахти калонҷусса шабоҳат диҳанд, таътил барои мустаҳкам гардонидани решаҳои он хизмат мекунад.

Дар хонадони Гулханиҳо се авлод пайи ҳам бо гулпарварӣ шуғл меварзанд. Ин машғулоти дар ҳаёту зиндагии ҳар як аъзои ин авлод мӯҳри худро гузоштааст. Аз ин ҷо қариб ҳамаи мусоҳибонам гулпарвариву дар оғӯши табиат будан ва ба мавҷудоти зинда озор нарасониданро пешаи худ мешуморанд. Инчунин, дар хонаводаҳояшон низ гулпарварӣ карда, макони зисташонро ба як мавзеи нафосату зебоӣ табдил дода истодаанд.

Мусоҳибони хурдсоли ман аз навишта шуда истодани китоби мазкур хабардор шуда, ҳе-

ле шод ва мамнун будани худро изҳор карданд. Бо ҳисси ифтихор гуфтанд: «Мо ҳоло дар ҳаёти худ ягон хизмати назаррас накарда бошем ҳам, лоиқи эътибор гаштем. Ин китоб барои бо роҳи неку нақўкорӣ рафтан, соҳиби хулқи намунавӣ шудан ва бо баҳои хубу аъло хонда, дар ҳаёт ҷойи муносиб ёфтан моро бори дигар водор мекунад ва тақон медиҳад».

Дар таҳриру такмили ин китоб, ки ба мо на-
висанда ва шоираи бачагон Маҳбуба Неъматзо-
да, муаллимаи Донишгоҳи давлатии Самарқанд
Дилшода Ҳазратқулиён, эҷодкорони бомаҳорат
Толиб Чўраев, Озод Ҳамидзода ва аҳли ои-
лаи Гулҳаниҳо кўмак расониданд, миннатдо-
рии худро баён менамоем. Дар китоб аз ашъ-
ори эҷодкорон Нормурод Каримзода, Нўъмон
Маҳмудӣ ва Меҳмон Нарзиқуловҳо низ исти-
фода шудааст.

Маликаи БАХТИЁР.

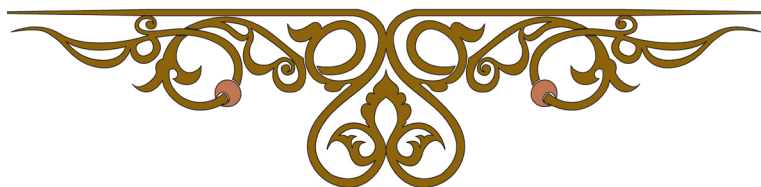

*Эй писар, олим бичӯ, гар хоҳӣ ту дарси калом,
Чун гаҳе як нукта волотар зи сад дурдонаест.
Одаме, ки некӣ карда, рас ба қадри вай мудом,
Ду баробар некӣ кун, чун мардӣ аз мардонагист.*

Ориф ГУЛХАНӢ

Ҳикояҳо

ШИРИНБОНУИ ОЗОДА

Ширинбону фарзанди духтари калонии амаки Муқимҷон аст. Ў акнун яксола шуда, роҳгарди ро меомӯхт. Аз хурдсолӣ тозаву озодагиро дӯст медошт. Ба қадри фаҳму имкон хонаро ба тартиб меовард.

Рӯзе дар хонаи бобо Ширинбону саргарми бозӣ буд. Аз ин хона ба он хона ғалтону хезон роҳ гашта, бозичаҳояшро меовард. Ногоҳ чашмаш ба гилеме афтод, ки як лаби он каме қат шуда буд. Ширинбону бозичаҳояшро аз дасташ монда, аввал рафта, он лаби гилемро дурӯст кард ва боз корашро давом дод. Аз ӯёни оила ин рафтори ӯро мушоҳида намуда, ба якдигар маънодорона нигаристанд ва зери лаб табассум карданд.

ШИРИНБОНУ

*Ширинсухонам, бие ба назди бобо,
Имрӯз туро рӯзи хушу шодӣ аст.
Рафта ба гулистону бичинӣ гулҳо,
Имсол баҳори мо гулободӣ аст.
Номат ба забон ширину Ширин астӣ,
Бонуи Самарқанди гулоин астӣ.
Орзуи туро Худо иҷобат созад...
Неруи ману ба ҷон ту пайванд астӣ.
Умрат бишавад дароз, дилбанд астӣ.*

СЕБИ ФЕЛОН

Яке аз рӯзҳои гарми тобистон аҳли оилаи амаки Муқимҷон болои кат менишастанд. Дар рӯйи дастурхон дар қатори дигар нозу неъматҳо дар табақе себҳои бисёр меистод. Ҳама саргарми сӯхбат буданд. Ҳамин вақт аз дарахт як себ канда шуда афтид ва ба таги кат фегида рафт. Юсуфҷони дусола аз бағали модар хеста, ба таги кат даромада, ҳамон себи афтодаро гирифт. Себро бо дастпоккуни рӯйи дастурхон тоза пок карда, болои себҳои рӯйи табақ гузошт. Юсуфҷон бо ин қораш гӯё як амали бузургро иҷро карда бошад, аз атрофиён таърифу тавсифро интизор буд...

ЮСУФҶОН

*Юсуфҷон доно бошад,
Суханаи зебо бошад.
Уҷавони тадбиркор,
Фотех, тавоно бошад.
Ҷони бобову момо,
Оқилу доно бошад.
Некӯву якто бошад...*

ПУЛТАШ КАНӢ?

Дар хона-музейи Ориф Гулхани Самарқанди баробари дигар экспонатҳо як ҷаҳоннамои пешина низ маҳфуз аст. Юнусҷон дар музей ме-

хост намоиши телевизиониро тамошо кунад. Лекин чӣ тавр ба кор даровардани онро надониста, худ аз худ чизеро ҷустуҷӯ мекард. Ҳамон чизи даркориашро наёфт магар, ноилоҷ аз бобояш пурсид:

— Бобоҷон, пулти ин телевизоратон дар кучо?

— Нест, - гуфт бобо ва ба Юнусҷон пулт надоштани ҷаҳоннамоҳои пешина ва бо тугмачаҳои махсус кор кардани онҳоро фаҳмонид. Юнусҷон китф дарҳам кашид. Ў, ки фарзанди асри 21 аст, бе пулт кор кардани телевизорро ҳеҷ тасаввур карда наметавонист.

ЮНУСҶОН

*Юнусҷони дарёдил,
Наҳри Зарафшон барин.
Умри дароз бубинад,
Саъдии хушхон барин.
Ҷону дили мо бошад,
Орифи даврон барин,
Номаш дурахшон бошад...*

МЕҲРУБОНӢ

Дар кўча Илёсҷон бо ҷўраҳояш саргарми футболбозӣ буд. Ногоҳ ба гўшаш овози гиряи зане омад, ки ба садои модараш монандӣ дошт. Ҳарчанде ки тўб дар пойи Илёсҷон буду имконияти ба дарвозаи рақиб гол заданро дошт, вале вай яку якбора бозиро тарк карда, сўйи хо-

наашон давид. Модараш машгули хўрокпази буд. Илёсҷон ба назди модараш омада, ба рўйи ў бодикқат нигоҳ кард ва пурсид:

— Бийиҷон*, мабодо шумо гирия накардед? Ман овози гирияи шуморо шунидам.

— Не, бачем, ман гирия накардаам — гўён модар корашро давом дод.

— Бийиҷон, агар шуморо ягон кас ранҷонад, гирия накунеду ба ман гўед. Ман худам адабашро медиҳам, — гуфт Илёсҷон.

Аз ин меҳрубонии писар модараш — Дилафрўзмоҳ хеле фараҳманд гардида, чунин ҷавоб дод:

— Хуб шудааст, писарҷони ғамхораки ман.

Илёсҷон аз суханони ширини модар мамнун боз ба сўйи кўча тохт.

ИЛЁСҶОН

*Илёсҷони варзишгар,
Лоиқи садҳо ҳунар.
Ёрони зиёде дорад,
Сирри бозиро донад.
Ҷанги футбол сар шавад,
Он касро наранҷонад,
Номардӣ намедонад...*

ШАРМИНГУЛ**

Рўзе бо набераҳои Муқимҷон Орифӣ дар хусуси номи гулҳо ва кадом гулро дўст доштани онҳо сўҳбат доштем.

* Дар Самарқанд модарро бийй мегўянд.

** Мимоза.

Наберагони донои Муқимҷон-амак пасу пеш «аввал ман!», «аввал ман!» гӯён даст бардоштанд. Онҳо гулҳои дӯстдошташонро барои бӯю зебоияш як—як номбар карданд. Вале Комронҷони донояк гуфт:

— Ба ман «Шармингул» маъқул аст.

Ман ҳайрон мондам. Зеро аз ин пеш номи ин гулро нашунида будам.

Комронҷон ҳайрати маро дида, аз дастонам дошта, сӯйи ҳамон гул бурд. Дидам, ки гули дӯстдоштаи вай чандон рӯю бӯи мафтункунанда надорад, пурсидам:

— Барои чӣ ин гул ба ту маъқул аст?

— Ин гул шармин аст. Бинед, чӣ хел ӯ аз ман шарм медорад, -гуфт Комронҷон ва ба баргҳои он даст расонд. Гул ҳамчун духтараки шармин баргҳояшро гунчасон ба худ кашида, ба замин нигоҳ кард.

Комронҷон инро ба ман нишон дода, бо фахр ва руҳбаландӣ илова кард:

— Дидед, ин гул ҳамчун гулҳои филмҳои афсонавӣ аст. Сар мечунбонад, шарм медорад. Боғи бобоҷони ман мисли боғи афсонавист.

Ман аз дидани он гул ва аз суханҳои Комронҷони хурдсол дар ҳайрат мондам.

ДОРУИ ДАРОЗУМРӢ

Комронҷони чаҳорсола баъди дар оинаи чаҳоннамо дидани маросими дафни як одами бузург ва шунидани муҳокимаи ин мавзӯ бо аъзоёни оила, ба фикр фурӯ рафт. Баъди андаке аз бобояш пурсид:

— Бобоҷон, аз чӣ сабаб одамҳо вафот меку-
нанд?

— Вақте ки одам пир шуд ва ё ба касалии
бедаво гирифтор гардид, аз олам мегузарад,
ҷони бобош.

— Комронҷон, ки хурд буд, бобо ба ӯ
кўтоҳакак чунин ҷавоб доданро авло донист.

— Агар ман калон шавам, шифокор меша-
вам ва доруи наве ихтироъ мекунам, ки он ба-
рои пир шудани одам роҳ намедиҳад. Шумо-
ву бибиҷонамон доруи дарозумиро истеъмол
карда, пир намешавeton, — гўён аз ин бозёфти
худ хурсанд шуд Комронҷон.

ҶАЗОИ БЕАСОС

Чӣ шуду чӣ монд, ки гапи Комронҷону
Сардорҷон бо хоҳарчаашон Фарзонабону гу-
рехт. Онҳо бо овози баланд Фарзонабонуро
сарзаниш карданд. Фарзонабону қаҳр карда,
аз хона баромад.

Комронҷону Сардорҷон аз пайи бозии худ
шуданд.

Аз байн як — ду соат гузашт, ки Комронҷон ва
Сардорҷонро бибиашон барои хўрдани хўроки
нисфирўзи ҷеғ зад. Онҳо пойафзолҳояшонро
пўшида фаҳмиданд, ки пойафзол андак нам
аст. Сардорҷон ба Комронҷон гуфт:

— Ин кори Фарзонабону аст. Мо вай-
ро ҷанг кардем, вай ниқор гирифтани шуда,
пояфзолҳоямонро тар кардааст. Биё, ака, мо
ҳам пойафзоли Фарзонабонуро тар мекунем.

Комронҷон низ андаке фикр карда, ба гуфтаи додараш ҳамроҳ шуд.

Онҳо диданд, ки Фарзонабону дар ошхона аст, аз ин фурсат истифода бурда, болои туфличаҳои Фарзонабону об рехта, ба ошхона даромаданд.

Вақте ки ҳама дар атрофи дастархон хӯрок меҳӯрданд, бибиашон навозишомез гуфт:

— Комронҷон, Сардорҷон, ман имрӯз пойафзолҳои шумоёнро шуста, дар офтоб хушк карда, боз ба ҷояш мондам. Шумоён гарқи бозӣ ҳатто ин кори маро пай набурдед.

Комронҷон ба Сардорҷон, Сардорҷон ба Комронҷон нигариста, аз кардаи худ пушаймон шуданд. Бо имои Комронҷон Сардорҷон оҳиста берун баромада, пойафзоли Фарзонабонуро ба офтоб гузошт.

БАҲОНаИ МАНТИҚИ

Мисли баъзе бачаҳо Комронҷон либосивазкуниро бад медид. Дар вақти либоспӯшони бибиаш доду гирев мебардошт ва инчиқӣ мекард. Рӯзе бибиаш ба зиддияти ӯ нигоҳ накарда, либосҳояшро иваз кард. Лекин Комронҷон ҷуробашро пӯшидан нахоста, аз назди бибиаш гурехт. Бобояш ўро дошта, ҷуробашро пӯшонид.

— Ман шуморо ганда мебинам, - сари қаҳр гуфт ба бобояш Комронҷони гирён.

Баъди чанд рӯз Комронҷон аз бобояш хоҳиш кард, ки яхмос харад. Бобояш ба ӯ хотиррасон кард:

— Охир, ту дирўз маро ганда мебинам гуфти-
ку. Акнун гуфтаатро ичро намекунам.

Комронҷон пас аз андаке андеша гуфт:

— Не бобочон, ман шуморо ганда мебинам
нагуфтем. Бегоҳирўзи хона ториқтар буд. Ман
дар ториқӣ шуморо ганда мебинам, яъне нағз
дида натавониста истодем, гуфтам.

ПАШША*

Ба Комронҷони хурдсол ҳамроҳи бобо сай-
ру гашт кардан маъқул буд. Дар ин хел вақтҳо
бобояш бо ў ҳамчун шахсони калон сўҳбат ме-
кард. Дар бораи ҳар як растаниву гулу бутта,
роҳу биноҳо, паррандаҳо ва дигар чизҳо, ки дар
роҳ вомерӯд, аз ҳар ҷиҳат шарҳу маънидод ме-
кард. Вақти хўроки нисфирўзи Комронҷон бо
қатъият аз бобояш ўро ба сайру гашт бурданро
талаб намуд. Бобояш гуфт:

— Хўрокамонро хўрда шавем, баъд меравем.

Комронҷон ин хоҳишашро якчанд маротиба
такрор намуд. Вале ҳар дафъа ҷавоби радро ги-
рифт. Баъде ки хоҳишаш амалӣ нагардид, аз бо-
бояш қаҳраш омад. Назди бобо рафта, бо да-
стони нозуку маҳинаш ба оринҷи бобояш зад.
Атрофиён аз ин рафтори Комронҷон дар ҳайрат
монданд. Ин ҳолат бори аввал рух меод. Бобо
норизоёна ба сўии Комронҷон нигоҳ кард.

Комронҷон аз рафтораш шарм дошта, худро
сафед кардани шуд ва зуд чунин баҳона пеш
овард:

— Бобочон, ба дастатон пашша шишта буд,
ман ҳамонро задам.

* Дар Самарқанд аксар вақт мағасро пашша меғунд

ШАРБАТГИРАК

Бобову биби аз меваҳои гуногуни боғашон бо аппарати шарбатгирӣ афшура (оби мева) тайёр мекарданд. Онро ба пиёлаҳо андохта, рӯи пиёларо барои нанишастани гарду чанг бо пиёлаи дигар пӯшонида мемонданд. Набераҳо дар лаҳзаҳои дилхоҳ он оби меваро нӯши ҷон мекарданд.

Рӯзе Комронҷони дусола ҳамроҳи модараш мебоист ба хонаашон шаҳри Тошканд мерафт. Ҳамин вақт бобо аз наберааш пурсид:

— Ҷони бобош, акнун модарат ҳам ба ту дар Тошканд шарбат тайёр карда медода бошад?

— Бобоҷон, агар шарбатгиракатонро ба ман ҳада намоед, албатта модарам ба ман оби мева тайёр карда медиҳанд, - ҳозирҷавобӣ кард Комронҷон.

ДИЛБАНДИ САМАРҚАНД

Комронҷон бояд ҳамроҳи модараш ба ҷои зисти доимашон шаҳри Тошканд мерафт. Лекин аз сабабе ки ӯ аз тифли ҳамроҳи бобову бибиаш дар Самарқанд ба воя расида буд, ҳеҷ ба Тошканд рафтан намехост. Аз ин рӯ Комронҷон ба назди бобояш рафта гуфт:

— Бобоҷон, агар ҳозир дар паҳлӯи шумо нишаста, хобам бурда монам, модарам маро наёфта, бе ман ба Тошканд мераванд?

Ин гапҳои ӯро модараш шунида, гуфт:

— Ту писарам, мисли сўзан хурду номаълум нести, ки ман туро наёбам.

Аз ин гапи модараш Комронҷон ғамгин гашту боз илоҷи дигаре ҷуст. Ба амакаш — Фирдавс рӯ оварда гуфт:

— Амакҷон, ба хонаи дигар рафта хоб равед. Ман ба пушти шумо руст мешавам. Модарам маро наёфта, танҳо ба Тошканд рафтан гиранд.

— Хаёлҳои хомро аз сарат дур кун, Комронҷон, ба Тошканд рафтанамон лозим, - ҷиддий гуфт модараш.

— Агар бобочонаму онаҷонам ҳамроҳи мо ба Тошканд раванд, ман ҳам меравам, - шарт гузошт Комронҷон.

Бобову биби барои наранҷонидани дили набераи хурдсоларон ба Комронҷон ваъда доданд, ки пас аз якчанд рӯз албатта онҳо низ ба Тошканд мераванд.

Комронҷон медонист, ки бобову бибияш асло дурӯғ намегӯянд, аз ин рӯ бо дили пур ба Тошканд рафт.

КАШФИЁТ

Бо хоҳиши Комронҷон бобояш ба ў чархболаке* харида омад. Агар ресмони оқиби онро кашед, на танҳо парраҳояш, ҳатто чархҳои болои низ ба ҳаракат мебаромад. Комронҷон ин бозичаашро хеле дӯст медошт ва ҳатто онро дар вақти хӯрокхӯри ҳам аз дасташ намонд.

Рӯзе Комронҷон чархболашро болои пиёлае чаппа карда монда, ресмончаашро кашид ва ба

* Вертолётча

бобову бибиаш нигоҳ карда, хурсандона гуфт:

— Ина бинетон, ман гӯшткӯбак сохтам. Гӯштро ба пиёла андозед, вертолётчаам онро майда карда медиҳад.

АНДИЧОНУ АМИНЧОН

Амаки Муқимчон бо хоҳараш Мунирамоҳ дар бораи аз Андиҷон келин овардани яке аз хешовандон сӯҳбат мекард. Ин сӯҳбати онҳоро Комрончон шунида, аз бобояш пурсид:

— Бобоҷон, оё Андиҷону Аминчон як чиз аст?

— Не, ҷони бобош, Андиҷон ин номи яке аз шаҳрҳои Ўзбекистон мебошад. Аминчон бошад, номи одам аст,—фаҳмонид бобо.

— Аҷиб — а, Андиҷон ба номи ҷўраам Аминчон монанд будааст.

КОМРОНҶОНИ БОДОБ

Бобо барои зарурати рӯзгор ҳамроҳи наберааш Комронҷони сесола ба дўкони хўрокворӣ даромад. Баъди харид аз дасти наберааш дошта, аз дўкон мебаромад, ки Комрончон оҳиста ба зери гӯшҳои бобояш гуфт:

— Бобоҷон, агар дар кисаатон пули барзиёд бошад, ба ман яктекак шакалод харида диҳед.

— Хуб шудааст, ҷони бобо, барои чӣ баъди аз дўкон баромадан ва бо овози паст меғўйӣ?— пурсид бобо.

— Агар мабодо пулатон набошад, дар назди фурушанда шарм надоред, гуфтам-да, - ҷавоб дод Комрончон.

ҶАЗОИ БА ГАП ГӢШ НАКАРДАН

Дӯсти Комронҷон Азизҷон ба суханони биби-
яш гӯш накарда, аз ин тарафи ҷӯйи бетонӣ ба он
тарафаш беист меҷаҳид. Ногоҳ пояш лағжида,
ба даруни ҷӯй афтоду калааш ба лаби бетон за-
да, хуншор гардид. Аҳли оилаашон ин аҳволи
ӯро дида, зуд ба ёрии таъҷилии занг заданд. Ши-
фокорон бо мошини ёрии таъҷилии омада, ба
сари Азизҷон малҳам гузошта, докапеч кар-
данд. Ҳамаи инро ба қатори дигар ҳамсоҷабачаҳо
Комронҷон низ бо тарсу ваҳм мушоҳида мекард.
Пас аз ин воқеа Комронҷон аз бобояш пурсид:

— Бобоҷон, барои чӣ Азизҷон афтида, са-
рашро кафонид?

Бобо ҷавоб дод:

— Ҳар касе, ки ба гапи калонсолон гӯш на-
кунад, ҳамин хел озор мебинад, фаҳмидӣ,
ҷони бобо?

— Ҳа, фаҳмидам, бобоҷон, - ҷавоб дод
Комронҷон. - Бачаи нағз ҷӯйба намеғалтад- а?

КОМРОНҶОН

*Коми ин фарзандро ширин кунӣ,
Орзуҳои дилаш рангин кунӣ.
Модару модаркалонаш мунтазир,
Роҳроӣ мекунандаш то ба дер.
Омаданҳоят муборак, Комрон,
Нахли уммеди тамоми хонадон!
“Ҷони дар мағзи ҷигар”, гӯям туро,
“Оҳ, дар хубӣ дигар” гӯям туро.
“Номбардори падар” гӯям туро!*

МАСЪУЛИЯТ

Бобо ба набераҳо бо об пур карда мондани буталҳои пласмасиро таъин кард. Оби ҷӯй, ки нест, ба гулҳо оби водопроводно меоданд. Об се рӯз дар зарфҳо меистод, хлор ва дигар моддаҳои зараровараш таҳшин гашта, ба гулҳо осеб намерасонид. Ҳамаи набераҳо ба иҷрои супориши бобо шурӯъ карданд. Вале корро ба охир нарасонида, аксарият бо баҳонаҳои гуногун аз пайи бозӣ шуданд. Танҳо Сардорҷон бо шавқ гуфтаи бобояшро иҷро мекард. Бобояш аз кӯча омада, ин аҳволи ӯро дида, пурсид:

— Чаро ту танҳой, дигарҳо кани?

— Ба дигарон кор надорам. Ман ваъда додам, бояд ваъдаамро иҷро кунам.

САРДОР

*Сайқали рӯи замин маскан туро,
Аз азал иқболи нек равшан туро.
Рехт хуни нофи ту дар Амрико,
Доимо бошӣ сиҳат дар ҳар куҷо.
Орифу Олим, Муқим гӯянд дуо:
Роҳи фардоят равон бошад туро.*

СУРАТЗЕБ

Ҳар вақте ки аз Женева ба воситаи сайтҳои интернет сурати Сарварҷони яксола ба Самарқанд меояд, онро дида аҳли оила ва хешу таборҳои амаки Муқимҷон дар ҳайрат мемонанд. Зеро Сарварҷон суратзеб буда, чунон ба акс меафтад,

ки ҳатто баъзе калонсолон ҳазор хоҳиш дошта бошанд ҳам, ин гуна ба сурат намеафтанд. Дар яке аз суратҳо Сарварҷон бо дўсти падараш — Зафарҷон якҷоя ба акс афтодааст. Ба он нигоҳ карда, кас ба ҳаёл меравад, ки гўё устои бузург ба шогирдаш дарс гуфта истодаасту шогирд бошад, тамоми ҳушу ҳаёлашро ба як ҷо ҷамъ карда, устодашро мешунавад. Чунон ҷаззоб, ки он суратро ба ягон озмуне пешниҳод кунанд, ҳатман ҷойи муносибери хоҳад гирифт.

САРВАРҶОН

*Сарнавишт пайваст ба авлоди баном,
Аҳли авлоде, ки бо ту кош бошад некном.
Равзаи ҷаннат намуд бунёд дар боғаш ниё,
Ворисони боғбони боғро сарвар биё!
Арҷмандӣ ёб андар зиндагӣ бо ин шиор:
Равшаниш қалбу сидқу покию номусу ор!
Ҷой дар мағзи дилу ҷон додаанд модар, падар,
Орифиёро азиз ҳастӣ гиромӣ ин қадар,
Нахли умрат, эй ҳабиби мо, бимонад пурсамар!*

ҲАДЯИ ҒАЙРИИНТИЗОР

Рӯзе Фарзонабонуву Имронҷон ба хонаи кории бобо саросемавор даромада омаданду аз бобояшон хоҳиш карданд:

— Бобочон, ба берун бароед, барои шумо мо ҳадяи зўр тайёр кардем.

— Хўш, шумо равед, ман ҳозир корамро ба охир расонам, аз оқибатон мебароям,—бо мулоимӣ ҷавоб дод бобо.

Аммо то баромадани бобо Фарзонабонуву Имронҷон тоқат карда натавонистанд. Пас аз андаке вақт Имронҷон ба дастони хурдакакаш чизеро дар байни панҷаҳояш гирифта, ҳамроҳи Фарзонабону боз назди бобояшон омад.

Фарзонабону бо ангуштчаҳои нозукаш ба рӯйи дастони Имронҷон ишора карда, ба бобояш гуфт:

— Бобоҷон, як нигоҳ кунед, мо чӣ доштем.

Амаки Муқимҷон дар дастони Имронҷон сангпуштро дида, кўдаквор шод шуд ва бо ҳарорат дар бораи сангпушт ба набераҳо нақлҳои аҷоиб кард. Дар асл бобои меҳрубон ин сангпуштро барои хурсанд кардани набераҳо дирӯз аз боғи як дўсташ оварда, байни гулзори ҳавли сар дода буд.

ФАРЗОНАБОНУ

*Фарзанди азиози хонадонӣ,
Арзанда чу шамси ҷовидонӣ.
Равшан бинамоӣ қалби моро,
Зардолуи боғи ин ҷаҳонӣ.
О ваҳ, ту маликаи ягона,
Наврастаи боғи ин замонӣ.
Атре зи бунафшаи дамида,
Борони баҳори беҳазонӣ.
Он моҳи ҳилолу шамси рӯшан,
Нозофару шўху меҳрубонӣ,
Умре бари мо чунин бимонӣ!*

ГУЛИ ЛОЛА

Яке аз рӯзҳои охири зимистон Имронҷон аз хобаш хеста дар рӯи ҳавлӣ дид, ки ниҳоли гули лола акнун аз замин сар бардошта, ба чашм намоён гаштааст. Имронҷон ин хушхабарро ба бобояш гуфтан хост. Вале бобояш дар хона набуд. Аз бибиаш фаҳмид, ки ӯ дар гармхона - ба парвариши гулҳо машғул аст. Тозон ба гармхона рафту ба бобояш гуфт:

— Бобоҷон, чашмонатонро пўшед, ман ба шумо як чизро нишон медиҳам.

Бобо норозиёна гуфт:

— Ҷони бобош, ман агар чашмонамро пўшам, пас чӣ гуна роҳ мегардам?

— Бобоҷон, шумо чашмонатонро пўшед, ман худам шуморо мебарам,—гуфт Имронҷон ва аз дастони бобояш гирифта, ба роҳ даромад.

Пас аз андаке роҳгардӣ Имронҷон ба бобояш гуфт:

— Бобоҷон, акнун чашмонатонро кушоед.

Вақте ки бобо чашмонашро кушод, Имронҷон хурсандона бо дастони нозукаш чапакзанон нидо кард:

— Бобоҷон, шодӣ кунед, гули лола баромадааст! Дар ҳавли мо баҳор омадааст, баҳор!

ҶИНДӢ НЕ, БИНДӢ

Имронҷон бо хоҳараш Фарзонабону ҷанҷол карда, «ҷиндӣ — ҷиндӣ» гӯён дод мезад. Овози ӯро падараш шунида, ба наздаш омад:

- Барои чӣ аз худат калонро ҷиндӣ мегӯӣ?
— сиёсат кард падар.

Имронҷон аз ваҷоҳати падараш тарсида, зуд ҷавоб дод:

— Не, дадаҷон, ман ойтема* ҷиндӣ нагуфтем. Биндии ойтема дида, «биндӣ-биндӣ» гуфтам.

ДАДАИ НАҒЗ

Фарзонабону назди модаркалону бобояш омада, шикоят кард:

— Дадем дадаи нағз не, он кас мана ҷанг карданд. Ман дигар ба он кас духтар намешавам. Аз ҳамин рӯз ман духтари шумо, бобоҷон.

Ин гапҳои Фарзонабонуро додарчааш Имронҷон шунида, хашмгинона дод зад:

— Не, дадаамро ин хел нагӯ, он кас дадаи нағз. Охир, дадаам дина барои ману ту туфлича оварданд - ку.

ХОҲИШ

Бобояш ҳар рӯз Имронҷонро ба боғчааш мебурд. Рӯзе Имронҷон ба боғча рафтан нахост ва ба назди бобояш омада гуфт:

— Бобоҷон, илтимос, имрӯз барои маро ба боғча бурдан «вақтам нест» гӯед.

— Ийе, ҷони бобо, ман либосҳоямро пӯшида, барои туро ба боғчаат бурдан тайёр шуда нишастему ту бошӣ... — бобо аз ин рафтори наберааш тааҷҷубкунон ҳатто давоми суханаширо нагуфта монд.

* Дар Самарқанд апаро ойтӣ мегӯянд.

— Бобоҷон, имрӯз ба боғча рафтанро намехоҳам. Агар инро ба модарам гӯям, он кас ҷанг мекунад. Илтимос, ҳамин рӯз боғча наравам, — ба тавалло даромад Имронҷон.

Бобо ин илтимосу зории набераашро дида, раъйи ўро гардонидан нахост ва бо овози баланд гуфт:

— Мана имрӯз корам бисёр. Дигар кор надорам, ки ҳар рӯз туро ба боғчаат бурда монам. Рав, касе, ки хоҳад, туро ба боғча барад.

— Раҳмат, бобоҷон. Барои ҳамин ҳам ман шуморо нағз мибинам — дия, — гӯён Имронҷон бобояшро оғӯш карда, аз рухсорҳояш бўсид ва барои ин хабарро ба модар расонидан ба хонаашон давида даромад. Лекин модараш дар боғча ин субҳ бахшида ба рӯзи занон ва духтарон - 8-март базми шеър суруд барпо шуданашро гуфт.

Имронҷон ба фикр фурӯ рафт. Ниҳоят, қарори қатъии худро ба назди бобояш омада, гуфт:

— Бобоҷон, маро ба боғча баред. Аз ёдам баромадаст. Имрӯз бояд дар васфи модарҷонам шеър хонам.

ХОБИ БАД

— Бобоҷон, бобоҷон, медонед ман ин шаб чи хоб дидам? — саросемавор гуфт Имронҷон.

— Хӯш, фаҳмем кани, ҷони бобо, шумо чи хоб дидед?

— Хоби «страшный» дидам, — гӯён Имронҷон чашмонашро калон-калон кушода панҷаҳои дасташро ба ҳаракат дароварда гуфт.

— Калимаи «страшный» дар забони тоҷикӣ

«дахшатнок» мешавад. Ту хоби дахшатнок дидаи, ҷони бобо.

— Хайр, бобоҷон, ман акнун имрӯз ба боғча намеравам.

— О, барои чӣ намеравӣ, ҷони бобо?

— Бобоҷон, ман гуфтам-ку хоби «страшный» дидам. Агар боғча равам аз хоби дидаам боз бадтар метарсам. Сахт тарсам, сонӣ касал мешавам, касал шавам, шумоҳон зиқ мешавад. Барои ҳамин имрӯз ба боғча намеравам.

— Агар калимаи «страшный» дар тоҷикӣ чӣ буданашро гӯӣ, майлаш, имрӯз ба боғча намеравӣ. Лекин ин калимаро гуфта натавонӣ, албатта ба боғча меравӣ. Ба ҳамин шарт ту розӣ?

Имронҷон каме фикр карду гуфт:

— Бобоҷон, сари ҳарфаша гӯед.

— «Д» ҷони бобо, кани давомаша гӯӣ.

— Д..., д.... хайр бобоҷон, ҳарфи мобайну охирашро ҳам гӯед.

Бобо барои ёри боз гуфт:

— Мобайнаш «ш», охираш «к» буд.

— Бобоҷон, худатон якбора гӯйеду монед-дия? Охир, ман набераи шумо—ку!

— Хайр, ман худам тарҷимаи калимаи «страшный»-ро ба тоҷикӣ мегӯяму туро мувофиқи шарт ба боғчаат мебарам.

Имронҷон, ки шартро бой дода буд, ба боғчааш раҳсипор шуд. Дар роҳ бо ёрии бобо калимаи «дахшатнок»-ро аз бар намуд.

БОЗИЧАҲО МЕРАНЧАНД

Имронҷони чорсола баъди субҳона оми-ни бобояшро мунтазир шуд. Дид, ки бобояш ва дигарон ҳанӯз хӯрок меҳӯранд, худ пичир — пичиркунон даст ба дуо бардошта, хеста, рафтани шуд, ки бобояш гуфт:

— Ҷони бобо, ман ба шумо чӣ гуфта будам, то ҳама хӯрокро хӯрда нашаванду омин накунем, ҳеҷ кас аз ҷояш наменҷунбад.

— Охир, бобочон, корам бисёр, - ҷавоб дод Имронҷон. — Дар хона бозичаҳоям маро интизор шуда шиштен. Наравам, аз ман меранҷанд.

МУШКИ АНБАР

Амаки Муқимҷон одатан дар рӯзҳои истироҳат ва айёми ид ҳамроҳи набераҳояш ҷойҳои муқаддаси Самарқандро зиёрат менамояд. Дар аснои саёҳат бо хоҳиши набераҳояш бобо барои хотира ба онҳо ягон чиз харида медиҳад. Ҳамчунин, аз набераҳо хоҳиш мекунад, ки дидаву шунидаҳои ҳар як рӯзашонро дар рӯзномаи худ сабт намоянд. Зеро онҳо дар оянда ҳамчун таърих хизмат мекунанд.

Дар яке аз чунин зиёратҳо бобо барои набераҳояш атри мушки анбарро харида дод ва ба онҳо дар бораи хусусиятҳои он нақл кард.

Пас аз чанд рӯз дар боғи амаки Муқимҷон Каприфоль жимолость ном гуле шукуфт, ки бӯйи хеле аҷибу ҳаловатбахш дошт. Имронҷон он гулро бӯй кашида ба бобояш гуфт:

— Бобочон, бўйи ин гул ба атрчаи шумо харида дода монанд будааст. Ё шумо ба ин гул аз ҳамон атр пошида мондед-мӣ?

ЗАЙТУН

Имронҷон ҳамеша ҳамроҳи бобояш мегашту хурд бошад ҳам, ба корҳои гулпарварии ӯ ёри мерасонид. Дар чунин вақтҳо бобояш ба ӯ аз ҳаёти гулҳо, растаниҳо ва баъзе маълумотҳою воқеаҳоро нақл мекард. Имронҷон, ки дар гурӯҳи русии боғча тарбия мегирифт, бисёрии калимаҳоро ба забони русӣ талаффуз менамуд. Бобо бо мақсади омӯзонидани забони модарӣ талаффузи тоҷикии он калимаҳоро ба наберааш меомӯзонид.

Дар аснои хӯроки нисфирӯзӣ рӯи миз донаҳои сабзи зайтун меистод. Бачаҳо бо иштиҳо аз он хӯрда, шакли русии он яъне «оливка»-ро истифода мебурданд. Дар ҳамин вақт амаки Муқимҷон ба набераҳояш рӯ оварда гуфт:

— Кани, кӣ медонад шакли тоҷикии калимаи «оливка» чист?

Ҳама кӯшиш карданд, ки номи он растаниро гӯянд, вале он ба хотирашон намеомад. Имронҷон бо чолокӣ аз ҷояш хеста нидо кард:

— Номаш зайтун!

Ҳама ҳайрон монданд, ки бачаи чорсола номи тоҷикии ин растаниро аз куҷо омӯхтааст. Бибияш аз ӯ пурсид:

— Имронҷон, ту инро аз куҷо медонӣ?

— Ба ман бобочонам дарахтчаи ин растани-

ро дар гулхона нишон дода буданд, — бо фахр ҷавоб дод Имронҷон.

ИМРОНҶОН

*Имрӯз, ту, ҷони ман, ба ҷонам ҳастӣ,
Меҳри дилу нури дидагонам ҳастӣ.
Роҳи ту ба чашми чор гар менигарам,
Ороми дилу қалби ҷавонам ҳастӣ.
Нома бинавиштам ба ту, эй Имронҷон,
Ҷўяндаи ҳар нутқи равонам ҳастӣ.
Олам-олам дуо намоям бо сидқ,
Нозукии шеърӯ дастонам ҳастӣ.*

ДАСТГИРӢ

Дар тадбири адабӣ Фарзонабону аз ашъори бобокалонаш Гулханӣ мебоист шеърро хонад. Ў шеърро аз ёд кард. Рӯзи тадбир торафт наздик мешуд. Фарзонабону шеърро ба бобояш хонда дод. Бобо бошад, баъзе ҷойҳои шеърро дуруст талаффуз кардану ифоданок хонданро таъкид кард.

Фарзонабону ба гуфтаҳои бобояш амал карда, аз нав шеърро хонда дод. Вақте ки ў шеърро баланду бурро ва ифоданок хонд, Ирфонҷони якунимсола ҷаҳида аз ҷояш хесту ҳамчун калонсолон бо завқ қарсақ зад ва «офарин» гуфт. Фарзонабону аз ин хурсандиву қарсақзании додарчааш хеле мамнун гашт.

ИРФОНЧОН

*Ирфон, ту нишони рафтагонӣ,
Рози дили ман кунун бидонӣ.
Фазл аст агар накӯ бихонӣ,
“Он дониширо тамои донӣ”*.
Номат бирасад ба ҷовидонӣ,
Ҷўяндаи Орифон бимонӣ.
Ояндаи неки хонадонӣ,
Номовару номдор монӣ!*

САНГЧАҲОИ САМАРҚАНД

Амина ба сўйи Сардорчон ало — ало нигоҳ карда, аз чор тарафи ҳавлӣ чизеро мекофт. Духтари эрка, ки буд, гирияро бардошт. Хонаҳоро низ ҷустуҷў кард. Аз дур ин аҳволи онҳоро дида, бобо ба наздашон омада пурсид:

— Ҳа, ширинҳои бобош, ин қадар ҷанҷолу гирияву фиғон барои чӣ?

Амина бо овози гирияолуд гуфт:

— Ман сангчаҳои зеборо ёфта, шуста дар клозет** мондам, ки вақти ба Америка рафтан ҳамроҳ мебарам. Лекин ин Сардоратон он сангчаҳоро ба кучое партофтааст.

— Барои сангчаҳо ҳамин қадар ҷанҷол? Наход дар Америка санг набошад? Гирияро бас кун, ҷони бобош. Худи модарат сангҳои зўрро аз Америка ёфта медиҳад.

Вале Амина норозиёна ба бобояш гуфт:

— Дар Америка сангча хеле бисёр. Ҳатто дар

*Иқтибос аз шеъри яке аз шоирони мумтоз.

** Клозет калимаи англисӣ буда, маъноаш шкаф аст.

магазинҳо ҳам мефурушанд. Вале сангчаҳои Самарқанд дигар хел аст. Ман як қисми сангчаҳоро ба дугонаҳоям тўҳфа карда, чанд донаашро ба болои миз назди кати хобам мемонам. Вақти хоб рафтан ва субҳ ҳангоми аз хоб хестан чашмам ба сангчаҳо меафтаду рӯзҳои дар Самарқанд гузаронидаам ба хотирам меояд ва хушҳол мегардам. Акнун фаҳмидед, бобо?

ИЛОЧ

Хобгоҳи университети Стоуни Брук. Аминабонуи якунимсола духтараки хеле шўху шаддод буд. Ў меҳост ба ҳамаи корҳои бибиаш ёри расонад. Вақте ки бибиаш ба таомпазӣ шурў намояд, Аминабону фавран ба ҳамаи ин корҳо ҳамроҳ шуданро меҳост. Лекин аз ёрдами ў дида, бештар зарараш мерасид. Агар ба ёрирасонӣ намонанд, зуд назди додарчааш Амирҷон рафта, ўро аз хоби нозаш бедор мекард. Амирҷон бошад, аз вайрон шудани хобаш гиря мекард. Биби ба нигоҳубини ў банд мешуду Аминабону боз ба ошхона рафта, зери пояш курсичаеро мемонду ба амали гардидани мақсадҳояш шурў менамуд. Баъзан сабабгори шикастани зарфҳо ҳам мешуд. Бибиаш аз ин амали ў ба танг омада ба шавҳараш меғуфт:

— Ин вайронкоратонро ба кўча бароварда сайр кунонед. Дар акси ҳол на ман корҳои рўзгору на Амирҷон ором хоб карда метавонем.

Бобо Аминабонуро ба сайр мебаровард. Дар майдончаи бачагонаи боғи хобгоҳ мувофиқи

синну соли хурдсолон анҷомҳои варзишиву бозиҳои гуногун вучуд дошт. Аминабону тозон рафта, ба болои анҷомҳое, ки барои бачаҳои синни шаш — ҳафтсола пешбинӣ шудааст, мебаромад. Бобо аз ин рафтори ӯ дар ҳайрат мемонду «мабодо наафтад, ё зарбе нахӯрад гӯён», ӯро ба машғул шудани бозиҳои мувофиқи синну солаш даъват мекард. Лекин ин ҳаракатҳои бобо нафъе намебахшид. Ин сайру гашт ҳар рӯз се — чор маротиба такрор мешуд. Аминабону аз чизе наметарсид. Ҳатто сарзанишҳои бобову биби ҳам ба ӯ таъсир намекард.

Рӯзе Аминабону магаси ба хона парида омадаро дида, дод зад. Инро бибиаш диду «илоҷи тарбияи Аминабонуро ёфтам», гӯён худ аз худ хурсанд шуд.

Акнун ӯ ягон шӯҳие кунад, зуд бибиаш магаси мурдаеро оварда, ба наздаш мемонд. Биби то корхояшро ба анҷом расонидан он магас дар назди Аминабону меистод. Аминабону бошад, «Бибиҷон, илтимос пашшаро аз наздам гиред. Ман дигар шӯҳӣ намекунам» гӯён илтиҷо мекард. Бо «ёрдам»-и магас Аминабону духтараки қобилу гапдаро шуд.

НАМОИШИ МӢДИ БАЧАГОНА

Дар хона меҳмонҳои зиёде буд. Ҳамин вақт Аминабонуи дусола оҳиста назди бибиаш омада, пурсид:

— Бибиҷон, либосҳои аз Амрико овардаамонро пӯшида, ба меҳмонҳо нишон диҳам, мумкин?

Бибӣ барои наранҷонидани наберааш бо ишораи сар розигиашро баён кард.

Пас аз андаке намоиши мӯдҳои бачагона оғоз шуд. Аминабону, ки ба муддати як сол ҳамроҳи додараш ба Самарқанд омада буд, модараш мувофиқи чор фасли сол либосҳои ўро фиристода буд. Аҷибаш дар он буд, ки ҳоло оғози фасли тирамоҳ бошад ҳам, Аминабону либосҳои зимистонаи худро, ки ниҳоят ғафсу гарм буд, пӯшида мебаромад. Бо ин қонест на-шуда, ў болои курсичае баромада, як гирд ме-гашту таърифу тавсифи меҳмононро шунида, боз барои пӯшида омадани либоси дигараш мерафт.

Ин намоиши мӯдҳо қариб як соат давом кард. Аминабонуи хурдсол бошад, бе ёри и ягон кас худ либосҳояшро иваз карда, беҳато пӯшида мебаромад.

Ин намоиш табииву бетайёри ба амал омада бошад ҳам, меҳмонҳо хеле шод шуданд.

РАҚСИ МАҲТУНКУНАНДА

Рӯзи дамгирӣ Аминабону ҳамроҳи падару модар, бибиву бобо ва додарчааш барои хари-ди либос ба мағозаи калоне даромаданд. Вақти интиҳоби либосҳо ногаҳ аз карнайи радиои дўкон мусиқаи шўх танинандоз гардид. Ами-набону ҳамаи «корҳояш»-ро як тараф гузош-та, тозон рафта, ба баландие, ки ҷойи намои-ши либосҳо буд, баромада мувофиқи мусиқа ба рақскунӣ даромад. Аввал аъзоёни оилааш,

баъд тамоми харидорони мағоза атрофи ўро ихота карда, кафкўбӣ намуданд. Аз ин рафтори одамон Аминабону рӯҳбаланд гардида, боз ҳам рақсҳои зеботар мекард.

АМИНА

*Ай шираи шаккару наботам,
Маҳтобию партави ҳаётам.
Ин сон, ки инояти Худоӣ,
Номовари хонадони мой.
Алҳақ, ки Маликаи замонӣ.*

МУСОБИҚАИ РАҚС

Аминабонуи хурдсол сарояндагони номӣ Шабнами Сурайё ва Асилбек Амонуллоро хеле дўст медошт ва дар таҳти сурудҳои онҳо рақсҳои зебо мекард. Баъд аз ҳӯроки нисфирӯзи ва бегоҳӣ мувофиқи талабу хоҳиши Аминабону ҳамин сурудҳоро мемонданду ў ба рақсқунӣ медармад.

Дар яке аз рӯзҳо вақте ки овози мусиқа баланд гардид, Амирҷони шашмоҳа, ки дар курсичаи махсус ҳамчун як аъзои баробарҳуқуқи оила қойи гирифта буд, аввал пой, баъд дастчаҳо ва дар охир ҳатто танаашро низ ба ҳаракат дароварда, рақс кард. Акнун диққату эътибори аъзоёни оила ба рақси Амирҷони хурдсол равона гардид. Албатта, ин ҳол ба Аминабону маъқул набуд. Ў роҳи диққати ҳамагонро ба худ ҷалб карданро меҷуст. Вай ин дафъа пас аз ҳӯрокхӯриву ғундоштани дастархон

либосҳои зеботаринашро пӯшида, ба рӯйи мизи хӯрокхӯрӣ баромада, ба рақсидан даромад.

Ҳама аз ин рақси Амирҷон ва кашфиёти Аминабону мамнун шуданд.

АМИРҶОН

*Амре ба дилат боғ ба боғ мегардӣ,
Мафтун ба боғу дар суроғ мегардӣ.*

*Инро ту бидон, аё азизи бобо,
Розист зи ту ниё, мавизи бобо.*

*Ҷони манию ҷони бибият ҳастӣ,
Ороми дили ту боҳамият ҳастӣ,
Нағзию азизию ба иззат ҳастӣ.*

ДАРАХТ-БА ШОФТОЛУ ТЕ

Мо ҳамроҳи амаки Муқимҷон дар саҳни ҳавлиашон нишаста, кор мекардем. Набераҳои амак назди мо омада, бо ҳар гуна саволҳо муроҷиат мекарданд. Амаки Муқимҷон бо мулоимӣ ба онҳо мегуфтанд:

— Ҷони бобо, асалҳои бобо, ҳозир ман банд ҳастам, корам тамом шавад, баъд ба ҳамаи саволҳоятон ҷавоб мегардонам.

Онҳо «хӯш, бобочон» гӯён аз пайи бозиву кору бори худ мерафтанд. Танҳо Аҳмадҷон ба гуфтаҳои бобо розӣ намешуду шартҳои нав ба нав мегузошт. Ё аз байни меваҳо шафтолуро бештар дӯст медошт ва доимо аз бобояш хоҳиш мекард, ки аз дарахт шафтолу канда диҳад. Лекин ӯ ки дар Америка таваллуд ёфта, дар он ҷо зиндагӣ дорад, барои баёни фикр ба забони

тоҷикӣ душворӣ мекашад. Аксар вақт ба ҳама «ту» гӯён муроҷиат мекунад. Ин дафъа ҳам ӯ аз бобояш ба ҷойи «Аз дарахт ба ман шафтолу канда те» гуфтанд:

— Бобочон, аввал дарахт-ба шафтолу те, — гӯён муроҷиат кард.

Ин сухани ӯро шунида ҳамаи набераҳо қоҳ-қоҳзанон хандиданд.

АҲМАДЧОН

*Аҳмад ҷони бобояш,
Ҳам азири момояш.
Моҳир, доно надидам,
Асло касе ҳамтояш.
Дӯст дорем Аҳмадҷонро,
Ҷамшеди ин замонро,
Овард ба қасри бобо,
Наврӯзи осмонро.*

ИМОНА

Баъди ба чоп омода шудани китоби мазкур 2-юми июли соли 2018 Имонабону ба дунё омад. Ба шарафи набераи чаҳордаҳум - Имонабону мувашшаҳи зерин эҷод гардид.

*Ин ширу шакар шеъри тари дафтари кӣ?
Мушки ғазали ғизоли хушпарвари кӣ?
Озодамисол аз кадомин садаф аст,-
Нилуфари нози оби гавҳари кӣ?
Анвори нигоҳи гармаш аз ховари кӣ?*

ЗИНДАГИВУ ДАРСАШ БЕРУН АЗ ҚОЛАБ БУД

Аз рўзе ки дар хонаи Муқимҷон Орифи ба-рои бо набераҳояшон машғулоти гузаронидан рафтам, дар бораи муаллима Биллур Шамил аз аъзоёни оилаи онҳо бисёр мешунидам. Ҳатто набераҳояшон ҳам дар рафти машғулоти ному амалҳои он касро зуд — зуд ба забон меоварданд. Ман ба зиндагиву фаъолият ва донишмандии он зан шавқи беандоза пайдо кардам. Мехостам дар бораи Биллур Шамил ҳарчи бисёртар фаҳмам, аз ин рӯ аз Муқимҷон Орифи дар ин бора чандин маротибаҳо пурсидам. Он кас дар аввал ба саволҳои ман ҷавобҳои сахату дақиқ гардониданд ва диданд, ки пурсишҳои ман беинтиҳо аст, хоستانд маро бо Биллур Шамил аз наздик шинос кунонанд. Бо ҳамин мақсад, яке аз рӯзҳои зимистон ҳамроҳи Муқимҷон Орифи ба хонаи Биллур Шамил рафтем. Ҷойи зисти он кас дар мавзёи Саратеппаи шаҳри Самарқанд ҷойгир буда, аз чор утол иборат будааст. Хонаҳо на боҳашамат ва на орову торо ёфта буд, лекин дар ҳар сари қадам китобу рӯзномаҳои волеҳурдам. Муқимҷон Орифи маро ба он кас шинос карданд, пас Биллур Шамил барои санҷидани ман якчанд саволҳо доданд. Мутаассифона, ман шояд аз ҳаяҷон бошад, ба ҳамаи саволҳои ӯ ҷавоб гардонидани натавонистам, он кас аз ин дарғазаб шу-да, таъкид карданд, ки донишҷӯи ва журна-

лист бояд аз ҳама чиз хабардор бошад. Ҳамчунин як шамъе, ки нисфаш сӯхта об шуда буд, чаппа карда шаклан ба чӣ монанд буданашро аз ман пурсиданд. Ман ҳоло фикр мекардам, ки зуд ба Муқимҷон Орифӣ рӯ оварданд. Муқимҷонамак онро ба кенгуру монанд карданд. Баъд аз андаке сукунат Биллур Шамил ба ман таъкид карда гуфтанд: «Одам аз фантазия бой шуданаш лозим. Вақте ки фантазияи одам бой шуд, дар ҳамин вақт ӯ чизҳои нав ба навро кашф карда метавонад. Эҷодкор ҳам, албатта соҳиби чунин хусусиятҳо шуданаш лозим аст».

Пас аз шиносӣ бо Биллур Шамил маълум шуд, ки ин зани наққору нексиришт 16 – уми апрели соли 1931 дар шаҳри Санкт Петербурги Россия таваллуд шудааст. Падараш – Даниэл Усинович Шамил дар сохтмон ҳамчун механик фаъолият дошт. Модараш – Айше Иззатовна шифокор – ортепед, педиатр буд. Баъд аз ҷанги дуввуми ҷаҳон онҳо бо аҳли оилашон ба Самарқанд кӯч бастанд ва Биллур Шамил аз мактаби умумитаълимии рақами 34-и шаҳри Самарқанд таълим гирифта, онро соли 1947 бомуваффақият ба итмом расонид.

Баъдтар ба Донишқадаи тиббии Самарқанд дохил шуда, баъди се сол хонишашро дар шаҳри Маскав давом дод ва онро соли 1953 ба охир расонида, соҳиби дипломи шифокорӣ гардид. Биллур аз кӯдаки ба адабиёт ва забони русӣ меҳру муҳаббати беандоза дошт. Ӯ бисёр асарҳои адабони русро мутолиа ме-

карду шеърҳои онҳоро аз ёд медонист ва бо осони мазмуну моҳияти онҳоро дарк мекард. Меҳри назму наср ва сеҳри забони русӣ ўро соли 1963 ба донишҷўии факултети филологияи руси Донишгоҳи давлатии Самарқанд хидоят намуд. Чун дигарон аҳволи иқтисодии оилаи Биллур Шамил низ андаке вазнин буд. Аз ин рӯ, ў якҷоя бо хониш дар собиқ хоҷагии ҷамоатии ба номи «В. Куйбишев» низ кор кард. Бо вучуди меҳнати сангин, хушбахтона ў хониширо бо дипломи имтиёзнok хатм кард.

Аввал фаъолияти худро ҳамчун муаллимаи забон ва адабиёти рус дар мактабҳои рақами 60 ва 5 — уми шаҳри Самарқанд оғоз намуд. Баъдтар 28 сол ба мактаби рақами 25 — уми ноҳияи Самарқанд (ҳоло мактаби умумитаълимии рақами 69 — уми шаҳри Самарқанд) фаъолият намуда, дар синни 65 — солагии ба нафақа баромад.

Ў, ки рӯҳияти инсонро хуб дарк мекард, аз ҳамин сабаб бо ҳар як хонанда ба зудӣ забон ёфта, дар дилу дидаи онҳо ҷой мегирифт. Хонандагоне, ки Биллур Шамил роҳбарӣ мекарду дарс мегуфт якчанд маротиба дар олимпиадаҳову мусобиқаҳо ғолиб баромада, дар мактаб, ноҳия низ обрўву эътибори алоҳида доштанд. Зеро дарсҳояш қолаби набуданд.

- Вақте ки мо соли 1954 ба гузари Қўқанди (Тали регаки таърихӣ)-и шаҳри Самарқанд кўчида омадем, маро манзараҳои зебову дилфиреби он ҷойҳо ба худ ром кард. Аз паҳлўи ҳавлии мо ҷўйи Новадон (ҳоло ҷўйи Чашма)

ҷорӣ мешуду дар ҷӯй шоҳмоҳиҳо вучуд дошт. Гирду атрофи ҷӯй кабудизор буду буттаҳои ҳархела мерӯид, ки аз тамошои онҳо кас ҳаловат мебурд. Аҷибаш дар он буд, ки ҷӯйе, ки аз оби чашмаҳо ба вучуд омада буд, доимо бо як маром равона мешуд ва қариб тамоми сол дар гирду атрофи он ҳамин манзараи дилфиреби табиат намоён буд. Модарам таъкид мекарданд, ки акнун мо ҷойи зисти хоси худро ёфтем. Рӯзе аз яке чашмаҳои асосии назди ҳавлиамон - Чашмаи чуқур об мегирифтам, ки марди куҳансолу нурониеро дидам. Он кас дар танашон куртаи сафед аз болояш ҷомаи бухорие, ки аз матои адраси Хўҷандӣ дӯхта шуда буд ва дар сар салла доштанд, ки ба ҳудашон бисёр мезебид. Он кас маро дида, табассумкунон:

- Ту худат хеле хурдҷусса ҳастиву боз ду сатилро чӣ тавр ба хонаат бардошта меравӣ? Биё, ман ба ту ёри расонам, - гуфта аз дастам сатилҳои пур аз обро гирифтанд.

Ман он вақтҳо забони тоҷикиро он қадар хуб наметонистам, вале аз имою ҳаракат ва ба сатилҳо нигоҳ карда суҳан ронданишон ба мақсади он кас сарфаҳм рафтам ва ба забони модариам ҷавоби миннатдориамро баён кардам. Мо то хона бо забони тоториву тоҷикӣ сўҳбаткунон омадем. Дар давоми сўҳбат ман фаҳмидам, ки он кас Ориф Гулҳании Самарқандӣ будаанд. Ман аз суҳанрониву саволдиҳиашон дарк кардам, ки ин пирамард шахси донишманду бомаданият буда-

анд. Бо ҳамин ман бо хонадони онҳо ва Ориф Гулхани ба оилаи мо ва бо муаррифии онҳо бо ҳамсоиягони дигар аз наздик шинос гардидем. Бисёр вақтҳо ба назди аъзоёни оилаи Гулхани ва худи он кас рафта, аз онҳо маслиҳатҳо мекурсидам ва равуои оилаи мо рӯз аз рӯз мустаҳкам мегардид.

Вақте ки ман солҳои 60-уми асри гузашта дар шӯъбаи маорифи халқии ноҳияи Самарқанд вазифаи услубшиносро бар дӯш доштам, ба мактаби умумитаълимии рақами 14-уми ноҳияи мазкур рафта, дар дарсҳои Олимҷон Орифӣ иштирок карда, аз услуби дарсдиҳии он кас қоиладар меомдам. Зеро устоз соҳиби дониши қавӣ ва педагоги боқувват буданд, ки диққати тамоми хонандагонро ба худ ҷалб карда, дарсро хеле пурмазмун мегузарониданд, - гуфт муаллима.

Муаллима баъди ба нафақа баромадан дар хонаи Ориф Гулхани Самарқандӣ мактаби худро ташкил карда, ба набераҳои Муқимҷон Орифӣ, бачаҳои гирду атроф ва дигарҳо аз забон ва адабиёти русӣ, англисӣ беминнат дарс медод. Ў ба талабагонаш ғайр аз забон ва адабиёти русиро омӯзонидан, боз барои васеъ намудани дараҷаи ҷаҳонбинӣ, савияи маданияту маърифати онҳо кӯшиш дошт. Ҳоло шоғирдони муаллима Рустам Шарифов, Ифтихор Раҳимов, Муқимҷон Орифӣ, Фаридун Ҳамроқулов, Толиб Дўстмуҳаммедов, Ғолиб Арзиқулов, Лола Раҳимова, Дилрабо Насимӣ, Одил Турсунов, Дилафрӯз, Ҷўрабек, Фир-

давс ва Нилуфар Орифиҳо, Шаҳзодхон Эшон, Темур Ҷунайидов ва дигарҳо бо қору фаъолияти шоистаи худ баҳри пешравии Ватан ҳиссагузори менамоянд.

Биллур Шамил вақтҳои дар хонадони Гулҳанӣ дарс доданиш ба наберагони Муқимҷон Орифӣ, ки меҳри беандоза дошт ва медонист, ки ҳар яки онҳо ба мусиқӣ шавқӣ баланд доранд, пианиноӣ шахсии худ — “Музкомбинат Киев”ро тўҳфа намудааст, ки он то ҳол ҳамчун хотироти муқаддаси муаллима дар Хона — музейи Гулҳанӣ маҳфуз аст.

Муаллима дар давоми се соли охир бо тақозои зиндагӣ дар мавзеи Саратеппа зиндагӣ мекард. Худ, ки саводи олии тиббӣ дошт ва хусусиятҳои бисёр растаниву мева ва сабзавотро ба ҳубӣ медонист, аз ҳамсоягону одомони гирду атрофи худ вобаста ба тиббиёт маслиҳатҳояшро дарёғ намедошт. Ў аз умри гузаштаи худ шодмон буд, ки зиндагиаш беҳуда нарафтааст ва шогирдони ў ҳамеша хабаргирону хурсандибахши ў буданд.

Агарчӣ тақдир муаллимаро сокини мавзеи Саратеппа гардонид, меҳрубониҳои ў бо ҳамсоягони дерин ва наздикон як зарра кам нашуд. Қариб ҳар рӯз ба воситаи телефон ҳолпурсӣ мекард, маслиҳатҳо меод.

Дар давоми сўҳбат бо Биллур Шамил ман дарк кардам, ки ў аз бо Ориф Гулҳани Самарқандӣ ва оилаи ў дар ҳамсоягӣ зиндагӣ доштаниш ифтихор дорад.

Сад дарёғ, ки дар вақти тайёр кардани ин

мақола муаллимаи азизи мо дар синни 84 — солағӣ аз ин дунёи фонӣ реҳлат намуд. Рӯҳаш шоду охираташ обод бод!

**Маликаи БАХТИЁР,
рӯзномаи «Овози Самарқанд»,
моҳи октябри соли 2015.**

P.S.

Пас аз бо муаллима шинос шудан гуфтаҳои ӯ барои ман дастурамали зиндагӣ гардид. Пайваста меҳнат карда, ба қавли муаллима барои ба номи донишҷӯву эҷодкор ва журналист муносиб шудан ҳаракатҳо карда меоям. Лоиқӣ зиндаёд барҳақ гуфтааст:

***Ин умр, ки чун оби равон мегузарад,
Аз раҳгузараш пиру ҷавон мегузарад.
Ҳарчанд, ки оҳиста варо сарф кунед,
Пинҳону аёну барқсон мегузарад.***

Зиндагӣ ҳамчун мавҷи оби дарёи пурталотум бисёр тез мегузаштааст. Аз реҳлат кардани Биллур Шамил соли сеюм сипарӣ шуда истодааст.

Ҳоло хатмкунандаи бахши магистратураи факултаи филологияи тоҷикии ДДС мебошам. Дар рӯзномаи вилоятии «Овози Самарқанд» низ ҳамчун хабарнигор фаъолият бурда истодаам. Ҳар лаҳза ҳис мекунам, ки ягон сониёи ҳаётро бесамар нагузаронидан лозим. Зеро вақти гузашта такрор нахоҳад шуд. Муаллимаро низ ҳамон як маротиба дидаму як умр гуфтаҳоиаш ва чеҳраи ҳалиму ҷиддиаш дар хоирам нақш бастааст.

Боз як ҳолатеро аз ҳаёти Биллур Шамил бо хонандагон баҳам диданро ба худ лозим донистам. Намедонам аз чӣ сабаб бошад ў ба сурат афтоданро намехост. Вақте ки ман бо ў сўҳбат ораста будам, барои рўзнома ба сурат афтоданаширо илтимос кардам. Вале ў бо қатъият ин таклифи маро рад кард. Бинобар ҳамин, вақте ки сурати ўро мувофиқи матни мақолаҳо ба китоб гузоштан хостем, аз наёфтани акси муаллима ба душворӣҳо дучор гардидем. Ягона сурати давраи донишҷӯияширо дарёфт карда, аз он истифода бурдем.

ПАРЧАМБАРДРОНИ СУЛОЛА

*Насиҳат гӯш кун ҷоно, ки аз ҷон дӯсттар доранд
Ҷавонони саодатманд панди пири доноро.*

Ҳофизи ШЕРОЗӢ.

Ватан аз остона сар мешавад. Оила бошад Ватани хурд, пойдевори ҷамъият, асоси ҳаёти озоишта ва фаровонамон аст. Ҷаҳонбинии маънавӣ ва эътиқоди халқ, муносибатҳои инсонӣ низ аввал дар оила мугъза мекунад. Чуноне ки “Волидайн чӣ гуна, фарзанд намуна” мегӯянд, дар одам одатҳо, хусусиятҳои мусбӣ ё манфӣ дар бачагӣ ташаккул меёбад. Вай дар кадом муҳите ба воя расад, дар чӣ хел оила тарбия ёбад, дар руҳияташ, муносибаташ ба атрофиён ҷиҳатҳои ба ин оила хос акси худро меёбад. Чунки падару модар барои фарзандҳо меъёр ба ҳисоб мераванд. Муноси-

бати байниҳамдигарии падару модар, дар оила ба кадом дараҷа иҷро намудани вазифаҳои масъулиятноки ҳудашон барои фарзандҳо намуна мешавад.

Бинобар ин, дар оила тарбияи фарзанд аз ҳама муҳим, аз ҳама масъулиятнок ҳисобида мешавад. Бо муҳаё кардани ҳама чизе, ки барои тарбияи бача талаб мекунанд, ба мақсади пешбинишуда расида наметавонад. Дар тарбия ҳикмат бисёр аст. Тарбия танҳо аз ҳӯрондану нӯшонидан, либосҳои зебо пӯшонидан ё баъди ба воя расонидан ба мактабҳои олии бонуфуз хононидан иборат нест. Тарбия ҷараёнест, ки аз даври кӯдакии фарзанд оғоз ёфта, як умр давом мекунад. Тарбия, аввало, меъмори руҳият аст. Падару модар баробари мушоҳида кардани ҳаёти фарзандаш ба ҷӣ хел тартиб гузаштани ҷараёни одобу ахлоқомӯзии барои боимон, диёнатнок, боақлу фаросат шудани онҳо, машғули додани тарбияи руҳӣ-маънавӣ, ахлоқӣ, ҷисмонӣ, ақлӣ ва ҷинсӣ шаванд, ки ин корҳо асоси неъматии илоҳиеро, ки умр ном дорад ташкил мекунад.

Имрӯз ҳуди ҳаёт нишон медиҳад, ки ба фарзандон аз даври ҷавонӣ омӯзонидани маданияти муомила барои дар ҳаёт бо роҳи рост пеш рафтан, дар байни мардум гирифтани ҷойи сазовори ҳуди онҳо дар асл эҳтиёҷи маънавӣ аз ҳама муҳим аст.

Ин кор аз одам донишу таҷриба ва сабру бардошт меҳаҳад. Ман низ барои дуруст тарбия намудани фарзандонам доимо кӯшиш

кардам. Дар ин ҷода ба асарҳои безавол ва панду насиҳатҳои бузургонамон, анъанаву расму оини халқи доноямон, аз ҷумла, ба ҳаёту таҷрибаи гузаштагони сулолаи Гулханиҳо тақия мекунам. Дар тарбияи насли наврас шиори авлоди мо мақолҳои халқи аз қабилӣ «Фарзанд азиз, тарбияаш аз он азизтар» будааст ва ҳама ба ин амал кардаанд ва мекунанд. Дар ин бобат яке аз насиҳатҳои бобоям Гулхани Самарқандӣ «Агар фарзандатро дӯст дориву дар оғӯш гирифта, бўсаву навозиш кардан хоҳӣ, фақат он корро дар вақти хобаш кун ва танҳо аз пешонааш бо бўса кардан маҳдуд шав. Зеро аз ҳад зиёд дӯст доштани фарзандатро баръало намоиш диҳӣ, ҷигарбандат худпарасту эрка ба воя мерасад, бемавқеъ гапгузаронӣ мекунад ва ба дигар хислатҳои номақбул соҳиб мешавад» дастуруламали ман буд.

Роҳу воситаҳои тарбия хеле бисёр аст. “Ту ин тавр накун, он корро кун” гуфтан ҳама вақт ҳам натиҷаи дилхоҳ намедиҳад. Барои ҳамин ҳам, падару модар аввало барои фарзандонашон худ намунаи ибрат шуданашон лозим. Дар ҳамин ҷо ба хотирам ривояте омад ва онро бо хонандагон баҳам диданро лозим донистам:

“Волидон ягона писаре доштанд, ки ӯ бисёр ширинӣ истеъмол мекард. Насиҳатусуханҳои падару баланди падару модар ӯро аз тановули ширинӣ дур карда натавонист. Ҳатто ҳамсоягону бобову мома ва хешу таборон ҳам ба ҳалли ин масъала муяссар нагардиданд. Писар бошад, аз бисёр

ширинӣ хӯрдан рӯз аз рӯз лоғару бемаҷол шуда мерафт ва охиру охирон бистарӣ гардид. Падару модар аз як шиносашон фаҳмиданд, ки дар як диёри дурдаст табиби донишманде будааст, ки ҳамаи муаммоҳои ба миён омадаро бо тезӣ ҳал мекардааст. Онҳо бисёр роҳ гашта, ба назди ин донишманд фарзандашонро оварданд ва аз ӯ сабаби аз ширинихӯрӣ нагаштани ҷигарбандашонро пурсиданд. Баъди сӯҳбати кӯтоҳ донишманд нас аз чихил рӯз боз ба наздаш омаданашонро таъкид кард. Онҳо ин муддатро бо умеду интизорӣ гузарониданд. Дар вақти таъиншуда боз ба назди табиби донишманд омаданд. Табиб фарзандашонро ба як хонае дароварда, ба гӯшаи чизе гуфт. Баъди андаке вақт табиб ба волидонаш чунин баён кард: “Шумо хотирҷамъ ба хонаатон баргардед. Фарзандатон аз ҳамин рӯз сар карда, шириниро ба даҳонаш намегирад”.

Аз байн як ҳафта гузашту дар ҳақиқат писар умуман шириние тановул накард. Волидон аз ин ҳолат бисёр хурсанд шуда, аз писарашон пурсиданд: “Табиб чӣ гуна дуо хонд ё ба ту чӣ хел суханҳои сеҳрноке гуфт, ки ту яку якбора аз истеъмоли ширинӣ даст кашидӣ?” Писар дар ҷавоб гуфт: “Табиб шириниро истеъмол нақун, он ба рои саломатиат зараровар аст, гуфт”. Падару модар аз шунидани ин гап ғиёнашон ба осмон печид ва ба душвориҳову дурии роҳ нигоҳ накарда, бо фарзандашон боз назди табиб омаданд. Падари писар бо қажру ғазаб ба табиб гуфт: “Барои як сухани оддиро гуфтан моро чихил рӯз сарсонӣ саргардон ва интизор кунониданат шарт

буд? Дар вақти бори аввал омаданамон ҳамин фикратро баён кунӣ намешуд?” Табиб дар ҷавоб табассумкунон: “Вақте ки шумоён ба ман бо ин муаммои худ муроҷиат кардед, ҳуди ман шири-ниро бисёр дӯст медоштам ва ба миқдори зи-ёд онро тановул мекардам. Бинобар ҳамин, ман дар давоми чихил рӯз аз ширинихӯрӣ даст каши-дам ва баъд ба писаратон барои насихат кардан ҳақ доштам. Агар бори аввал ман ин фикрамро ба писаратон мегуфтам, ба ӯ нафъе намебахшид. Барои он ки суҳанат таъсире кунад, ба суҳанҳои гуфтаат аввало худат роия карданат лозим”.

Падарам Олимҷон Орифӣ, ки зиёда аз ним аср дар ҷодаи таълиму тарбияи насли наврас заҳмат кашиданд, бештар ба ҷиҳати илмӣ тарбияи фарзанд эътибор меоданд. Он кас ҳамеша хатои моро бо суҳанҳои мулоим ва бо меҳрубонӣ мефаҳмониданд. Баъзан бо шеърӣ мақолҳои халқӣ доноямон ба роҳи дуруст ҷидоят менамуданд. Бо овози баланд моро сарзаниш кардани падарам дар хотирамон нест.

Модарам нисбати мо — фарзандонашон саҳтгирӣ кардан хоҳанд ҳам, аммо аз раъйи па-дарам берун баромада наметавонистанд. Шукри беҳад, ки саҳтгирӣҳои модарам, суҳанҳои пурҳикмати падарам ва ё муҳити солими ои-лаамону дар гузару маҳалла ва байни хешу ақрабоён буда сабаб шуд, ки ман ва ду хоҳарам дар зиндагӣ ҷою мақоми худро ёфта тавонис-тем. Ҳамеша ҳаракат мекардем ва мекунем, ки мардум номи поки аҷдодамонро бо неки ёдо-вар шаванд.

Ба насихату васияти гузаштагони сулола-

амон «Худатро эҳтиёт кун» амал карда меоям. Имрӯзҳо ин дархостро аз фарзанду наберагонам низ талаб мекунам. Дар дунё панду насиҳатҳо, суҳанҳои бузургонро, ки одамонро ба дӯстиву рафоқат, тинчиву озоиштагӣ, меҳрубониву муносибатҳои самимӣ, огоҳӣ ва дигар хислатҳои неки инсонӣ даъват мекунанд, ҷамъ карда шаванд, ҳазорҳо ҷилд китоб мегардад. Инсоният дар рӯи дунё ақаллан ба як қисми ин гуфтаҳо риоя кунад, имрӯз олам гулистон мешуду бадкорихои одамон аз байн мерафт. Сабаби асосии муноқишаву номуросоиҳо дуруст нафаҳмидани якдигар, дурӯғу ифбову бӯхтон ва дигар амалҳои ношоистаи инсоният, тафаккур накардан ва бо тамоми вучудашон дарк накардани ҳамон даъватҳои неки бузургон аст.

«Худатро эҳтиёт кун» ҳамчун васияти аҷдодӣ дар назари аввал ба як сухани оддӣ шабоҳат дорад. Агар ҳар яки мо ба маънои чуқури ин ҳикматҳо сарфаҳм рафта, амал кунем, албатта ҳаётамон бо хушу хурсандӣ ва амониву озоиштагӣ мегузарад. Зеро он моро аз ҳар гуна хавфу хатар, кирдору рафторҳои бад нигоҳ медораду ба огоҳии доимӣ даъват мекунад. Агар ин даъватро дастурамали доимии худ қарор диҳем, ба номи авлодамон барои наафтодани доғи сиёҳ ҳиссагузор мешавем. Агар аҷдоди одам як маротиба бадном шавад, барои бартараф кардани ин доғи сиёҳ умри ду — се авлод камӣ хоҳад кард.

Барои тарбияи фарзанд падару модар ба-

робар ҳиссагузоранд. Аввало, аз хурдсоли ба фарзандон аз рӯйи мантиқ фикррони-ро омӯзониданамон лозим аст. Агар ҳар кас мантиқан фикр карда, пас корбарӣ намояд, албатта ба муваффақият ноил мегардад. Барои мантиқан фикр кардан бошад, албатта ақл, илму дониш ва фаҳмиш лозим аст. Асо-си соҳиби ин гуна хислатҳо гардидан мутоли-аи китобҳо мебошад. Сатҳи саводноки имрӯз аз рӯйи дуруст хондану навиштан муайян на-мешавад. Муҳим он аст, ки малакае, ки инсон аз хондану навиштан ва баёни фикр ҳосил на-мудааст, бояд натиҷаи мантиқӣ дошта бошад. Ман мекӯшам, ки аҳли оилаамон, фарзан-дон соҳиби маълумоти олии гарданд. Дар ҳаёт бисёр мушоҳида мекунем, ки ҳамватанони меҳнатдӯстамон ба давлатҳои хориҷа рафта, бо ҳазор азобу машаққатҳо маблағе ба даст ме-оранд. Вале мантиқан ба сарф кардани он ақлу фаросаташон намерасад. Маблағи бо ҳазор азоб ёфтаашонро дар як рӯз барои гуза-ронидани маъракаҳои дабдабанок ва ё хариди мошинҳои қиматбаҳову либосҳои бренди ва ё ба сохтмони иморатҳои боҳашамат харҷ меку-нанд. Ба мардум худнамоӣ карда, обрӯ гирифт-тан мецоҳанд. Ба ҷойи обрӯталошии бемантиқ агар ба фарзандонамон маълумоти олии диҳем ва ё касбу ҳунареро омӯзонем, дар оянда пой-девори авлод мустаҳкам мегардад. Агар соҳиби маълумоти оливу мутахассиси хубе шавем, дар ҷамъият сазовори ҷойи муносиб мегардем, соҳиби обрӯву эътибор мешавем. Дар акси ҳол,

дастнигару хизматгори дигарҳо хоҳем шуд.

Дар ҳамин ҷо оиди ҳаёти яке аз занҳои оқилаву доно Биллур Шамил, ки бо хонадони Гулханиҳо алоқамандии наздик дошт, андаке истода гузаштанро лозим дониستم. Зеро ин шахс барои рушду камоли маънавии аҳли оиламон ҳиссаи арзанда гузоштааст. Дар хонаводаи мо калимаи «муаллимаона»-ро ҳамчун каломии муқаддас ба забон меоранду чеҳраи ҷиддиву ҳалими Биллур Шамил пеши назар ҷилвагар мегардад. Аз хурдсолиам, ки бо ин шахси илмдӯсту меҳрубон дар ҳамсоиягӣ зиндагонӣ доштем, барои сайқали илму дониши ман низ сабабгор шудааст. Ин зани донишманд ду мактаби олии, яъне донишкадаи тиббӣ ва факултети филологияи руси Донишгоҳи давлатии Самарқандро бо муваффақият ба итмом расонидааст. Аз ин рӯ, дониши мустаҳкам дошту фикрҳояш қатъиву асоснок буд. Биллур Шамил омӯзгор буд, ба саволҳое, ки ба фаҳмиданаш душворӣ мекашидем, кӯмаки беминнат мерасонид. Доир ба фанҳои таърих, забон ва адабиёти рус, география, астрономия ва дигар фанҳо баҳсу талош мекардем. Қаноатманд нашавем, ӯ барои исботи фикри худ ягон китоб, маҷалла ва ё рӯзномаеро оварда, дар асоси онҳо гуфтаи худро исбот мекард. Ман бисёр хурсанд будам, ки дар ҷодаи илмомӯзӣ чунин такягоҳ дорам. Ҳатто барои ба мактаби олии дохил шудани нури дидагонам кӯмак расонид. Ҳамчун як аъзои оиламон дар назди «Боғи Гулҳанӣ» мактаби махсуси худро ташкил кард.

Файр аз набераҳоям, дар ин мактаб боз ба фарзандони ҳамсояву хешу табор таълиму тарбия дод. «Дар ҷое, ки рақобати солим бошад, дар ҳамон ҷо пешравӣ мешавад. Аз ҳамин сабаб, агар набераҳоят бо дигар бачаҳо якҷоя дарс хонанд, албатта ба ҳамдигариашон нигоҳ карда, баҳсу мунозира мекунанд, барои ривочи илму дониши худ бо ҳамдигар бештар мусобиқа ва ҳаракат менамоянд» - мегуфт муаллима.

Ҷою мақоми Биллур Шамил дар оилаамон ҳамон қадар баланд буд, ки ҳатто набераам Юсуфҷон дар вақти яксола буданаш суханрониро аз калимаи «муаллимаона» огоз кард. Ё Юсуфҷонро ҳамчун фарзанди худ дӯст медошт ва навозиш мекард.

Нисбати набераам Комронҷон низ тасаввуроти ҷудогона дошт. «Ин набераат олами дигар аст. Дар оянда ин як шахси бузург мешавад. Корҳои шоистаро ба анҷом мерасонад ва шумо ифтихор карда мегардед», гӯён борҳо башорат менамуд. Худаш ба ӯ нигоҳубин карда, тақрибан баъди якуним — дусола шуданаш ҳар рӯз як мағзи чормағзро талқон карда, ба Комронҷон медод. «Чормағз майнаро пур мекунад. Ба Комронҷон бисёртар чормағз дода истодан лозим» - таъкид мекард муаллима она. Вақти худро дарег надошта, барои тарбияи ӯ аз нуқтаи назари педагогӣ бо воситаи бозиҳои гуногун барои ривочи фикррониву ташаккули ӯ ҳиссагузор мешуд.

Худаш, ки бисёр китоб мехонд, ба мо низ роҳҳои ҳарчи зудтар мутолиа кардан, маънӯву мазмӯни китобро дарк карданро меомӯзонид.

Донандаи хуби забонҳои англисӣ, ўзбекӣ, тоторӣ, русӣ ва тоҷикӣ буд. Дар мактаби тоҷикӣ, ки дарс мегуфт, суҳанхояш саршори зарбулмасалу мақолҳои тоҷикӣ буд. Шоҳмисраҳои зерини Абдурахмони Чомӣ ҳамеша вирди забони муаллима буд:

***Аниси кунҷи танҳои китоб аст,
Фурӯғи субҳи доноӣ китоб аст.***

Муаллимаона сахтгап буд. Ин ҳақиқатгӯиҳои ӯ ба ҳама маъқул набошад ҳам, лекин ба рои бартараф кардани баъзе камбудихо ёри мерасонид.

Худаш, ки дорои хислатҳои ҳамидаи инсонӣ буд, ваъдахилофиву дурӯғгӯӣ, тўҳмату ғайбатро хеле бад медид. Аз авлоди Хон Грей (охирин хони тоторҳои қрим) буданаширо борҳо бо ифтихор таъкид мекард. Рафтору маданияти ба худ хоси хонҳоро намоиш меод.

Лекин Биллур Шамил бо сабабҳои гуногун оила бунёд накарда буд. Ин сарнавишти талх барои ӯ армон гашт. Суҳанҳое, ки ба ҳама баён карда наметавонист, бо ман ба ҳам медид. Доимо таъкид мекард, ки «мақсад аз зиндагии одамизод ва тамоми мавҷудоти зинда давом додани насл мебошад. Агар насл давом наёбад, дар ҳаёт мазмун намеронаду он дар рӯи замин ба нестшавӣ маҳкум мешавад».

Ман, ки аз хурдсолӣ дар оғӯши олами наботот ба воя расидаму тарзи инкишофёбии онҳоро мушоҳида мекунам, ин гуфтаҳои «муаллимаона»-ро ҳатто дар ҳаёти ростиҳои ҳам мебинам. Аз ҷумла, гули кактуси Манвил-лея саксикола - гули рангаш сафеди бисёр зе-

бову калонҳаҷму мафтункунанда фақат шабона мешукуфад. Бўйи хуши он гирду атрофро муаттар месозад. Сабаби шабона гул карда, бўйи хуш паҳн кардани он бошад, ба худ ҷалб кардани кўршапалак аст. Фақат ҳамин кўршапалак ба болои гул омада нишаста, онро гардолуд мекунаду ин гул бо роҳи табиӣ зиёд мешавад. Яъне, насли худро давом медиҳад. Умри гул ҳамагӣ як шаб буда, рӯзона nobуд мегардад.

Гули зебои Стапелия нобилис бошад, шаклу намуди басо зебо дорад, вале бўяш хеле бад аст. Сабаби бадбўй будани ин гул низ барои зиёд кардани насл аст. Ин гул, ки дигар воситаи зиёдшавии табиӣ надорад, бо ёрии гардолуд кардани магаси калони кабуд насли худро давом медиҳад. Медонем, ки ин магас бештар ба чизҳои бадбўй майл дорад. Вақте ки ман дар бораи ин хусусиятҳои растанӣ ба Биллур Шамил ҳикоя кардам, дар чеҳраи вай табассум ҳувайдо гашту дуруст будани фикри худро дар мисоли растаниҳои табиат шунида, хурсандона ба ман: «Ҳамеша бояд кўшиш намуд, ки ягон мавҷудот аз ҳаёт танҳо нагузарад. Яздони пок ҳар бандаашро аз танҳои худаш нигоҳ дорад, зеро, Оллоҳ таъолло ҳама чизро ҷуфт офаридааст» гўён, оҳи чуқури ғамангез кашид.

Чи тавре ки дар боло ишора рафт, Биллур Шамил баробари муаллими бомаҳорат будан аз асрори тиб низ ба ҳубӣ хабар дошт. Аз рангу рўйи ман ва ё ҳаракатҳои фарзанду наберагонам бетобии моро дарк карда, зуд ба ҷи гу-

на шифокор муроҷиат карданамонро ва ё кадом доруро истеъмол намуданамонро мегуфт. Аз табобати халқӣ ба хубӣ хабардор буду эътибори асосиро ба истеъмоли хӯрок ва таркиби ҳархелаи он доданро борҳо тақрор мекард. Дар ин бора тавсияҳои худро меод. Таъкид мекард, ки «Ақлу ҳусни инсон асосан аз даҳон медарояд». Дар вирди забони ӯ доимо мақоли машҳури англисӣ «Ҳар рӯз агар як дона себ истеъмол намоӣ, ки будани шифокору чӣ будани беморию фаромӯш хоҳӣ кард». Инчунин мегуфт: «Дар таркиби хӯроки ҳаррӯза агар ҳар чӣ бисёртар мева, сабзавотҳо ва шарбатҳои онро дохил намоем, кони ғоида мебошад. Хӯроки сахтро фуру бурдан, хӯроки мулоим (таоми якум)-ро ҳоида истеъмол намудан лозим». Ман аз гуфтаҳои дар охир баёнкардаи ӯ дар ҳайрат монда, маънои суханҳояшонро мефурӯсам. Муаллимона бо табассуми ба худ хос, ба ман нигоҳ карда: «Ту бачаи доно — ку, худат фикр карда, маънои ин гуфтаҳои маро гӯӣ» мегуфт. Ман бошам, ҳазломез: «Шаҳрамро ба шумо додам, муаллимаона, худатон ғаммониди диҳед» гӯён ҷавоби ӯро интизор мешудам. Муаллимаона, чунин изҳор менамуд: «Хӯроки сахтро хоҳӣ — нахоҳӣ, албатта ҳоида фуру мебарӣ. Хӯроки мулоимро бошад, на ҳама вақт ҳоида истеъмол мекунӣ. Барои хуб ҳазм шудани хӯроки истеъмолкардаат луоби даҳон ҷойи асосиро дорад. Аз ҳамин сабаб, ҳам хӯроки мулоимро ҳам боӣ ҳоида фуру бурд».

Дар бобати тозаву озода нигоҳ доштани ҷойи

зист, сару либос, хўрокпазӣ, гигиенаи шахсӣ ҳам ў эътибори махсус меод. Дар ин бобат маслиҳатҳои ғоидаовари худро изҳор карда, меғуфт: «Дар мамлакати мо барои ваксинатсия (эмкунӣ)-и халқ эътибори ҷиддӣ дода мешавад. Барои ин тадбири муҳимро амалӣ гардонидан миллионҳо маблағ (валюта) харҷ мешавад. Лекин, таъкид кардан лозим аст, ки ба ҷойи баъзе ваксинаҳо агар ба мардум як донагӣ собуни ҷомашӯйиро тақсим намоянд, аз ваксина ҳам ғоидаи калон оварданаш мумкин. Чунки дасту рӯйро бесобун шустушӯй кардан, ин аъзоҳои организми одамро бо ношустан баробар аст».

Муаллимаона роҳҳои ҷӣ тавр ба худ ҷалб кардани мусоҳибро мефаҳмонид: «Пеш аз он ки ба касе муроҷиат намой, аввал ба одоби муомилаи ҳамида риоя бояд кард. Дигар он ки пеш аз ба касе фикратро баён кардан, албатта ибораҳои «Шумо хубтар медонед...», «Ба шумо маълум аст, ки...», «Агар дар ҳамин масъала фикри худро баён мекардед...», «Мо медонем, ки доираи ҷаҳонбинии шумо хеле васеъ аст ва шумо дар ин бора маслиҳати ғоиданок медиҳед...» баринҳоро истифода бурданро тавсия мекард. Ғайр аз хонадони мо боз бо ҳамсоягону наздикон ва шиносони худ низ чунин рафтор дошт.

Вақте ки гуфтаҳои муаллимаонаро иҷро мекардем, албатта натиҷаҳои хуб медидем. Баъзе вақтҳо ў барои ёрдам ба яке аз шогирдонаш - шифокори баландихтисоси шифокори бачагон

- Рустам Ҳайитович, ки барои доктори фанҳои тиб шудани ӯ ҳиссагузор буд, муроҷиат мекард. Ӯ гуфтаҳои муаллимонро бе чуну чаро иҷро мекард.

Охирҳои соли ҳафтодуми асри гузашта муаллимаона ба бемории вазнин гирифта шуд. Баъди муддате фаҳмидем, ки касалиаш табобатнопазир будааст. Аъзоёни оилаи мо, алалхусус модарам Мӯҳтарамамоҳ ва ҳамсоягон афсӯсҳо меҳӯрданд, ки аз чунин як инсонии наққор нобавақт ҷудо хоҳем шуд. Хушбахтона, муаллимаона бо ёрдами шифокорони баландхитоси маслиҳати табибони бомаҳорат ва дар натиҷаи худтабобаткуниҳои натиҷабахш аз ин дарди ҷоннок раҳо ёфт. Шояд доруи дармонҳо сабаб шуд ва ё оқибати нексириштиву дилсафедияш буд, ки Парвардигор ба ӯ умри дубора бахшид. Дард дигару аҷал дигар будааст, ки ӯ баъд аз ин боз зиёда аз 40 соли дигар зиндагонӣ кард.

Тамоми аъзоёни оилаи мо ёро ҳамчун як аъзои баробарҳуқуқи оила ва шифокори беминнат эътироф мекардем.

Хоҳарам Мунирамоҳ Орифӣ дар охирҳои соли 2002 бетоб гашт. Пас аз муоинаи шифокорон маълум гардид, ки дар заҳрадонии хоҳарам сангчаҳои бисёре ҷамъ шуда, он узваш осеб дидааст. Бинобар ҳамин, ҳатман бо роҳи ҷарроҳӣ заҳрадонашро гирифта партофтан лозим буд. Ҷарроҳӣ гарчанде ки бо мураккабиҳо бошад, ҳам хушбахтона бомуваффақият анҷом ёфт. Лекин пас аз касалхона баргаштан ба он кас

нигоҳубину парвариш ва эътибори алоҳида лозим буд. Бо таклифи завҷаам Ҷамиламоҳ ва розигии аҳли оилаашон он касро мо аз шифо-хона рост ба хонаи барои он кас махсус тайёр-кардаи манзили падарӣ овардем. Муаллимаона аз ин хабардор шуда, қадамашро аз хонаи мо намеканд. Ў ҳамчун шифокор ба ҷо овардани тавсияҳову гуфтаҳои ҳакимон ва ҳар рӯз банду баст кардани ҷойи ҷарроҳиро ба зиммаи худ гирифта буд ва бо маҳорати баланд ин корҳоро иҷро мекард. Хоҳарам Мунирамоҳ зиёда аз як ҳафта дар хонаи мо зери назорати Биллур Шамил буданд. Ҷамин тавр, баъд аз шифо ёфтани ба по хестан хоҳарам ба хонаашон баргаштанд.

Мо аҳли оила аз Биллур Шамил «муаллимаона»-и меҳрубон хеле миннатдорем. Мутаассифона, имрӯз ў дар байни мо нест ва холигии ҷояш ҳамеша маълум шуда меистад. Илоҳо маъвояш дар ҷаннату руҳаш шод бошад!

Ҳамчун рамзи миннатдорӣ ва абадӣ гардонидани хотираи муаллимаона, бо маслиҳату машварати аъзоёни оила ва муаллиф, китоби мазкурро ба хотираи Биллур Шамил бахшиданро лозим донистем.

Имрӯзҳо ба даргоҳи Парвардигор шукргузорӣ менамоем, ки ҳамчун насли бобову падарам то қадри имкон корҳои онҳоро идома медиҳам. Барои амалӣ гардонидани ин корҳо ба ман ҳаводорону мухлисони бобову падар, хешу таборҳо, ёру бародарҳо, шогирдон ёри мерасонанд. Ҳоло аз тарафи яке аз шефтаи осору зиндагии сулолаи Гулханиҳо, хатмкунандаи

бахши магистратураи факултети филологийи тоҷикии Донишгоҳи давлатии Самарқанд Маликаи Бахтиёр оиди давомдиҳандаҳои авлоди Гулҳанӣ, яъне набераҳоям, китоби мазкур омода шудааст. Ин китоби дуввуми ӯ бахшида ба ҳаёту фаъолияти хонадони мо ба шумор меравад.

Чанд вақт пеш шоири шинохта Нормурод Каримзода шеърро бахшида ба камина бо номи «Зевари дунёст набера» эҷод карда буд. Ин шеърро эҷодкори тавонову соҳибистеъдод Ориф Ҳоҷӣ ба забони ўзбеки гардонд. Ба он ҳофизии хушовозу булбулнаво Ихтиёр Султонов оҳанг баста дар бӯстони санъат боз як суруди дилнишинро ворид сохт. Ҳатто дар баъзе мавзёҳои давлати Тоҷикистон низ ин суруд танинандоз мегардад. Дар шеър ҷою мавқеи набера ҳамчун давомдиҳандаи барҳақи насли инсон бо маҳорати баланди шоирона тасвир ёфтааст. Бинобар ҳамин, қарор додем ба китоби нашршудаистода номи ҳамин шеърро диҳем.

Бояд гуфт, ки камолу муваффақиятҳои номбардорони аҷдоди худро дидан бахт аст. Ҳар як набераам феълӣ хўӣ ба худ хоҳе дорад. Бо онҳо хотираҳои хурсандибашу фаромўшнашавандаи муҳими зиндагонии ману ҳамсарам Ҷамиламоҳ алоқаманд аст.

Фарзандони духтари нахустинамон Дилафрўз Орифӣ ва шавҳари ӯ Санҷарҷон Юсуфов чор нафар: Ширинбону, Юсуфҷон, Юнусҷон ва Илёсҷонҳо мебошанд. Ширинбону коллеҷи

тиббии Сўзангарони шаҳри Самарқандро хатм карда, ба факултети педиатрияи Донишқадаи давлатии тиббии Самарқанд дар асоси гранти давлатӣ дохил шудааст. Ҳоло ҳамчун донишҷӯии фаъолу аълохон дар баҳши панҷуми ҳамин маскан таълим мегирад. Соли 2015 дар олимпиадаи Ҷумҳуриявӣ ва соли 2017 дар конференсияи илмиву амалии байналхалқӣ иштирок намуда, соҳиби ҷойҳои ифтихорӣ гардид.

Юсуфҷон коллеҷи хўроквории шаҳри Самарқандро соли 2015 хатм карда, ба донишқадаи иқтисодиёт ва сервиси Самарқанд дохил шуд. Алҳол бо варзиши гўшти машғул аст. Дар бисёр мусобиқаҳо иштирок намуда, ҷойҳои сазоворро ишғол кардааст. Соҳиби ифтихорномаҳои зиёд мебошад. Соли 2016 бошад, аз фанни забони русӣ дар олимпиадаи республикавӣ иштирок карда, ҷойи саввумро гирифт.

Юнусҷон ҳоло толибилми коллеҷи хўроквории шаҳри Самарқанд аст. Фанҳои математика ва забони англисиро хеле дўст медорад. Компутер ва техникаи ҳозиразамонро хуб мефаҳмад. Монанди бародараш бо гўштингирӣ машғул аст. Дар бисёр мусобиқаҳо иштирок карда, ҷойи муносибро ишғол намудааст. Орзуи дар Америка таҳсил гирифта, аз пайи тағояш Ҷўрабек Орифӣ рафтано дар дил мебарорад. Дар гулпарварӣ ёрдамчиӣ наздики бобо аст.

Илосҷон бошад, дар мактаби таълими уму-

мии рақами 37 - и шаҳри Самарқанд таҳсил гирифта истодааст. Хубу аъло меҳонад. Варзишро хеле дӯст медорад. Бештари вақтҳои холиашро бо гӯштигири ва футбол мегузаронад. Аз мусобиқаҳои варзиши 10 медал (1 медали тилло, 6 медали нуқрагӣ ва 3-то биринҷӣ) овардааст.

Вакили якуми ҳалқаи ҳафтуми хонадони Гулхани, яъне фарзанди писарамон Ҷӯрабек Орифӣ ва ҳамсари ӯ Мадина Ҳакимова — Комронҷон Орифӣ мебошад.

— 5 уми июни соли 2003 бо хости Худои меҳрубон дар оилаи Гулханиҳо ду воқеаи ба ҳам пайвастаи сурурбахш рух дод. Якумаш, ба муносибати кушодашавии тантанаҳои 90 — солагии зодрӯзи Олимҷон Орифӣ дар мактаби миёнаи рақами 12-уми ба номи Мирзо Турсунзодаи ноҳияи Самарқанд, ки солҳои тӯлонӣ ӯ ба толибилмон аз фанҳои химия ва биология дарс гуфта буд, аз тарафи имом хатиби масҷиди «Ҳоҷа Зудмурод»-и шаҳри Самарқанд мӯҳтарам Мустафоқул Меликзода қироат кардани оятҳои Қуръони карим бошад, дуввумаш дар ҳамин лаҳзаҳо, дар яке аз шаҳрҳои Иёлоти Муттаҳидаи Америка — Нью-Йорк таваллуд шудани фарзанди нахустини писари азизам Ҷӯрабек — Комронҷон мебошад. Файр аз ин, дар солҳои гуногуни ҳамин рӯз набераам Юсуфҷон таваллуд шудаасту модари меҳрубонам Мӯҳтарамамоҳ аз дорулфано ба дорулбақо реҳлат кардаанд. Ин рӯз, ки аз воқеаву ҳодисаҳо ва сирру асрор саршор аст,

маро маҷбур сохт, ки бори аввал ба даст қалам
гирам ва чизе бинависам. Камбудие дошта бо-
шад, аз хонандагони киромӣ узр мепурсам.

*Гулханӣ шод асту Олимҷон ҳам имрӯз сарфароз,
Рухи онҳо дастгири рафтори неку кори соз.
Аз наёми тавлиди ин ҳалқаи авлоди нав,
Ҳама хурсанд, ҳама шод, дар дил нишони дилнавоз.*

*Рӯзи тӯйи Орифӣ тавлид шуд Комрони ҷон,
Ҷони ширин тифли гул, тифли азизи хонадон.
Комрони сарбаланд, пояндаи авлоди ман,
Байрақи авлоди пок бар даст бигирад Комрон.*

*Ҷӯрабеку ҳам Мадина интизори ту буданд,
Бар муроди худ расида соҳиби Комрон шуданд.
Онаю амма, амак хоҳанд, ки ту доно шавӣ,
Соҳиби ақлу фаросат, ифтихори мо шавӣ.*

*Бар Самарқанди куҳан ҷони бобо, хуш омадӣ,
Сайқали рӯйи замин пешкаш туро, хуш омадӣ.
Давру даврони бобо, асои пирии бобо,
Нури чашму қувваи бозуи мо, хуш омадӣ.*

*Шоду комрон бош, эй Комрони ман, хуш омадӣ,
Паҳлавон, эй Рустами достони ман, хуш омадӣ.
Ман Муқимам, ман намирам, чунки дорам Комрон,
Ҳам ғуруру ҳам сурур, сорбони ман, хуш омадӣ.*

Гуфтан мумкин аст, ки ин набераамонро аз
кӯдакӣ қариб ки ману бибиаш парасторӣ на-
мудем. Комронҷонро дар думоҳагӣ модараш ба

Ўзбекистон овард. Ману ҳамсарам ва дўстам Алишер Азимов онҳоро дар аэропорти Тошканд пешвоз гирифтем. Вақте ки Комронҷон чаҳормоҳа шуд, модараш барои идомаи таҳсил боз ба ИМА парвоз кард. Аз ин рӯ, нигоҳубину парвариши Комронҷон боз ба зиммаи мо афтод.

Вақте ки Комронҷон сесола шуд, ба касалие гирифтор гардид. Мо ўро ба шифохонаи бисёрсоҳавии бачагонаи вилояти Самарқанд бурдем. Ман дар роҳ ба ў вақти нигоҳубини духтурон ва сўзандору гирия накарданаширо фаҳмонидам. Ў дар ҷавоб «Бобоҷон, ман акнун гирия намекунам. Охир, ман писари калон шудам», гуфт. Дар ҳақиқат, Комронҷон дар вақти хунгири барои санҷиш ва сўзандору овозе набаровард. Ин аҳволи ўро дида, яке аз шифокорон ба назди ман омада, ҳазломез гуфт: «Мабодо набераатон маникен нест?».

Комронҷони хурдакаки лоғару ноороми дирўза ҳоло як ҷавони хушқаду қомату зебосе шудааст. Аз пайи зиёд намудани илму дониши худ ҳаракат мекунад. Дар мусобиқаву олимпиадаҳо комёбиҳо ёраш аст. Алҳол хонандаи синфи 10-уми коллеҷи Ду Лемани шаҳри Женеваи Шветсария мебошад. Аз байни 16 нафар хонандагони синфаш танҳо ба ў се сол, боз пайиҳам сертификати маҳорати академикӣ дода мешавад.

Меҳоҳад дар оянда барномаҳои шахсии худро дар сайтҳои интернет тартиб дода, барои ривож додани соҳаи тиб саҳмгузор бошад. Аз ҳозир

барои амалӣ гаштани ин орзуяш мекӯшад. Ў оиди технологияҳои наву замонавӣ блоги махсуси худро кушодааст, ки «Ақли техникӣ» ном дорад. Ҳар рӯз дар он маълумоти навро пешкаши хонандагон мегардонад. Файр аз ин, Комронҷон дар маҳфили назди коллеҷи мазкур ба толибилмон доир ба сохтору тартибдиҳии барномаҳои интернетӣ сабақ медиҳад. Дар симои ин набераам шукуфтани муғзаҳои нахустини орзуҳоямро дида, шодиям меафзояд. Бо мақсади тарғиби гузаштаи бошараф ва ҳаёти пурнишоти имрӯзаю фардои дурахшони сулола Комронҷон дар шабакаи интернет сомона (сайт)-и **Orifon.com** -ро созмон дода, дар мисоли як авлод, анъанаю расму оини халқамонро ба ҷаҳониён ошно сохтанро ба худ мақсад намудааст.

Фарзанди дуввуми писарамон Ҷӯрабекҷон — Сардорҷон Орифӣ соли 2005 дар ИМА таваллуд ёфтааст. Ман пеш аз он ки дар бораи Сардорҷон нақл кунам, лозим дониستم баъзе лаҳзаҳоеро аз ҳаёти оилавии писарам пешкаши хонандагон гардонам.

Боре барои хабаргирии аҳли оилаи Ҷӯрабекҷон, ки дар штати Мичигани ИМА зисту зиндагонӣ ва фаъолият доштанд, ҳамроҳи ҳамсарам рафтем. Аввал ба шаҳри Нью-Йорк рафта, пас ба шаҳри Детройт парвоз кардем. Аэропорти Детройт ба як шаҳри азим шабоҳат дошт. Ин гуна аэропорти боҳашаматро бори аввал дида, дар ҳайрат мондам. Моро писарамон бо ду нафар фарзандонаш - Комронҷону

Сардорҷон пешвоз гирифтанд. Мо ба роҳ баромадем. Комронҷон дар роҳ пичир — пичиркунон аз падараш чизеро пурсид. Падараш аввал ҷавоби рад дода, «Сабр кун, он тўҳфаи ғайриинтизор аст», - гуфт. Лекин дид, ки писараш ўро ба ҷону ҳолаш намегузорад, ба баён кардани фикри ниҳонӣ охир розӣ шуд. Баъд Комронҷон ба ман рӯ оварда, «Бобочон, мо ҳамаамон хонаи шуморо чунон оро додем, ки бинед, хурсанд мешавед», - гуфт. Дар вақти дохил шудан ба хонае, ки барои мо ҷудо карда буданд, дар ҳақиқат шоҳиди хеле зебо ва бо гулу ҷиҳозҳои аҷоиб оро ёфтани он шудем. Хона шароити шоҳона дошта ба кошонаи наварўсон монанд буд.

Ҳавлии писарамон, дар мавзее, ки ба гузари навбунёди Самарқанд шабоҳат дошт, ҷойгир буд. Атрофи онро бешазори табиӣ ва заминҳои фермерӣ ихота мекард. Дар ин «маҳалла» тахминан 100 ҳавли ҷойгир буд. Кўчаҳои васеву калони ин мавзеъ бетонфаршу мумфарш ва ё бо алафи гринканада пўшида шуда буд. Чангу ғуборе набуд. Ба кўча баромада оем, боре ҳам пойафзоламонро тоза намекардем. Шабҳо аз равшании ҷароғҳо мисли рўз равшан буд. Бо набераҳоям пас аз хўроки бегоҳӣ ба сайру гашт мебаромадем. Бо онҳо сўҳбат ва саволу ҷавоб менамудем. Рўзе дар вақти чунин сўҳбатҳо Сардорҷон як хоначаи дар бешазор бударо «Хонаи бузаки қингилапо» гўён ба мо нишон дод ва илова кард, ки «Рафтем, бобочон, бинем, хонаи бузаки қингилапо чи

гуна аст? Бачаҳояш дар токчаву дохили танӯр пинҳон мешуда бошанд?» Комронҷон бошад, «Не, бобоҷон, намеравем. Шояд дар он ҷой гург бошад», - гӯён моро аз роҳ боздошт. Аз гуфтугӯи наберагонамон хеле хурсанд шудем. Зеро афсонаи гуфтаи мо ҳанӯз дар ёдашон буд. Ман аз нав афсонаи «Бузаки қингилапо»-ро ба онҳо нақл кардам.

Рӯзе дар пайраҳаи роҳи асосӣ паррандаи мурдаеро дидем, Комронҷон дар болои он истода, хеле фикр карду аз ман пурсид: «Бобоҷон, падару модари ин парранда ҳоло фарзандашонро ҷустуҷӯ карда гаштагистанд-а? Агар мурдаи фарзандашонро бинанд, аҳволашон чӣ хел мешуда бошад? Барои чӣ ин парранда мурдааст?» - гӯён ҳар хел саволҳо меод. Бо дили софу беғаш раҳми ҳар як чизро меҳӯрду барои ёри додан ҳамеша омода буд.

Дар штати Мичигани ИМА ҳавлии писарам дар майдони даҳ сотих буда, аз се хонаи зист, ошхона, таҳхона, мошинхона ва дигарҳо иборат буд. Рӯзе аз сабаби кушода мондани дари таҳхона Сардорҷон ба он ҷо афтод. Ҳарчанд аз баландӣ афтода бошад, ҳам осебе надид. Вақте ки устои писарам Ҷӯрабек — ҷаноби Пол ба меҳмонӣ омад, мо ин воқеаро ба ӯ ҳикоя кардем. Пол ҳамчун ҳуқуқшиноси ботаҷриба баъди шунидани ин воқеа чунин гуфт: «Сардорҷонро Худо нигоҳ доштааст. Агар ӯ ягон осебе медид, барои бепарвой шумоёнро дар асоси қонунҳои Амрикоӣ ҳатто аз ҳуқуқи падару модарӣ маҳрум карданашон мумкин

буд».

Рӯзи дигар аз мағозаи гипермаркети Ҳом Депо панҷараеро харид карда, пеши дари он таҳхонаро маҳкам кардем.

Дар штати мазкури ИМА аксарияти сатҳи ҳавлиҳоро алафи гринканада ва гулҳои ран-горанг оро медиҳад. Дар баъзе ҷойҳои ҳавли дарахтҳои манзаравӣ шинонида шудааст. Аз чунин истифода бурдани замин ман дар тааҷҷуб омадам ва бо ҳамроҳи наберагонам ду метри квадрати замини офтобрӯи ҳавлиро аз алафҳо тоза кардем. Аз мағоза ниҳолчаҳои тай-ёри помидор, бодиринг, бойимҷон ва тухмиҳои шалғамча, кабудиҳоро харида, дар ҳамин майдонча коштем. Барои он ки растаниҳоро харгӯшҳои ёбӣ ва ё охӯҳо паймолу нобуд накунад бо симтӯр атрофашро ихота намудем. Ҳар рӯз бо Комронҷон ва Сардорҷон ин растаниҳоро парвариш намуда, дар бораи хусусиятҳои он ба набераҳоям ҳикоя мекардам. Даре нагузашта, меҳнатҳои кардамон меваҳои худро ба додан сар кард. Сари дастурхонамон бо бодиринг, помидору кабудиҳои дастпарвари худамон пур шуд. Набераҳоям низ натиҷаи меҳнати худро дида, бо завқи том, хушҳолона таом истеъмол мекарданд.

Алҳол Сардорҷон хонандаи синфи 8-и коллеҷи Ду Лемани шаҳри Женеваи Шветсария мебошад. Ба шоҳмот ва бозии футбол шавқи беандоза дорад.

Фарзанди саввуми писарамон Ҷӯрабек Орифи — Сарварҷон мисли камина аз хурдсолӣ дил-

бохтаи табиат аст. Аз хонаи гарму нарм ў бештар гулгашти хиёбонҳо, тамошои ҷонваронро дўст медорад. Вақти хўрокхўриву дамгирӣ шу-да бошад ҳам, ба хона баргаштан намехоҳад.

Фарзандони писари дуввумам Фирдавсҷон ва ҳамсараш Комилабону Тўрақулова — Фарзонабону Имронҷон ва Ирфонҷон дар Самарқанд ба дунё омада, ба воя расида истодаанд. Мо, ки бо онҳо дар ҳавлии авлодӣ якҷоя зиндагӣ менамоем, аз кўдакӣ моро ҳамрози худ мешуморанд.

Ҳоло Фарзонабону хонандаи синфи 6-и мактаби умумитаълимии рақами 37 ва Имронҷон бошад, талабаи синфи 3-юми мактаби умумитаълимии рақами 45-уми шаҳри Самарқанд мебошанд.

Ҳарду бо баҳоҳои аъло меҳонанд. Фарзонабону дар ин мактаб ҳамчун хонандаи боиктидор дар синфи махсус таълим мегирад. Имронҷон бошад, ду сол пай ҳам ҳамчун аълохон, соҳиби ифтихорномаи маъмурияти мактаб гардид.

Мо бо ин ду набераамон шарт дорем, ки агар дар як рӯзи хониш бештар баҳоҳои панҷ гиранд, бибиашон торти дўстдошташонро пухта медиҳад ва ё ман онҳоро ба мағозаи китобфурушӣ ҳамроҳ бурда, китобҳои дўстдошташонро харида медиҳам. Аксар вақт ба «Олами китоб» меравем. Сарвари ин мағоза моро бо хушнудӣ пешвоз мегирад. Дар ин хел вақтҳо ў аз наберагонам шеърҳои аз ёд кардаашон ва ё мазмуни ҳикояҳои хондашонро ме-пурсад.

Ирфонҷони донояку зебояк, мушоҳидакору зирак, боодобу бомаънӣ, азизу меҳрубон бошад аз тифлӣ ба ҳама чиз эътибори ҷудогона медиҳад. Гарчанде, ки ӯ сесола бошад ҳам, аз назари ӯ ҳеҷ як навигарӣ ва дигаргунии дар оила рух дода дур наместонад. То аз дасташ омадан кӯшиш мекунад, ки ба ҳама кӯмак расонад. Аз наққориҳои Ирфонҷон хурсанд мешавему сайқал ёфтани ин хислаташро ва яке аз ҷонишинҳои арзандаи авлоди Гулханиҳо шуданашро мехоҳем.

Фарзандони духтари кенҷаам Нилуфармоҳ Орифӣ ва шавҳараш Анварҷон Аҳрорқулов — Аминабону, Амирҷон, Аҳмадҷон ва Имонабонуҳо мебошанд. Соли 2007 вақте ки дар оилаи Нилуфармоҳ фарзанди дуввумаш Амирҷон ба дунё омад, мо барои ба ӯ ёри расонидан, ба ИМА парвоз кардем. Зеро Нилуфармоҳ барои аз худ кардани касби тиббӣ ҳуҷҷатҳояшро ба донишгоҳи Стоуни Брук супурда буд ва бояд хонданашро давом медод. Ҷойи таҳсилгоҳи ӯ шаҳри Лонгайленди Нью-Йорки ИМА буд. Ба мо аз хобгоҳи донишҷӯён ҷой доданд ва мо зиёда аз ду моҳ дар ин утоқ ҳамроҳи духтарамон ва фарзандонаш зиндагонӣ кардем.

Амирҷони думоҳа бачаи хеле ором бошад, хоҳари ӯ Аминабонуи якунимсола духтарки басо ноорому шӯх буд. Нилуфармоҳ, ки аз саҳарии барвақт то поси шаб бо хондан машғул буд, ҳамаи корҳои рӯзгор ва нигоҳубини фарзандон ба зиммаи Ҷамиламоҳ ва камина афтод.

Дар хобгоҳ аз 1000 нафар зиёд донишҷӯён зиндагонӣ мекарданд. Лекин аз байни Иттиҳоди давлатҳои мустақили дар Осиёи Марказӣ ҷойгирбуда ягона вакил - духтари самарқандӣ, намояндаи хонадони Гулханиҳо - Нилуфармоҳ буд. Аз ин мо фахр доштем.

Бояд таъкид кард, ки Нилуфармоҳ баъди хатми университети мазкур барои касбашро такмил додан таҳсили бахши магистратура намуда, соҳиби ихтисоси ассистенти анистизолог гардид.

Баъди муддате мувофиқи нақша бо Аминабонуву Амирҷон ба Самарқанд баргаштем.

Ба нигоҳубини Амирҷони хурдсол мо умуман азияте накашидем.

Рӯзе баъд аз хӯрокхӯри барои дамгирӣ ба «телевизорхона»^{*} омадем. Амирҷон ҳаракати рост истоданро кард. Афтад ҳам, гиря накарда, боз аз нав меҳест. Хушбахтона, дафъаи 10 — 12-ум ба рост истодан муваффақ гардид. Ба мо дуру дароз нигоҳ карда, гӯё «ман ҳам ба қатори шумоён даромадам» гуфтани мешуд. Дар ин вақт аз чашмонаш нур меборид. Ба наздаш рафта, ўро ба дастам гирифтаму беихтиёр мисраи зерини Бедил:

*Тифливу домони модар хуш бихиште будааст,
Чун ба пойи худ равон гаштем, саргардон шудем.*
ба хотирам омаду «саргардониҳои ту ҳам оғоз шуд, ҷони бобош?» гӯён набераамро навозиш намудам. Пас «қадамҳои аввалинат муборак бод. Ҳамеша роҳат дурахшону бехатар бошад.

^{*} Хонаи махсус барои дамгирӣ, ки ҷаҳоннамо (телевизор) дорад.

Ба умрат, наслат, касбат, ризқат Худо барака диҳад. Тани сиҳат, хотири ҷамъ ва дили беғам ҳамроҳи доимии ту бошад» гӯён Амирҷонро дуо кардам.

Моҳи апрели соли 2008 ба номи ман ва завчаам аз тарафи маъмурияти донишгоҳи Стоуни Брук, ки духтарамон Нилуфармоҳ таҳсил мегирифт, мактуб, таклифномаи расмӣ омад. Дар мактуб барои духтарамон Нилуфармоҳ муассисаи мазкурро бо баҳоҳои аъло хатм карданаш, интизоми намунавӣ доштаниаш, соҳиби дипломи имтиёзноки “магна кум лоуде” шуданаш, ҳамчунин барои ба Нилуфармоҳ тарбияву дониши хуб доданамон ташаккурҳо ва миннатдориҳои маъмурияти донишгоҳ қайд гардида буд. Гузашта аз ин, ба сабаби аз байни садҳо толибилмон соҳиби дипломи имтиёзнок гаштани духтарамон моро барои иштирок дар тадбири Градүэйшн даъват карда буданд.

Моҳи майи ҳамамон сол бори дуввум ба ИМА парвоз кардем. Дар пеши худ асосан се мақсад доштем: аввал, набераҳоямонро сиҳату саломат ба волидонаш супоридан, дуввум дар маросими дипломгирии духтарамон иштирок кардан ва саввум, ба дидорбинии писарамон Љӯрабекҷон, ки ҳамроҳи оилааш дар штати Мичигани ИМА зиндагонӣ ва фаъолият мебард, рафтан. Хушбахтона, ба мақсадҳои худ ноил гаштем ва аз он ҷо бо хотираҳои нек баргаштем.

Ҳоло синни маликаи замонаи бобо, яъне Аминабону ба 13 расидааст. Ў таҳсилро бо

баҳоҳои хубу аъло давом медиҳад. Ҳамчун хонандаи боиқтидори фанни математикаи мактаб эътироф шудааст. Дар корҳои оила бошад, ёрдамчи беминнати модараш аст.

Амирҷони нақўқору одамдӯст бошад, барои вазифаи ҷамоатии дар дӯш доштаашро иҷро кардан ҳар рӯз баъд аз дарс ҳамсинфонашро аз ҳудуди мактаб гуселонида мемонад. Соҳиби хулқи хушу хониши хубу аъло мебошад. Ҳуҷумчи гурӯҳи футболбози ҷавони маҳаллашон аст. Дар ҳар як бози албатта ба дарвозаи ҳарифаш ду — се тўб медарорад. Ў дар оянда футболбози касби шудан мехоҳад.

Аҳмадҷони хурдсоли ба ҳама меҳрубон бошад, соли ҷорӣ ба синфи саввум рафт. Ў бисёр серҳаракату боғайрат ва боэътибор аст. Аз ҳамаи воқеаву ҳодисаҳо воқиф буда, барои ҳалли муаммоҳо ҳаракат мекунад. Ба дӯстонаш, ки аксарияташон аз ӯ калонанд, тўҳфа кардан ба ӯ хуш меояд. Он чи ки худ медонад, ба дигарон фаҳмонида доданро хеле дӯст медорад. Аз коркунони ҳуқуқу тартибот тарсад ҳам, ҳуқуқшинос шуданист. Ў ба бозии футбол низ ишқи баланд дорад ва дар оянда футболбози моҳир шуданро мехоҳад.

Пас аз дамгирии якмоҳа дар шаҳри Женеваи Шветсария барои ба Ватан баргаштан тайёри мидедем. Соатҳои дувоздаҳи ҳамон шаб дар оилаи Анварҷон ва Нилуфармоҳ таваллуд шудани фарзанди чаҳорӯм, барои мо набераи чаҳордаҳӯм хабардор шудем. Шабро бо шунидани табрику муборакбодихои ҳешу

ақрабоён ва наздикон гузаронидем. То ба дунё омадани кўдак байни хешовандон гузоштани се ном дар муҳокима буд. Ҳамон шаб мо он номхоро бо тартиби зерин: Имона, Олия, Лайло бо воситаи сайти телеграми интернет ба тарафи қудоҳо фиристодем. Пагоҳии рӯзи дигар аз қарори онҳо ба навзод гузошта шудани номи Имона огоҳ гардидем.

Аз даргоҳи Парвардигор ба набераамон сикҳату саломатӣ, умри дароз, ризқи фароғ ва исмаш ба ҷисму қору кирдораш ба номаш монанд ва фарзанди арзандаи хонадон шуда ба воя расиданаширо таманно дорем.

Маълум аст, ки меваи умри инсон фарзанд аст. Фарзанд донаки мағзи мева мебошад. Агар мағзи донак тоҷи сар — духтар бошад, дўсту бахти падару модараш, ғамхори бобову бибиаш, дилсўзи хоҳару додару бародаронаш мегардад. Ба ман худованд ба қатори чаҳордаҳ нафар набераҳо дидани рўйи чаҳор нафар наберадухтарро насиб сохтааст. Наберадухтарҳоямон бо меҳру муҳаббат, меҳрубонӣ, оқилағӣ, зебоғӣ ва суҳанҳои дилнавози худ дар қалби мо ҷойи алоҳидаро ишғол кардаанд. Ҳамчун рамзи суруру фараҳмандиву ифтихор, ман ба пеши номи ҳаммаи наберадухтарҳоям, ибораҳои гўшнавоз, ки мақсаду муроди инсонро ифода менамояд, илова мекунам. Масалан, набераи калонӣ — Ширинбону барои ман Маликаи хубон аст. Маликаи замона Аминабонуву Фарзонабону барои ман Маликаи ягона мебошад. Ибораи Маликаи мумтоз ба номи Имонабону

— набераи аз ҳама хурдии мо сазовортар аст. Тазоди аҷиби зиндагӣ: нақлу ҳикояҳоеро, ки дар бораи онҳо ва дигар набераҳоям дар ин китоб иншо кардааст, Маликаи маликаҳо Маликаи Бахтиёр аст. Маликаи Бахтиёр наберадухтари маънавии сулолаи Гулханиҳо мебошад. Мо боварии комил дорем, ки ӯ ҳамчун маликаи эҷод дар ривочу равнақи адабиёти Ватани маҳбубамон Ўзбекистони соҳибистиқлол, ҷиҳатҳои омӯхта нашудаи муҳити адабии Самарқанд ва шаҳараи хонадони Гулханиҳо бисёр корҳои илмӣ-адабиро ба амал хоҳад расонд.

Маълуми ҳамагон аст, ки барои абадигардонии номи неки шоирони маорифпарвар бобоям Ориф Гулхании Самарқандӣ ва падарам — Муаллими хизматнишондодаи Ҷумҳурияти Ўзбекистон Олимҷон Орифӣ аз охирҳои соли ҳафтодум ва аз аввалҳои соли ҳаштодуми асри гузашта шурӯъ намудаем. Аввалҳо, барои гузаронидани тадбирҳои маданияту маърифӣ, ки ҳар сол мунтазам ба вуқӯъ мепайвандад, муҳлиси назм, хешу табор, дӯстон, шогирдонии бобову падар иштирок намуда, барои ҳубу аъло гузаштани онҳо ҳиссагузор мешуданд. Ҳоло ба ин кор баробари онҳо набераҳоям ёрдамчиӣ беминнати ман гардидаанд. Алалхусус, набераҳоям Ширинбону, ки синнаш ба 22 расидааст, додарони ӯ Юсуфҷони 21 — сола, Юнусҷони 17 — сола ва дигар наберагонам дар тайёр кардани тадбирҳо, қабулу гусели меҳмонҳо ва ба парваришу нигоҳубини гулҳо саҳми босазо мегузоранд.

Имони комил дорам, ки парчами сулолаи хонадони Гулханиҳо дар дасти боэътимоди авлоди ояндамон баланд ва сарафроз хоҳад буд. Ҳар як аъзои сулола ин байрақро бояд баландтар бардоранд.

Муқимҷон ОРИФӢ.

МУНДАРИЖА

Дунёнинг бегагидир набира	3
Шаффоф муваффақият.....	4
Беғубор олам саҳнида	7
Шоиру шеър у шуур	9
Озода Ширинбону	16
Ширинбону	16
Олма.....	17
Юсуфжон	17
Пульти қани?	18
Юнусжон	18
Меҳрибонлик	19
Илёсжон	19
“Уятчан” гул	20
Умрни узайтирувчи дори	21
Сабабсиз жазо	21
Мантиқий баҳона	23
Пашша.....	23
Шарбат	24
Самарқанднинг дилбанди	25
Кашфиёт.....	26
Андижону Аминжон	26
Одобли Комронжон.....	27
Жазо.....	27
Комронжон.....	28
Масъулият	28
Сардор.....	29
Суратзеб.....	29
Сарваржон	30
Кутилмаган совға.....	30

Фарзонабону	31
Лола гули	31
Жинди эмас, бинди.....	32
Яхши дада	33
Илтимос	33
Даҳшатли туш	34
Ўйинчоқларим ранжийди.....	36
Мушки анбар	36
Зайтун.....	37
Имронжон	38
Рағбатлантириш.....	38
Ирфонжон	39
Самарқанднинг тошчалари	39
Илож	40
Мода намоиши	41
Чиройли рақс.....	42
Амина	43
Рақс мусобақаси	43
Амиржон.....	44
Дарахтга шафтоли бер.....	44
Аҳмаджон	45
Имона	45
Яшаш тарзи ва дарси ўзгача эди.....	46
Сулоланинг саодатли давомчилари.....	53

МУНДАРИҶА

Зевари дунёст набера.....	87
Пешгуфтор	88
Аз муҳаррир	90
Шоиру шеърӯ шуур	93
Ширинбонуи озода	100
Ширинбону	100
Себи фелон.....	101
Юсуфҷон.....	101
Пулташ кани?	101
Юнусҷон	102
Меҳрубони.....	102
Илёсҷон	103
Шармингул.....	103
Доруи дарозумри.....	104
Ҷазои беасос.....	105
Баҳонаи мантиқӣ.....	106
Пашша	107
Шарбатгирак	108
Дилбанди Самарқанд	108
Кашфиёт.....	109
Андичону Аминҷон.....	110
Комронҷони боодоб	110
Ҷазои ба гап гӯш накардан.....	111
Комронҷон	111
Масъулият	112
Сардор.....	112
Суратзеб.....	112
Сарварҷон.....	113
Ҳадяи ғайриинтизор	113

Фарзонабону	114
Гули лола	115
Їинди не, бинди	115
Дадаи нағз	116
Хоҳиш	116
Хоби бад	117
Бозичаҳо меранҷанд	119
Мушки анбар	119
Зайтун	120
Имронҷон	121
Дастгирӣ	121
Ирфонҷон	122
Сангчаҳои Самарқанд	122
Илоҷ	123
Намоиши мӯди бачагона	124
Рақси мафтункунанда	125
Амина	126
Мусобиқаи рақс	126
Амирҷон	127
Дарахт-ба шофтолу те	127
Аҳмадҷон	128
Имона	128
Зиндагиву дарсаш берун аз қолаб буд	129
Парчамбардорони сулола	136

Маликаи БАХТИЁР

**ДУНЁНИНГ БЕЗАГИДИР НАБИРА
ЗЕВАРИ ДУНЁСТ НАБЕРА**

Мухаррирлар:

Толиб ЖЎРАЕВ,

Дилшода ҲАЗРАТҚУЛИЁН

Муқовадаги сураат муаллифи:

Ўзбекистонда хизмат кўрсатган санъат

арбоби Даврон САФОЕВ

ва рассом Баҳром САФОЕВ

Дизайнерлар:

Фирдавс АШУРОВ,

Зоҳид АЮБОВ

Мусахҳиҳлар:

Роҳила ОЧИЛОВА,

Фозил ШУКУРЗОДА

Нашриёт лицензияси АИ №122 12.11.2008 й.

Босишга рухсат этилди 22.11.2018 й. Бичими 60x84 1/16

Times TAD гарнитураси. Офсет қоғози.

Офсет босма усулида босилди.

Шартли босма табағи 17,75.

Нашриёт-ҳисоб табағи 16,5.

Адади 1000 нусха. Буюртма №28/05

«RELIABLE PRINT» МЧЖ босмахонасида чоп этилди.

Тошкент ш. Чорсу майдони, 3-А.